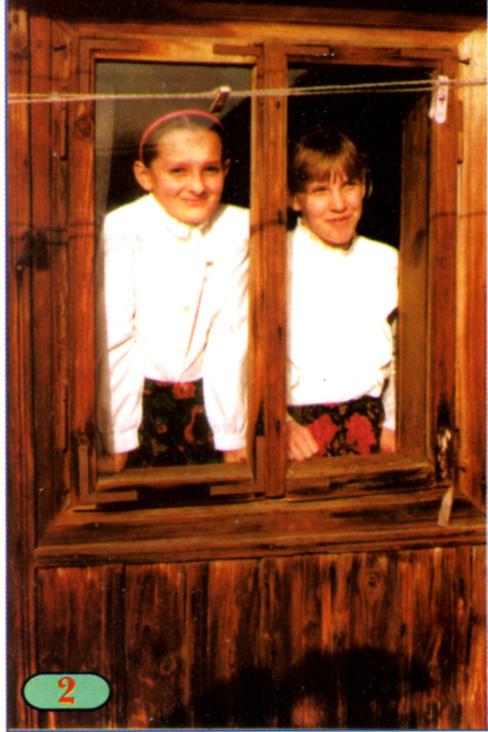

ŽIVOT

KULTÚRNO - SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • JÚN • ČERVEN • Czerwiec • 1994 • Č. 6(433) CENA 5000 ZŁ

Záber z návštavy veľvyslanca SR Mariána Servátku (v strede) a konzula SR Jána Jacku (sprava) v sídle našej Spoločnosti v Krakove. Zlava predseda ÚV Eugen Mišinec. Podrobnejšie o návštave na str. 16-17

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK
SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Mišinec,
Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková, Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie
"IKTUS"

Druk

Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.
Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

V ČÍSLE:

Hmlistá budúcnosť školstva	2
Odkázaní na vlastné ruky	3-4
Meliorácia, komasácia	5
O nás v Bratislave	6
Učiteľka bez povolenia	7
Ľudová umelkyňa na oslovenie	8
Smädná dedina na konci sveta	9
Z dejín hornozubrnického urbáru	10
Vyháňanie oviec	11
Zo starej slovenskej tlače	12-13
Z české literatúry	14-15
Návšteva veľvyslanca Slovenskej republiky	16-17
Poviedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia * Redakcie - čtenáři	20-21
Poľnohospodárstvo	22-23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31

NA OBÁLKE

Krajanské deti: 1. z Jurgova, 2. z Dolnej Zubrice, 3. z Repíšk, 4-5. z Krempách

VOLÍME SAMOSPRÁVY

Ako je všeobecne známe, 19. júna t.r. nás čaká dôležitá spoločensko-politickej udalosť - volby územnej samosprávy. Dá sa povedať, že ich význam pre miestne spoločenstvá v obciach a gminách sa nielenže vyrovná, ale snáď aj prevyšuje úlohu, akú v spoločenských, politickej a hospodárskych premenách krajiny mali v poslednom období parlamentné volby. Budovanie demokratického systému, decentralizácia a reforma štátnej správy smeruje totiž k vytvoreniu autentickej územnej samosprávy, majúcej ako nikdy doteraz veľkú právomoc a kompetencie a súčasne riadiacej sa demokratickými zásadami. Vedľa bez skutočnej miestnej demokracie ľahko hovorí vôbec o demokratickom štáte.

Volby po starom

Na výsledky volieb má značný vplyv volebný poriadok. Predošly neboli najlepši, a tak Sejm schválil v marci t.r. nový. Prezident PR Lech Wałęsa ho však odmietol podpísť medziiným preto, že nový volebný poriadok zakazoval využívanie volebnej kampane v kostoloch a prospeval spolitizovaniu volieb. Keďže Sejm nedokázal dvojtretinovou väčšinou hlasov prezidentské veto zamietnuť, budú sa voliť nové samosprávy podľa starého volebného poriadku. Pripomeňme, že v súvislosti s tým sa vo volebných obvodoch do 40.000 obyvateľov bude hlasovať podľa tzv. väčšinového systému, čiže za poslancov budú zvolení najpopulárnejší kandidáti, teda ti, čo získajú najväčší počet hlasov. Naproti tomu v gminách alebo volebných obvodoch majúcich nad 40.000 obyvateľov bude platiť tzv. proporcívý systém. Tu sa bude hlasovať na stranické kandidačné listiny. V takýchto obvodoch majú teda šance na zvolenie aj menej známi kandidáti, ktorých daná strana chce presadiť.

Využiť šance

Netreba hľadať nikoho presvedčovať, že júnové volby poskytujú veľké šance aj pre našu národnostnú menšinu - šance zaistíť si prislúchajúcu reprezentáciu v zastupiteľských orgánoch a tým sa činne podieľať na systéme riadenia oblasti, v ktorých žijú naši krajania. Dobre si pamäťame časy totality, kedy naša menšina bola zatlačovaná do úzadia verejného života. Očividným dôkazom boli i výsledky vtedajších volieb do národných výborov, do ktorých sa naši kandidáti zo Spiša a Oravy dostávali len sporadicky. O našej účasti vo vojvodských výboroch vôbec ľahko hovorí, lebo do nich - ak sa dobre pamäťame - v celom povojnovom období boli "dopustení" len 4 či 5 krajanov, aj to spravidla iba na krátké obdobie.

Ani posledné roky neboli pre nás najpriaznivejšie. Vláda sa sice snaží využívať

správnu národnostnú politiku, ale jej realizácia sa uskutočňuje veľmi pomaly. Navyše demokratizačné procesy si veľmi ľahko razia cestu dole - do obcí a gmin, kde ešte stále pôsobia ľudia, ktorí myslia starými kategóriami a nevedia sa prispôsobiť novým pomerom, ktorí nechápú pojmom tolerancia a nechcú vidieť, že celosvetový vývin smeruje k plnému rešpektovaniu menšinových práv. Výsledkom takého postoja boli časté útoky proti našej menštine, spory a diskriminačné postupovanie miestnych orgánov, nezriedka metódami z čias totality. Odzrkadlením toho bola všeobecná skleslosť a apatia krajanov, ich neochota kandidovať a vôbec pomerne nízka frekfencia.

Takáto situácia by sa už nemala opakovať. Preto treba plne využiť možnosti, aké poskytujú terajšie druhé demokratické voľby do miestnych samospráv. Zdôrazní to i spišský obvodný výbor Spoločnosti, ktorý zasadol na začiatku mája vo Vyšných Lapšoch a rozhodol sa obrátiť na všetky miestne skupiny, aby prihlásili krajanských kandidátov zo svojich obcí. Mali by to byť tí najlepší, rozhladení, iniciatívni a dôveryhodní, tešiaci sa všeobecnej úcte vo svojich obciach, ktorých účasť v práciach gminných rád bude prospiešná nielen pre naše hnutie, ale pre celé obecné spoločenstvá, aké mienia reprezentovať. Skrátka ľudia, ktorí budú pôsobiť v spoločnom záujme. Volebný poriadok, aj keď to treba otvorené povedať, nie je dokonalý, dáva nám právo prihlásiť kandidátov.

Samozrejme prihlásiť (ak to vôbec miestne skupiny stihli urobiť) - to nie je všetko. Treba ich ešte zvoliť. Dúfam, že všetci krajania na Spiši, Orave či v českých strediskách, ktorí zavŕšili 18 rokov, si vzorne splnia svoju občiansku povinnosť a 19. júna odovzdajú hlasy na svojich kandidátov. Netreba hľadať zdôrazňovať, že je to v našom vlastnom záujme. Nadišla doba, keď sa môžeme chopiť iniciatív a sami rozhodovať, bud spolurozhodovať o najdôležitejších otázkach vo svojom prostredí, obci či gmine. Práve to patrí k najzákladnejším črtám a zásadám ozajstnej demokracie.

Ako pracovali samosprávy?

Volby, najmä kampaň pred nimi, poskytujú znamenitú príležitosť, aby sme prehodnotili uplynulé volebné obdobie a objektívne ocenili, či si doterajší členovia gminných samospráv splnili svoju povinnosť, či dobre reprezentovali svoje obce a bránili ich záujmy. Počas našich reportérskych putovačiek po Spiši a Orave sme okrem pochváľ počuli aj veľa sťažností na prácu gminných rád či samospráv, že sú málo iniciatívne a príliš sformalizované, že niektoré obce neopodstatnenie uprednostňujú (napr. investične), kým iné zanedbávajú, že v nich vládne rodinkárstvo a pod. Je teda o čom

uvažovať, komu dať svoj hlas, či doterajším členom samosprávy (predpokladáme, že viacerí opäť kandidujú), ktorí sa ničím zvláštnym nevyznamenali, alebo novým kandidátom, podnikavejším, ktorí môžu priniesť nové nápady a stať sa impulzom pre lepšiu prácu samosprávy. Každý volič to musí podľa vlastného úsudku oceniť a samostatne sa rozhodnúť, koho bude voliť.

Ako hlasovať?

Volebné obvody sú jednomandátové a viacmandátové.

V jednomandátovom volebnom obvode (také sú na Spiši a Orave) volič dostane hlasovací lístok, na ktorom sú mená a priezviská prihlásených kandidátov uvedené v abecednom poriadku bez ohľadu na to, kto a kedy ich prihlásil. Aby hlas bol platný, volič musí zaznačiť "x" v štvorčeku na pravej strane pri priezvisku jedného kandidáta, ktorému chce odovzdať svoj hlas.

Vo viacmandátových volebných obvodoch volič dostane hlasovací lístok, na ktorom sú uvedené kandidačné listiny všetkých strán a organizácií, ktoré sa vo voľbách zúčastňujú. V tomto prípade volič hlasuje na kandidačnú listinu niektoréj strany a zaznačí "x" v štvorčeku na pravej strane pri priezvisku jedného z kandidátov tejto listiny, čím zároveň poukazuje na jeho prednosť v získaní mandátu.

Keď sme prvýkrát po páde totality volili demokraticky samosprávne orgány, vedeli sme, že ich štart nebude ľahký, tým viac, že prestavba štátu sa len začína. Odvtedy prešli štyri roky, no hospodárska situácia, najmä na vidieku, sa neveľa zlepšila. Preto je dôležité, aké budú nové samosprávy, koho do nich zvolíme. Aby to boli tí najsprávnejší ľudia, všetci sa musíme volieb zúčastniť, lebo len tak môžeme presadiť kandidátov, na ktorých všetkým, čo majú na zreteli rozvoj, skutočne záleží.

J.Š.

DAR SRDCA

Uvádzame mená ďalších darcov, ktorí finančne prispeli do našej akcie DAR SRDCA. Tentoraz sú to: Viktória Smrečáková z Malej Lipnice - 504.000 zl, František Brodovský, František Chalupka a Agata Klukošovská z Novej Belej - po 40.000 zl, Anna Mošová z Krempáčov - 40.000 zl, "IKTUS" z Krakova - 100.000 zl a všetci čitatelia Života z Pekelníka - 300.000 zl.

Ktokoľvek chce podporiť našu Spoločnosť, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSKCiS, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/O Kraków, nr 333401-2017-132.

HMLISTÁ BUDÚCNOSŤ ŠKOLSTVA

Materské a základné školy, ktoré podliehajú samosprávam, majú zaistíť žiakom podmienky, umožňujúce udržanie a rozvíjanie národného, etnického a jazykového povedomia, ako aj vlastných dejín a kultúry...

(z nariadenia ministra národného vzdelávania z 24. marca 1992 upravujúceho národnostné školstvo v Poľsku)

6. apríla 1994 sa vo Varšave uskutočnilo pracovné zasadnutie Snemovej komisie pre národnostné menšiny a etnické skupiny, venované otázkam usporiadania národnostného školstva a výučby materinského jazyka, dejín a kultúry príslušníkov národnostných menšína a etnických skupín v Poľskej republike. Rokovanie viedol predseda komisie, poslanec Jacek Kuroń, za účasti viacerých členov komisie, riaditeľa Odboru všeobecného vzdelávania MNV Mirosława Sawického a námestníka ministra kultúry PR Michała Jagiellu. Na schôdzku prišli zástupcovia jednotlivých národnostných menšína z celého Poľska, taktiež z našej Spoločnosti.

Východiskom diskusie bol materiál, ktorý prednesol J. Kuroń. Islo o resumé rôznych požiadaviek, sťažností a návrhov, aké v poslednom období zaslali tejto komisii jednotlivé národnostné organizácie, a ktoré sa týkali najmä súčasnej situácie a neistej budúcnosti národnostného školstva v Poľsku. Je pozoruhodné, že rôzne národnostné organizácie z celého Poľska majú väčšinou tie isté problémy. Nejde o nové a prehnane požiadavky, ale o zaručenie realizácie práv národnostných menšína v oblasti školstva, ktoré sú zapísané v najvyšších právnych dokumentoch. Už dnes, po relativne krátkom období pôsobenia zákona o prebraní základného školstva gminami a záväzného nariadenia ministra národného vzdelávania z 24. marca 1992 o organizovaní národnostného vzdelávania v mnohých školách od Oravy, Spiša až po Suwalki a Malbork, vyšli najavo závažné problémy. Niekedy veľmi znepokojujúce a zdanivo neriešiteľné. A to najmä preto, že administratívno-právna cesta ich riešenia neprinášala očakávaný výsledok. Dokazujú to aj príklady našej menšiny, napr. otázka redukcie vyučovania v slovenskej materskej škole v Novej Belej, problémy s vyučovaním slovenčiny v Harkabuze, absencia slovenského jazyka v Podhradí, zníženie počtu vyučovacích hodín slovenčiny v základných školach na Orave, viacročné vybavovanie dvojjazyčných vysvedčení pre slovenské základné školy atď.

Čo si s tým počne minister?

Uvedieme aspoň niektoré požiadavky prednesené na zasadnutí snemovej komisie. Ministerstvo národného vzdelávania by malo:

- ponechať si vo svojej právomoci národnostné školstvo vrátane finančných prostriedkov

potrebných na realizáciu vyučovacieho programu,

- operovať investíciami v oblasti menšinového školstva,

- finančne a odborne pomáhať pri vypracovaní učebných osnov a učebníčok pre národnostné školstvo,

- zaviesť v poľských vyučovacích programoch a školských učebniciach informácie o národnostných menšinách žijúcich v Poľsku,

- zabezpečiť učebné pomôcky pre žiakov a učiteľov (filmy, diapositívy, ilustrácie, mapy, atď.),

- udeľovať organizačnú a finančnú pomoc v oblasti vzdelávania učiteľov materinských jazykov vrátane doškolovania mimo hranice PR,

- zabezpečiť, aby všade tam, kde si to žiadajú rodičia, úrady zorganizovali materské, základné a stredné školy s materinským vyučovacím jazykom. Týka sa to aj stredných odborných škôl. Nemecká národnostná menšina okrem toho žiada otvoriť jednu odbornú školu s internátom a vyučovacím jazykom nemeckým na Dolnom Sliezsku, ako aj katedru germanistiky na Vysokej pedagogickej škole v Slupsku.

- podieľať sa na organizovaní letných jazykových kurzov mimo PR pre mládež pochádzajúcu z národnostných menšína,

- zohľadniť najvýznamnejšie náboženské sviatky príslušníkov nekatolíckych náboženských vierovyznaní pri plánovaní školských zimných prázdnin a určovaní termínov maturitných skúšok.

Okrem toho boli navrhnuté zmeny niektorých článkov hore uvedeného nariadenia ministra národného vzdelávania z 24. marca 1992, ktoré by však vôbec nespochybňovali vynesený predpis, ale by ho spresnili a prispôsobili reálnym podmienkam. Týkalo sa to o.i. zrušenia písomného prihlásovania detí na vyučovanie materinského jazyka, zniženia stanoveného počtu žiakov potrebných na zavedenie rodnej reči a pod.

Na národnostnom školstve sa dá zarobiť

Počas niekolkohodinovej diskusie zástupcovia národnostných a etnických menšína prijali právne predpisy týkajúce sa národnostného školstva v Poľsku, avšak výrazne prízvukovali, že ich zavádzanie do praxe priamo v príslušných dedinách a mestiečkách narúža na závažné prekážky. Požiadavky národnostných menšína v oblasti školstva sa nerealizujú, budú sa realizovať iba čiastočne, a to prevažne z finančných dôvodov. Gminy jednoducho nie sú ochotné hradiť výdavky na vyučovanie materinského jazyka, tohož udržiavať školu, lebo v tom vidia možnosť ušetrenia peňazí. Navyše sa stáva, že ústredné dotácie, ktoré poberajú kuratóriá

osvety, nie sú využívané podľa ich pôvodného určenia. Napr. poslanec Henryk Kroll, hlavný predstaviteľ nemeckej národnostnej menšiny v Poľsku a zároveň podpredseda Snemovej komisie pre národnostné menšiny a etnické skupiny, neskrýval svoje začudovanie, keď sa počas rokovania od riaditeľa Odboru všeobecného vzdelávania MNV dozvedel, že tento rezort poukázal viacmiliardovú dotáciu na vybudovanie alebo zorganizovanie školy pre nemeckú menšinu v Zgorzelci, ktorá však v tomto meste nie je zaregistrovaná. Zástupca MNV nevedel vysvetliť nielen túto, ale aj iné záležitosti. Zdá sa, že pod zámlenkou národnostných investícii si niektoré samosprávy vybavujú finančné prostriedky pre miestne potreby, pričom obmedzujú rozpočet rezortu školstva. Podobne sa vyjadrovali aj iní. Napr. zástupca bieloruskej menšiny v Bielsku-Podlaskom a súčasne riaditeľ tamnejšej školy sa až na tejto schôdzke dopočul, kolko peňazí štát udeli na tamjšie školské investície, z čoho iba časť bola využitá na pôvodné účely.

Bezplatné učebnice, ktorých nict

Počas diskusie sa ukázalo, že všetky národnostné menšiny majú problém s učebnicami. Týka sa to nielen najzákladnejších - slabikárov, ktoré niektoré skupiny ešte vôbec nemajú, ako aj učebníc pre ďalšie ročníky základných a stredných škôl. V mnohých prípadoch sa doterajšie učebnice už dnes vôbec nehodia. Potrebne sú nové, prispôsobené súčasnej situácii. Dovoz učebníc z pôvodných krajin nie je dobrým riešením, lebo tie zas neobsahujú poľské súvislosti. Ani postoj MNV v tejto veci nie je príliš optimistický. Zástupca rezortu oznámi, že ministerstvo chce tento problém riešiť, ale v súčasnosti to vzhľadom na finančné podmienky nie je možné. V tejto súvislosti výnos MNV o bezplatných učebniciach prakticky veľa nerieši.

Taktiež sa nevie, kto by mal byť zodpovedný za prípravu učiteľských kádrov pre menšinové školstvo v Poľsku. Ozývali sa hlasy, že niektoré národnostné menšiny sa stretávajú s tvrdením, že pokiaľ chcú zaviesť, alebo udržať vyučovanie materinského jazyka, musia si sami zaobstaráť učiteľov. Napriek tomu, že sa v Snemovej komisii pre národnostné menšiny a etnické skupiny diskutovalo aj o týchto záležitostach, problémy sa nevyriešili.

Účastníci rokovania nadobudli dojem, že viaceré otázky týkajúce sa národnostného školstva v Poľsku ešte dlho nebudú vybavené. Asi preto predseda komisie J. Kuroń navhol zvolanie zvláštneho výboru poradcov v MNV, ktorý by bol akýmsi mostíkom spájajúcim národnostné menšiny s rezortom školstva. Nie som si istý, či založenie ďalšieho orgánu pomôže vyriešiť rôzne školské problémy, s ktorými sa boria všetky národnostné menšiny. Obávam sa však, že to bude len dodatočné ohnivko v byrokratickej reťazi, navyše bez kompetencií a prostriedkov. Možno sa mylím a výbor poradcov MNV bude naozaj osozny. Čas to ukáže.

EUGEN MIŠINEC

ODKÁZANÍ NA VLASTNÉ RUKY

Dostať sa pohodlne do Harkabuza v nedeľné ráno je tak trochu problematické. Treba si veľmi dobre vypočítať čas, aby sme nezmeškali jediný dopoludňajší spoj z Rabky, lebo potom nám už neostáva nič iné, ako 7-kilometrová prechádzka z Podvilk. V lete - ovšem, ale v marci, keď sa zubaté slniečko strieda so snehovými vločkami?

Vzhľadom na nadmorskú výšku (okolo 900 m n.m.) v tejto časti Oravy vládnú typické horské klimatické podmienky, a preto som si radšej počkala na autobus.

Harkabuz bol ozierený prenikavými lúčmi jarného slniečka, ktoré stihli za dva dni roztopiť zvyšky posledného snehu (len sa mi tak zdalo, na druhý deň napadal nový). Samozrejme, všetci sú o tomto čase na omši. K novej kaplnke na hornom konci som sa vybrať po kľukatej, vlnitej a deravej ceste. Oravci v neoravskej gmine nemajú šťastie na cesty, nemá ich kto opraviť, lebo sú vedľajšie. Tá, po ktorej som kráčala, si ešte pamäta ľakany a lopaty Harkabuzanov. Ako mi povedal krajan František Harkabuz, karneň lámal vlastnými rukami. Vyšliapaná cesta bola taká úzka, že sa na nej nesmeli stretnúť dvaja furmani, lebo by sa neobišli.

Bude sa v Harkabuze spievať po slovensky?

Do kostolíka som sa už nezmestila, zdá sa, že nestačí ani pre svojich. Načúvam, načúvam - ale počuť len poštunu. Žeby krajania nechceli mať bohoslužby v slovenskom jazyku? Krajan Harkabuz mi vysvetluje, že zatiaľ čakajú na mladú generáciu, až sa trochu podučí na hodinách slovenčiny, ktorá sa po dlhom čase začala vyučovať iba minulý rok. Zatiaľ by nemal veľmi kto spievať. Starí ľudia, čo sa modlili len po slovensky, už vymreli, stredná generácia sa neprizná, že vie a najmladšia sa len učí.

- Počkajte o 3, 4 roky! - hovorí pán Franek (tak ho všetci volajú). - Nie, že by sme nechceli, ale bojíme sa posmeškov. S mladými sa zapoja aj tí starší.

Krajania v Harkabuze vkladajú nádej do Fr. Harkabuza si vo voľnom čase rád zahrá

svojich najmenších. Musia nejako nahradiť niekoľkoročné "straty" vo svojich radoch. Isteže, veľa zanedbali aj sami rodičia, ale podľa krajanov, sa k tomu pričinila aj bývalá riaditeľka základnej školy. Znechucovala žiakov znížením prospechu, ak sa prihlásia na slovenčinu.

Zaskočil ma aj postoj richtára Teofila Kandysa, ktorý vobec nevedel, či sa v škole vyučuje slovenčina (sám má školopovinné deti).

- My sa dohodneme aj bez jazyka, - hovorí. - Bolo by lepšie, keby sa vyučovala angličtina. Gmina však nezaplatí a keby zaťažili poplatkami nás otcov, nie veľmi by sme súhlasili...

Deti na slovenčinu pribúda a krajan Harkabuz chce obnoviť folklórny súbor. Starí Ostrisovania sa rozpadli - jedni sa poženili, iní išli na vojnu a na súbor nezostalo času. Kroje venovali škole. I tak si školáci od nich stále niečo požičiavali.

- Zostala nám ešte ľudová kapela, vlane sme na Pastierskom sviatku v Lipnici získali 2. miesto. Ja som už starý, chcem, aby po mne niečo zostalo. Pokúsim sa vychovať novú muzikantskú generáciu - s nadšením vyhlasuje F. Harkabuz.

Už sa aj pokúsil, začal priúčať hre na husliach troch chlapcov, ale keď prišiel z Podvilk organista (podľa pána Franka dobrý kapelník), chlapci mu zutekali na elektrický organ - vraj je to fahšie. To už nie je tá generácia, ktorá hrala na mnohých hudobných nástrojoch. Krajan Harkabuz so svojím bratom hrávali až 20 rokov na všetkých svadbách v okolí - a to na harmonike, husliach, saxofóne v trúbke.

Gontaže

Viete, že Harkabuzanov a Podsrmanov volajú Gontaže? Zaslúžia si, robia najlepšie šindle na Orave. Nielen pre seba, objednávky dostávajú aj od pamiatkárov a múzeí. Ich šindle pokryli už nejednu fudovú historickú stavbu...

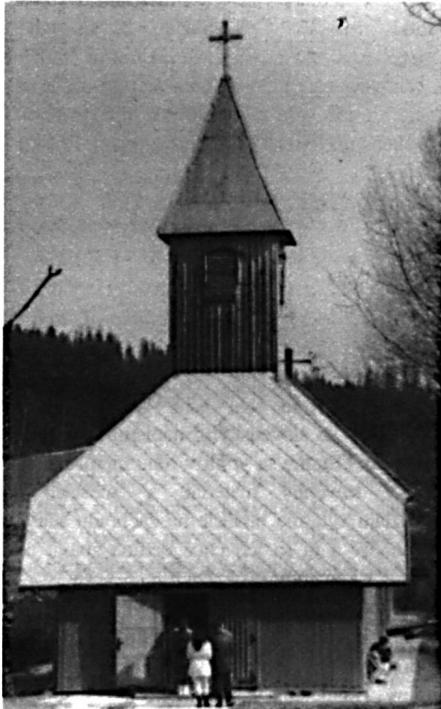
V prezývkach však nie sú ojediné. Podvlčania sú Bobiaže - siali veľa bôbu. Zubričanov volajú - Kyjaže, vyrábali kyjanice. Lipničania - Pľuckaže, vraj na trhu najradšej kupovali plúcka. A Chyžania - Marchviaže, siali veľa mrkví.

- Naši ľudia sú veľmi pracovití. Všetko čo v dedine máme, sme urobili vlastnými rukami, - hovorí bývalý člen gminnej rady, dlhoročný podpredseda našej Spoločnosti a veliteľ požiarnej jednotky František Harkabuz. - Len mladí sú akýsi malo aktívni. Čoraz častejšie okolo seba počujem, "po co či to?"

Ved' bez zanietenosti a pracovitosti dnešných päťdesiatníkov a starších by v Harkabuze dodnes nesvetila elektrina, nebola by cesta, ani nová kaplnka, škola, požiarna zbrojnica, ani telefóny.

Premena

Harkabuz patril vďaka medzi najchudobnejšie oravské dediny. Dnes už nízke drevene

Kostolík v Harkabuze počas nedeľnej omše až praská vo švíkoch

chalúpkы vymenili murované domiská s plechovými alebo škrídlovými strechami. V kúpelniach tečie voda z vodovodov, na dvoroch stojia autá a traktory.

Ešte v 60. rokoch sa tu sial ľan na plátno, z ktorého sa šili široké gate a košeľe. Keď sa totó typické oblečenie prestalo nosiť, prestal sa pestovať aj ľan. Nohavice z obchodu sa obliekali len v nedeľu do kostola, a tak to bolo aj s topánkami. Pán Franek si spomína na žartovnú príhodu z mladosti, keď v 53. s kamarátom z dediny narukovali. Po dopasovaní mundúrov prišli na rad topánky. Desiatnik ich až 5-krát poslal drhnúť špinu z nôh, kým sa presvedčil, že tá čierňava je do podošiev vrastená.

"Ni ma politiky, ni ma elektriky"

Oblúbené heslo komunistických funkcionárov v 50. rokoch. Je verným odzrkadlením politiky tamtých čias. Harkabuzania si so zavedením elektriny nevedeli nijako poradiť. Vybrali sa do Energetických závodov v Krakove, ale nepomohlo ani "všimné". Poučení skúsenejšimi, pozvali si na dedinskú schôdzku tajomníka okresného výboru strany a postažovali sa. Odpoved' bola stručná - "ni ma politiky, ni ma elektriky". Tou politikou bolo zapísanie 5 mládencov do PZRS.

- A viete, že dodržali slovo? - hovorí F. Harkabuz. - Za necelý mesiac sa už kopalo. Dali peniaze, ale všetko sme si museli urobiť sami.

Ako svojvoľná, či osobná politika zasahovala do rôznych oblastí nášho krajanského života vidieť v Harkabuze už od skončenia 2. svetovej vojny. V dedine bolo pomerne silné slovenské hnutie, muselo však pracovať potajomky. Organizovali sa hlavne zábavy, aby sa zarobil nejaký ten groš na ďalšiu činnosť. Hlavnými predstaviteľmi boli Florián Rapač, Eugen a Jozef Harkabuzovci, Jozef a Michal Smiech - od nich

potom F. Harkabuz prevzal skúsenosti pre ďalšiu činnosť MS KSSČaS. Stačilo, že sa milícia dozvedela o slovenskej zábave, už aj brutálne zasahovala. Nestačilo, že bili, ale aj konfiškovali. Veľa Slovákov sa nevedelo po vojne zmieriť s myšlienou, že opäť toto územie patrí k Poľsku a poutevalo. Naložili svoj majetok na voz, zapriahli koníka, za voz uviazali kravu a cestovali - niektorí až do Nitrianskeho Pravna.

- Preto má skoro každá rodina v Harkabuze niekoho na Slovensku, - hovorí kr. Harkabuz. - Aj tý, čo sa dnes považujú za Poliakov. O tom, že v dedine žilo veľa Slovákov svedčia aj náhrobné kamene.

Keď sme sa tam však zašli pozrieť - náhrobkov so slovenskými nápismi zostalo len niekoľko. Ostatné sa vršili v rohu cintorína, ako nejaký stavebný materiál. V mestách sa zakladajú zvláštne nadácie na záchranu starých pamätníkov a tu sa ich chce dedina zbaviť ako nejakých kameňov.

V rokoch, keď v Harkabuze vrelo krajanské hnutie, krajania sa rozhodli kúpiť a postaviť regionálnu izbu, ktorá by slúžila celej dedine. Z gminy dostali peniaze, kúpili oravskú chalúpku a rozobratú previezli do Harkabuza. Zasiahol však tajomník strany, ktorý si dal podnienku, že budova bude stáť na jeho pozemku. Nemohli sa dohodnúť a aby drevo z rozobratej drevenice zachránili, radšej ho predali. Tako Harkabuz prišiel o malé múzeum, klubovňu a turistickú ubytovňu.

- Tadeto vedie turistická cesta po dŕvnej rakúsko-uhorsko-poľskej hranici až k Babej Hore, mali by sme veľa návštevníkov - sťažuje sa F. Harkabuz.

Teraz je klubovňa už doma, nedajú sa tu robiť veľké stretnutia.

Najskúsenejší hasič

Kto by si tak podrobne pamätał dejiny hasičského hnutia v Harkabuze, ak nie jeho dlhorčný veliteľ František Harkabuz? Velenia sa ujal po vojenčine v 56. roku a kamaráti hasiči ho volia aj dnes. - Začínali sme s ručnou strieckou s madarským nápisom z r. 1909. V celom okolí sme boli jediní, čo sme ju mali. Stála u jedného z gazdov v stodole. Teraz zdobí požiarne zbrojnici v Rabke. Ale nie je už pôvodná. Predstavte si, zamalovali na nej nápis.

Začínali od striecka a sebavedomie im stúplo, až keď si z Nového Targu vyprosili prílby. Potom získali opasky a až oveľa neskôr celý výstroj. Aby striecka nezostala v hanbe, nazvávali načierno z hory drevo a postavili peknú zbrojnici na súčasnosti. Keď sa to z okresu dozvedeli, kázali im ju zbúrať a za aktivitu dostali peniaze na murovanú budovu. Tá stojí až dodnes. Bolože to radost! - zábavy, divadlá, tancovačky...

Neskôr pribudlo ozajstné hasičské auto - ale za vlastné peniaze. Skladala sa celá dedina. Na šťastie, zasahuje len zriedka, priemerne každý treći rok.

- Dedina venuje veľkú pozornosť preventii, robíme po gazdovstvách časte kontroly - hovorí skúsený veliteľ. - Horšie je to v lete. Sú tu časte búrky a blesky si vyberajú hlavne okolie kostola.

Požiarna zbrojnica v Harkabuze dľho slúžila aj ako kultúrny dom

Žeby to bolo magické miesto? Na takých sa predsa kostoly stavajú. V dedine nie sú hromozvody. Potrebovali by zosilnené a dôsledne na každú budovu. Nie všetci gazdovia sú však ochotní zainvestovať a ojedinelé hromozvody narobia viac zla, než úžitku.

Radšej pomáham ja

František Harkabuz - rodom z Harkabuza (ako aj meno nasvedčuje) je jedným z najaktívnejších občanov v obci. Je synonymom Slováka v šírom okolí. Poznajú ho aj v gmine - jeho meno spájajú s každou iniciatívou. Dlhé roky plnil funkciu podpredsedu MS KSSČaS a na otázku, prečo sa vzdal "šéfovania" odpovedá: - Radšej pomáham ja, akoby som mal prosiť o pomoc. Na schôdze môže chodiť aj niekoľko iných, ja si aj tak robím svoje.

Pán Franek je od nepamäti spojený s volantom. Už na vojne si urobil vodičký kurz a bol prvým vodičom v dedine. Gazdovstvo ho nikdy nejako zvlášť nepriťahovalo, a preto

zutekal pri prvej priležitosti do Krakova - samozrejme, k volantu. Stihol sa medzitým oženiť, vychovať štyri deti, postaviť dom a pôsobiť v miestnej skupine. Potom jazdil na linkovom autobuse, až kým ho pri zvážaní sena neprivalil voz a nezlamil nohu na niekolkých miestach.

No ani invalidný dôchodok ho neudržal na jednom mieste. - Bol som zvyknutý na ľudl, jazdil som po svete. A teraz mám sedieť doma?

Zamestnal sa v Rabke ako vodič na polovičný úvazok. Ešte nejaký ten rôzicik odpracuje, aspoň kým najmladšia dcéra neskončí školu, a potom sa chystá na prácu s detmi. Chcel by s nimi nacivičiť zaujímavý program o oravských zvykoch, ako voľakeď obrábanie ľanu so starým súborom. Možno im teraz vyjde aj Detva, ktorú mali pred niekolkými rokmi na dosah ruky.

Podarí sa v Harkabuze obnoviť krajanskú činnosť, ako za dávnych čias? V gmine sú dvere otvorené!

Text a foto:

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho americkejho filmového herca. Každý ľahko uhádne o koho ide, keď povieme, že hrával v kovbojských filmoch, o. takých ako: Rio Bravo, Prepadnutie, Tichý muž, Rio Grande, Muž, ktorý zastrelil Liberty Valancea a pod. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Zo správnych odpovedí vyžrebujueme knižné odmeny.

* * *

V Živote 4/94 sme uviedli snímku Michaela Douglasa. Knihu vyžrebovali: Magda Kedžuchová z Vyšných Lapšov, Renáta Brizeková a Marek Moš z Krempáčov, Tomáš Vondráček z Oravky, Agneša Krišáková z Nedece.

MELIORÁCIA, KOMASÁCIA...

- Vitajte v Tribši, dávno ste tuná neboli - privítal ma pred nákupným strediskom dopisovateľ Života Jozef Matoňák. - Mal by som aj ja niečo napísť do nášho krajanského časopisu, - zdôveril sa mi - žiaľ, zavítaťa jar a s ňou poľné práce, s ktorými sa musím poponáhlať, tým viac, že som doma sám

Pohľad na tribšský chotár

Staronové problémy

Ktože ich nemá - súkromné, rodinné, spoločenské, celoobecné a iné. Pre návštěvníka, najmä v nedele, sa Tribš javí ako usporiadaná a dobre fungujúca spišská obec. Ľudia bezstarostne vysedávajú na lavičkách pred domami a vyhrievajú sa v teplom slnečku. Akoby nemali starosti, akoby ich netrápili, ak nie vlastné, tak aspoň obecné problémy. Je to len zdánlivé. Už niekoľko rokov Tribšania žijú o.i. otázkami týkajúcimi sa prístavby základnej školy, meliorácie a komasácie pôdy.

Slimačím tempom

Školské problémy nájdeme vari na celom Spiši. Ešte v minulom roku Gminný úrad v Nižných Lapšoch začal v Tribši stavať prístavbu k miestnej škole. Po jej odovzdaní mala by vyriešiť ťažkosti tribšskej materskej školy, nedostatok telocvične, školskej jedálne, knižnice a samozrejme učební. Sami Tribšania vidia problémy, a tak nečudo, že na ne primerane reagujú. Medzi ľuďmi svojpomocne odpracovali na stavbe množstvo hodín. Na potreby školy prispel aj miestny urbár, samozrejme dodávkou dreva, ktoré je pri takýchto stavebných práciach vždy potrebné. Aj keď tribšský urbár vlastní až 180 hektárov, na prístavbu venoval spočiatku pomerne nevelké množstvo dreva - 29 m³. Na marcovej schôdzi sa však členovia urbáru uznesli, že na strešnú konštrukciu dodajú ďalších 25m³ dreva. Výstavba pokračuje sice dosť pomaly, ale zdá sa, že aj napriek tomu práve Tribš asi najskôr vyrieší školské problémy. Poznamenajme, že v súčasnosti prebieha

výstavba škôl v Nižných Lapšoch a Kacvíne, čo väčne zaťažuje rozpočet nižnolapšanskej gminy.

Ide sa meliorovať!

Je to vari najaktuálnejšia téma, o ktorej sa dnes v Tribši hovorí. Akoby aj nie, veď ťažká ilovito-bahnitá pôda spôsobovala Tribšanom vždy mnoho starostí. Mnohí z rolníkov sa na svoj pozemok ani nemohli dostať. Nie div, že sa tribšskí rolníci svorne obrátili na Gminný úrad v Nižných Lapšoch so žiadosťou o pomoc v uskutočnení meliorácie v ich chotári. S vedeckou a metodickou pomocou im prišla na pomoc Poľnohospodárska akadémia H. Kollataja z Krakova, presnejšie Katedra lesných a poľnohospodárskych meliorácií, ktorá začala výskumné práce v roku 1987. Konečne po zhotovení odbornej dokumentácie Tribšania v roku 1989 pristúpili k drenážnym prácam. V prvej etape hlavný realizátor - Oblastné oddelenie meliorácie a vodných zariadení v Novom Targu začal odvodňovať pozemky v severnej časti vyšnolapšanského chotára.

Ako na krtovisku

Tri veľké rýpadlá pripomínajú ktry, ktorých dielom sú rozorané polia. S ich prácou sú tribšskí rolníci spokojní, preto neprekupuje, že sme o nich počuli takmer samé pochvaly. Ako nám povedal Jakub Haniaczyk, ktorý o priebehu melioračných pracie vari najviac, ukladanie drenážnych potrubí sa už chýli ku koncu. Z celkového meliorovaného areálu 126 hektárov

už odvodnili vyše sto. Zostalo len okolo 13 hektárov v časti chotára zvanej Podpolianky a Záhora. To však neznamená, že Tribšania budú mať už pôdne otázky vyriešené. Čaká ich oveľa závažnejší problém - komasácia.

- Chceli by sme pojmom meliorácie v Poľsku zdynamizovať - hovorí dr. Zenon Pijanowski z Katedry meliorácie Poľnohospodárskej akadémie v Krakove. - Už niekoľko rokov spolupracujeme s polytechnikou v Zürichu (Švajčiarsko). Doteraz meliorácia znamenala násilné prípravanie novej a novej pôdy do poľnohospodárskej výroby. Švajčiarska polytechnika nám ukázala, že meliorácia sa spája s ďalšími štruktúrnymi zmenami, ktoré sú nevyhnutné v náležitom fungovaní dedinskéj komunity. Ide skrátko o vytvorenie optimálnych podmienok pre rozvoj obcí pri zachovaní prírodných podmienok. Zásah človeka do prírody by mal byť čo najmenší a súčasne racionálny. Keď sme v Tribši začali melioračné práce - pokračuje dr. Pijanowski - platil horský melioračný zákon z roku 1964, ktorý predvídal odvodňovanie do 600 hektárov pôdy. Na dôvažok v horských oblastiach všetky melioračné práce boli zdarma. Teraz už sice tento zákon neplatí, ale ani neexistuje nový. Preto sa terajšia vláda obrátila na našu katedru, čo sme s radosťou uvítali, aby sme sa zúčastnili na príprave návrhu nového zákona. Dnes meliorujeme len najbalvnejšie polia, aj to s prihládzaním na miestne prírodné podmienky, ktoré nemožno narušiť! Pokiaľ ide o druhú časť zákona - finančnú, budú si musieť Tribšania melioračné práce čiastočne hrať sami, teda 10% od odvodneného hektára. Nebude to veľa, pričom aj tieto náklady možno rozložiť na splátky.

Školská prístavba rastie slimačím tempom

Melioračné stroje pracovali aj v zime

Po meliorácii komasácia

Je to veľmi zložitá operácia, ktorá zasahuje do majetkových pomerov jednotlivých rolníkov. Dnes sú na Spiši obce, kde sa komasácia spomína ako niečo nespravodlivé, čo zároveň zhoršilo i miestne medziľudské vzťahy. Keď ide o Tribš jedno je isté, že komasácia je tam nevyhnutná. Ako hovorí krajan Jozef Matoňák, tamojšie gazdovanie nie je vlastné gazdovanie, ale turistiaka! Napr. len priemerný rolník vlastniaci 7 hektárov má pozemky rozdrobené na 75 kúskov. Majetnejší aj na 150. Nečudo, že obrábanie takých roličiek je veľmi ťažké a nákladné.

Všetky cesty vedú do Tribša?

Komasácia by sa mala začať už-už. Teoreticky je pripravená, avšak Tribšania sa ešte nedohli na jej metódu. Časť obyvateľov trvá na tom, že najprv treba vymerať nové pozemky a až potom k nim určiť jednotlivé prístupové cesty.

Ďalšia skupina, podľa nás objektívnejšia, je za to, aby boli najprv vymerané polné cesty, po čom možno pristúpiť k meraniu a taxáciu pozemkov. Zdôvodňujú, že vtedy sa rolník najlepšie zorientuje, ako bude vyzerať jeho situácia na novom, scelenom pozemku. Žiaľ, ako nám povedal dr. Zenon Pijanowski, komasačný zákon nepredvída výstavbu polných ciest pred komasáciou, ale až po nej. Poľnohospodárska akadémia chcela riešiť problém polných ciest podľa európskych noriem. Tribšania by umožnili vstup na svoje polia, inžinieri by zakreslili pláma ciest a až potom by prideľovali pozemky novým majiteľom.

Veľa úloh pre Tribšanov?

Inžinieri z Krakova vypracovali pre Tribš aj plán priestorového obhospodárenia obce. Medzinám predvída sa v ňom 21 hektárov (časť tzv. Mlynovky) pre novú zástavbu. Plán je vyprá-

covaný tak, že po ukončení komasácie by sa mal vlastne vykryštalizovať všeobecný vzhľad obce. Predpokladá sa tiež výstavba miestnej štrkárne, ktorá by dávala prácu aspoň šiestim osobám a poskytovala služby nielen obyvateľom Tribša, ale aj širšiemu okoliu. V najbližších rokoch čaká Tribš ešte výstavba kanalizácie a s ňou aj čističky odpadových vôd. Zvládnutie to? V polovici januára tohto roka zvolili Tribšania nového richtára obce. Stal sa ním mladý, 32-ročný Vincent Gogola. Aj keď úloh je neúrek, tribšský richtár je optimistom. - *S ľudmi treba vedieť spolupracovať* - hovorí V. Gogola. - *Musíme vybrať to najsprávnejšie a pre celú obec najpriateľnejšie riešenie.*

Tribšania teda postavili na mladého, a asi správne. Jeho predchodec - ako nám povedali občania - sklamali voličov. Zanedbali obecné záležitosti a ešte pred skončením volebného obdobia vycestovali do zámoria.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

O NÁS V BRATISLAVE

Ako sme už písali v predošлом čísle, Múzeum Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave chystá obsiahlu informačnú výstavu o Slovácoch žijúcich na hornej Orave a severnom Spiši.

Medzi krajanmi sa o podobnej výstave pošepkávalo už v 60. rokoch, potom však všetko utichlo, až sa zrazu v lete minulého roka v Krakove objavila pracovníčka MS Mária Hurtajová, ktorá s veľkým zápalom a nevšednou energiou začala zbierať materiál o krajanoch. Na prípravu výstavy mala rok a pred sebou štúdium obrovskej hŕby dokumentov, ročníkov Života, fotografií a množstvo rozhovorov. Na niekoľkých služobných cestách sa snažila zmapovať situáciu čo najobjektívnejšie, sama si však uvedomuje, že za taký krátky čas to nie je možné. Pripravovaná výstava bude len začiatocňou etapou, prvým výstupom rozsiahleho výskumu národnokultúrnych aktivít Slovákov v Poľsku.

- *Takový výstup bude veľa*, - hovorí M. Hurtajová. - *Problematiku krajanov v Poľsku by sme chceli prezentovať populárno-vedeckým a vedeckým štúdiami a cez ne zaangažovať aj ministerstvo kultúry. Chcela by som, aby ľudia vedeli, že budeme opakovane chodiť do terénu, že sa chceme zojiť s ich problémami a ilmočiť ich nazozaj na vedeckej úrovni. Aby boli o nich informované aj vedecké kruhy u nás.*

Zatiaľ sa p. Hurtajová strela u krajanov s veľkou ochotou. Mnohí Múzeu MS zapožičali veľmi cenné, často ojedinelé rodinné pamiatky, dedené z pokolenia na pokolenie. Sú to fotografie, listy, modlitebné knihy a učebnice - všetko to, čo svedčí o ich príslušnosti k slovenskému národu.

- *Streila som sa s ochotou a užasným záujmom. Ľudia chcú, aby sme mali o nich materiál a aby sme o nich na Slovensku vedeli* - hovorí p. Hurtajová.

Veľmi si váži, že na svojich cestách po Spiši a Orave ju vždy niekto z krajanov sprevádzal a upozorňoval na slovenské kultúrne pamiatky. Dostala sa tak aj ku krajanom, "Živým kronikám". Vďaka tomu sa jej podarilo pomerne dobre zmapovať slovenské nápisu na kostoloch a cintorínoch, získať materiál o slovenskom školsťe, nadobudnúť originálne tlačí zo Spoločnosti a dokumenty o príslušnosti. Toto všetko bude tvoriť prvé časť výstavy Slováci v Poľsku.

Stredná časť výstavy sa bude zaoberať ilustráciou premien tradičného spôsobu života a budú tu vystavené časti ľudového odevu z Jurgova a Kacvínna, a okrem toho niekoľko úžitkových predmetov.

Tretia časť bude venovaná výtvarnému umeniu krajanských tvorcov.

Cely historický materiál bude na výstave predstavený v chronologickom sledu, teda od obdobia Rakúsko-Uhorska, cez slovenský štát až povojnové obdobie.

M. Hurtajová (sprava) z Matice slovenskej v kruhu rodiny Smrečákovcov z Malej Lipnice

Pani Hurtajovú, ako etnografsku, tematiku Slovákov na Orave a Spiši veľmi zaujala. Lutuje, že má na svojich služobných cestách tak málo času a nemôže skúmať mentalitu ľudí a ich problémy. A tých majú veľmi veľa. Ako sama hovorí - územie hornej Oravy a severného Spiša, ako jedno z mála území, zmenilo v priebehu jedného storočia až 3-krát hranice. Je potom samozrejmé, že vznikajú aj také bežné problémy - ako dom v Poľsku a les alebo pôda na Slovensku.

Kedže spomínaná výstava je len začiatkom rozsiahleho výskumu tejto problematiky, ku všetkému sa opäťovne vráti. A preto by sme chceli prostredníctvom nášho časopisu požiadala všetkých krajanov o pomoc. Ak viete o slovenských nápisoch, či už na náhrobkoch alebo kaplnkách, alebo vlastnité staré fotografie - napište nám. Budeme v stálom kontakte s Múzeom MS.

Mária Hurtajová požiadala našu redakciu, aby sme touto cestou podákovali všetkým krajanom, ktorí jej vyšli v ústrety pri zbieraní cenného materiálu.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

foto: FILIP LAŠÚT

UČITEĽKA BEZ POVOLENIA

V posledných rokoch vyučovanie slovenčiny v základnej škole v Harkabuze dosť pokuhávalo. Stávalo sa, že pre zdravotnú indispozíciu učiteľky sa slovenčina nevyučovala celé týždne, ba aj mesiace. Zdalo sa, že naša materčina navždy zmizne z harkabuzskej školy. Viaceré kroky, ktoré v tejto veci podnikala miestna skupina, ale aj ústredný výbor Spoločnosti, boli bezvýsledné. Na písomné a ústne žiadosti Kuratórium osvety a výchovy v Novom Sáčzi spravidla odpovedalo, že slovenčina sa v Harkabuze nebude vyučovať, lebo nict učiteľa. Na dôvažok pred dvomi rokmi novosáčský kurátor nepravdivo informoval ministra školstva PR, že vyučovanie slovenského jazyka v Harkabuze nezaviedli preto, lebo nict záujemcov. A jednako sa zakrátko vyučovanie slovenčiny v tamojšej škole naplno rozbehlo zásluhou L. Molitorisa - tajomníka ÚV KSSČaS a súčasne kvalifikovaného učiteľa. Žiacov bolo dosť.

- *Nemal som iné východisko. Cítil som sa mŕavne zodpovedný za to, že sme neboli schopní vybaviť učiteľa. Zároveň bolo mi ľuto krajanov, ktorí podobne ako vedenie Spoločnosti, boli bezmocní - spomína L. Molitoris.*

Medzitým sa ÚV Spoločnosti nadalej usiloval získať učiteľa slovenčiny do Harkabuza. Keďže úradnou cestou sa to nepodarilo, zvolil inú takтиku. Obrátil sa na známych a priateľov na Slovensku, aby v pohraničnej oblasti pomohli nájsť kvalifikovaného učiteľa, ktorý by bol ochotný prichádzať do Harkabuza učiť slovenčinu. Zanedlho sa ozvala Janka Cabadová, ktorá pochopila naše problémy a rozhodla sa nám pomôcť.

Dá sa aj bez úradného povolenia

Nehľadiac na zdľahavú a podnes nevyriešenú úradnú procedúru, ani neúplne jasné finančné záležitosti, začala v školskom roku 1993/94 učiť slovenský jazyk v Harkabuze Katarína Šenkárová.

- *Priznám sa - povedala nám - že som pri nástupe mala určité obavy, ako ma prijme vedenie školy a či ma bude akceptovať učiteľský zbor. Zažila som však veľmi milé prekvapenie. Všetci sa voči mne správali naozaj priateľsky a zvlášť paní riaditeľka, Romana Maćkoviaková-Stasičková, ktorá sa mi snažila vytvoriť dobré pracovné podmienky. A žiaci - tí sú užasní, nadaní, vždy usmiali, aj keď občas nezbedníci, ako všetky deti.*

Promovaná pedagogička Katarína Šenkárová je absolventkou Pedagogickej fakulty (dnes Univerzity Mateja Bela) v Banskej Bystrici. Má 13-ročnú pedagogickú prax a pracuje v základnej škole v Zuberci. Je vydatá a má 3 deti.

Jana Cabadová v úlohe učiteľky spevu v Harkabuze

Do Harkabuza prichádza každý utorok vlastným automobilom, ktorým po vyučovaní rozváža svojich žiakov domov. Vyučovanie slovenčiny sa začína o 13.30, priamo po iných hodinách, a zdá sa, že to vyhovuje aj učiteľke, aj žiakom. Celkovo sa slovenčinu učí 11 žiakov z 5. triedy a jedna žiačka zo štvrtej.

- *Veľmi rady chodíme na slovenčinu a budeme aj nadálej - skoro naraz mi odpovedajú sestry Agneša a Barbora Kierpiecové, dcéry známej oravskej ľudovej poetky. - Obe naše učiteľky sú také sympatické a učia nás aj spievať a tančovať.*

A naozaj som si vypočul krásne ľudové piesne v podaní harkabuzských žiakov.

- *Hned som si všimla, že harkabuzské deti majú krásny, melodický hlas a cíti pre rytmus - vysvetľuje učiteľka K. Šenkárová. - Zároveň som si uvedomila, že tieto možnosti treba najprv uviesť na správnu kolaj, tzn. naučiť deti spoznať svoje hlasové možnosti a až potom ich využívať. Keďže mám určité problémy s hlasivkami, poprosila som sólistku známejho folklórneho súboru Oravan, Janku Cabadovú, aby raz v mesiaci prichádzala do Harkabuza a urobila základný nácvik. Výsledok je veľmi slabný. Predpokladám, že na záverečnej školskej slávnosti budeme môcť vystúpiť ako samostatná skupina. Avšak najpodstatnejšie je vyučovanie slovenčiny. Ako som už spomenula, harkabuzské deti sú veľmi schopné, bystre a pozorné, preto si pomerne rýchlo osvojujú učebný materiál. Naučili sa už správne čítať, trápia sa so slovenským pravopisom, ale vedia už samostatne budovať jednoduché vety. Snažím sa ich podľa možnosti naučiť aspoň niečo z dejín a zemepisu Slovenska. Uvedomujem si, že sa všetko naraz nedá, no snažím sa im odovzdať čo najviac podstatných vedomostí a vypestovať v nich dobrý vzťah k slovenčine a vôlei k Slovensku.*

Vyučovanie sa nesmie prerušíť

Riaditeľka základnej školy v Harkabuze má seriózny prístup k vyučovaniu slovenčiny v jej

škole. Snažila sa vyjsť v ústrety požiadavkám rodičov a sama hľadala učiteľa. Už vopred si slovenský jazyk naplánovala do rozvrhu a rezervovala patričné finančné prostriedky.

- *Keď rodičia chcú, aby sa ich deti učili slovenský jazyk, cítim sa ako riaditeľka zodpovedná za realizáciu tejto požiadavky. Najprv, keď opäť vznikol problém s učiteľom, snažila som sa naň upozorniť Kuratórium osvety a výchovy v Novom Sáčzi a jeho pobočku v Novom Targu. Bola som v kontakte s ÚV vašej Spoločnosti. Sama som tiež telefonovala do školy v Hornej Zubrici, kde učí iná slovenská učiteľka, či by nechodila učiť aj k nám. Ukázalo sa, že to nie je možné. Uľavilo sa mi, keď som sa dozvedela, že učiteľka bude, a to zo Slovenska. S jej prácou som veľmi spokojnú. Všetci ju máme radi, dobre si rozumieme a chcela by som, aby pokračovala v práci, ktorú s takým nadšením začala. Bolo by naozaj dobre, keby týchto žiakov mohla dovestiť do ôsmej triedy. Som si istá, že ich veľa naučí. Striedanie učiteľa každý rok, najmä vyučujúceho jazyk, nie je dobré. Preto ma znepokojuje, že naša paní Katarína dodnes nemá vybavené povolenie slovenských úradov. Je to aj záležitosť vašej Spoločnosti a mali by ste pomôcť ju vybaviť. Pre mňa je to nepochopiteľné. Keby som bola formalistkou a nehľadala na záujem detí, tak by sme na povolenie čakali celý rok a slovenčina by sa nevyučovala.*

Snažil som sa paní riaditeľke celú záležitosť vysvetliť, ale mal som pocit, že som ju nepresvedčil. Skutočne Katarína Šenkárová je azda jedinou slovenskou učiteľkou v zahraničí, ktorá sa - nečakajúc na úradné povolenie z Bratislavu - odhodlala vyjsť krajanom v ústrety a pravidelne dochádzať do Harkabuza učiť slovenský jazyk a propagovať slovenskú kultúru. Akiste predpokladala, že medzitým povolenie príde. Žiaľ, dodnes sa tak nestalo.

Je ešte jedna nevyriešená záležitosť, spojená s hradením cestovných trov paní učiteľke. Napriek medzištátnym dohodám a s tým spojeným záväzkom, nikto zo poľskej, ani slovenskej strany nechce tieto naozaj neveľké trovy platiť. Zatiaľ ich zo svojich veľmi skromných prostriedkov

hradí ÚV KSSČaS. Je priam neuveriteľné, že o tak drobných výdavkoch dlhší čas úradne korešpondujú ministerstvá školstva PR a SR. Rokovala o tom dokonca Snemová komisia pre národnostné menšiny a etnické skupiny PR a Helsinský výbor v Poľsku - taktiež bezvýsledne.

Za odmenu výlet

Cez prázdniny plánuje K. Šenkárová zorganizovať pre svojich žiakov niekoľkodňový výlet

do jej rodného kraja. Má to už podrobne premyslené. Tých pári nocí prenocijú v základnej škole v Zuberci, ktorá takéto možnosti má a ochotne ich poskytnie krajanským deťom. Možno sa tam podarí zariadiť aj stravovanie. Kolegyne zo zubereckej školy ju slúbili pomôcť dozrieť na žiakov počas výletov po okolí. Chce ukázať oravské a podhoráčske zaujímavosti a kultúrne pamiatky. Trochu ju trápi otázka peňazí a pripustiek, lebo deti nemajú pasy. Keby sa im nedajbože nepodarilo dostať turistické pripustky, celý

zámer by stroskotal. Zišiel by sa tiež nejaký sponzor, ktorý by uhradil aspoň časť nákladov.

Bliží sa koniec školského roka. Dúfam, že sa po prázdninách otázka nedostatku učiteľa nebude opakovať. Nielen v prípade Harkabuza, ale aj v susednom Podhradí a Podvilku, kde vlny z podobných príčin zrušili výučbu slovenčiny. Pre jej obnovenie stačí trošku dobrej vôle. Ved učiteľku už máme!

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

Ludová umelkyňa na oslovenie

Ani sa sama nenazdala, že v nej drieme bášnická duša. Jedného dňa ju z gminy oslovili, aby napísala niečo o Orave, bude vtedy Sviatok goralskej poézie a môže reprezentovať Harkabuz.

Genovéva Zioberová, po prvom manželovi Gogoláková, najprv dlho váhala. Keď však ktoréhosi dňa zbierala na roli kamene, verše sa začali samé ukladať. Bežala rýchlo domov, aby ich zapísala, kým nezabudne. A bolo ich až 18 - pekné do rýmu a v oravskom nárečí.

Keď vyšla na pódiu, až sa naňakala toľkého národa, ale prednesla. Susedia jej neverili, že tú peknú báseň zložila sama.

- *Slábovali cenu, ale dostala ju iná, tá, ktorá má veľa detí a viac potrebovala*, - so smútkom v očiach hovorí paní Genovéva.

Zo žiaľu napísala ďalšiu báseň - o svojej krivde. Ale už nie na objednávku. Patrila som medzi vyvolených, ktorým ju ukázala. Tak sa zošit-pamätník začal pomaly napísťať úhladným rovným písmom so zaoblenými chvostíkmi, ako sa písalo voľakedy.

- *Ak chce niekto ukladať verše o rodnej zemi, musí všetko dobre poznáť. Každá hora, vrch a potok majú svoje meno.*

Z jej básni sa hned každý dozvie, že sú z hornej Oravy. Sú tu zaznamenané zvyky, ale aj opis prírody.

Tetka Zioberová má už 73 rokov, ale o svoje nevelké gazdovstvo sa stará sama. Deti sa rozšli a najmladšia dcéra Mária zomrela, keď mala 17 rokov. Bola žiačkou slovenského licea v Jablonke. Všetky deti chodili do slovenskej školy, ved aj jej prvý manžel bol Slovákom z Podsklia.

- *Otec mi neraz prízvukoval: Orava, to je slovenská zem a my, ľudia, čo tu žijeme, sme tiež Slováci. To nám hovorí už sama príroda. Rieka Orava vyviera tu u nás pri škole a tečie na Slovensko. Ale to si uvedomujeme len my, starí. Mladší - aj môj syn, už nechcú hovoriť po slovensky. Slovákom je, len keď ideme k rodine na Slovensko.*

A kým sa cíti paní Genovéva? Oravankou - Slovenkou. František Harkabuz si na "tetku" spomína veľmi dobre. Patrila k aktívnym krajankám - vidieť to na fotografiách v klubovni. Dodnes si predpláca Život, má ním zapratane všeľky skrine. Prečo hovoríme v minulom čase? Pani Genovéva začala písat pre Zväz Podhaľanov - pravdaže, svoje básničky v nárečí. Ani ju nenapadlo, že ich môže posielat aj do Života. Keď sa druhýkrát vydala, prestala sa angažovať. Slovom dopomohol aj syn.

Teraz by to chcela paní Genovéva dobehnuť. Veľmi sa tešíla, že ju Život navštívil, o krajanských problémoch je dobre poinformovaná. Hned sa pochválila slovenským veršikom, ktorý napísala pre školské deti, keď išli na súťaž. Často ju pozývajú medzi seba, okrem básní vie aj zaujímať rozprávať. Vôbec si nemusí vymýšľať, stačí keď opíše kúsok zo svojho života.

A ľahký ho nemala. Muž zomrel, doma štyri hladné deti a do roboty len dvoje ruky. Často sama nejedla, len aby mali deti.

- *Ako nám vtedy všecko chutilo, aké to len bolo dobré. Na každé jedlo sme sa tešili. A teraz si nikt ani chlieb doma neupeče.*

Tetka Gieňa si rada prečíta slovenské knihy, časopisy, aj dennú tlač. Požičiava si ich od kr. Harkabuza.

Keď sme sa lúčili, nesmelo sa opýtala:

- *Nepojdete niekedy na Slovensko? Mám tam známeho, Mariána Serváčku, chcela by som ho pozdraviť.*

Sľubila som, že pozdrav odovzdám.

Text a foto:
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

GENOVÉVA ZIOBEROVÁ

NAŠA ŠKOLA

V Harkabuze škola pri samučkej ceste, stará ešte stojí a nová už rastie.

Rastie škola rýchlo, rýchlo práca beží, stavajú ju v lete, v zime aj keď snežík sneží.

V starej nám nedobre, každý to už chápe, kedy dáždik prší, na hlavy nám kape.

V starej sa učíme, veľmi sa tešíme, čoskoro už v novej učíť sa budeme.

Krásny pohľad bude, keď nám škola stane, nedaleko školy práve samé grúne.

Krásne bude v zime, krásne bude v lete, okolo tej školy bystrý potok tečie.

Jeden tečie zlava, druhý tečie sprava, jeden z tých potokov je Čierna Orava.

Tečie ona zhora, tečie po rovine, začiatok Oravy je v našej dedine.

Tečie si Orava, tečie zhora dole, začiatok Oravy je pri našej škole.

Tečie si Orava, o tom vedieť treba, že ona potečie do Čierneho mora.

SMÄDNÁ DEDINA NA KONCI SVETA

Skaly - ochranné útesy

Stmelenú skupinu domov obklopujú zo západu i severu osihoténe kópky skál. Strážia ju ako koralové útesy pobrežie pred pirátskymi loďami. Čo viedlo ľudi, aby založili dedinu vysoko na rozvodí vo výške 700 m n.m.? Prečo sa rozhodli postaviť svoje domy na suchom, mierne naklonenom svahu, kde zem pije každý dásť hľavo ako špongia a ukrýva ho hlboko vo vápencových útrobách? Prečo sa ukryli za skalným plotom na zvlnených stráňach, ktoré svojimi preliačeninami a vypuklinami pripomínajú more?

Osada pod názvom Durst sa prvýkrát objavuje v dokumentoch z roku 1317. Prví usadlisci sa museli prebjať svojimi krompáčmi cez tvrdú červenú skalu - durch stein. Pritiahli ich vari drahé kovy, ktoré v roku 1751 hľadal známy zlatokop a špecialista na minerály Jakub Buchholtz so skupinou viedenských učencov? Alebo jednoducho nadobili na systém podzemných vápencových chodieb, ktoré dodnes ukrývajú nejednu jaskyňu?

Nech to už bolo tak, či onak, Durštinčania celý ten čas žili "na hranici chotára". Raz patrili k Fridmanu, potom ku Krempachom, neskôr Nižnému Lapšom, a teraz k Novému Targu. Na sústavné zmeny a stahovanie za sídlom miestnej samosprávy si už tunajší dávno zvykli.

Sadaj slnko, sadaj

- Tu odjakživa žili poddaní pána baróna Horvátha de Palocsay z fridmanského kaštiela, - hovorí krajan Alojz Kubušek, - sami bezzemkovia, nikdy tu nebolo gázdov...

Durštiňskí poddaní vozili obilie pána baróna až do Fridmana a neraz si iste spievali "Sadaj slnko, sadaj...". Aby užívili chudú kravičku a biednu rodinu plnú hladných krkov, nasypali si občas za hrst zma do čižiem a okolo pása obviazali širokánsky "opasok" z povriesla. Po dedine chodili dvaja pyšní a vystretí hajdúsi, ktorí vetrili zbojníkov, darebákov a zlodajcov. Pre bohatších pocestných tu stál ozajstný panský hostinec.

Fúzatý barón Horváth de Palocsay bol výbušný ako dynamit. Jeho kočiš nikdy nepoháňal kone, sedel vzadu nečinne - ako pán. To sám barón holdoval svojej jazdeckej väšni, šíbal dlhokánskym bičom na všetky strany, hnal si to rovno cez kvitnúce zemiakové polia, hlava-nehlava, kde sa mu zapáčilo. Beda, ak mu niekto neustúpil z cesty!

Do Durština pešo prichádzali i "Bosniaci zo Šlamúnie", ktorí na vlastných pleciach vliekli celý obchodník. Premeriavali Horné Uhry tak ako slovenskí drotári Dolnú zem. Na hornom konci dediny už od nepamäti stála vychýrená pálenica. Durštińska voda, ktorú bolo treba hľadať ako ihlu v kope sena, sa vraj svojím zložením výborne hodila práve na výrobu trúnku.

Krčma Žida Ebsteina

Pred prvou svetovou vojnou prikvačila ľudí bieda tažká ako skala. Chlapci sa poberali do Budapešti na murovky, dedinu zaplavila čierna choroba a brušný tyfus, lepkavé ako smola. Koho sa raz chytili, ten už nevstal z posteľ. Durštinčanky nemali groša nazvyš - ani na mydlo, košeľe vyrávali vo vode, do ktorej sypali popol...

Hýrivý život stál baróna Palocaya mnoho peňazí a ešte viac poddanských mozoľov a urobených chrbátorov. Jediný, komu sa vodilo dobre, bol židovský knihačiar, krémár a obchodník Ebstein, ktorý začal vykupovať drevo z lesov pána velkomožného. Štúle kmene spišských bukov chlapci radi privážali pred jeho krčmu (stála vtedy ešte na pozemku dnešnej školskej záhrady), lebo Žid každého potužil kalíškom čistej žitnej. Nikoho neoklamal. Keď vraj niekto chýbal, bradatý Ebstein mu páleno odložil.

Boli dni, keď z Fridmana, Vyšných i Nižných Láp prichádzali zástupy židovských rodín k Ebsteinovi na modlitbu. V dedine sa o ľom vedelo, že medzi Mojžišovými vernými plní úlohu rabína a počas náboženských rituálov nosí na hlave "skatulku".

- My ako chlapci, sme často cez okno dnu názerali, - spomína si Alojz Kubušek. - Tam sa diaľi veci!

Ked sa z okien plazil īahký modrý dym, to už vedeli, že je po modlitbe. Teraz prisko na rad fajčenie "michaliēk", najobľúbenejších ľudových cigariet v tých časoch.

Jurgovskí bačovia a durštiňske bosorky

V roku 1911 sa v Durštine skončila éra poddanstva. Predávali sa okolité polia, ale Durštinčania krutili nosmi, nevedeli si akosi zvyknúť, žeby mali robiť na vlastnom. Čosi-kamsi sa o voľných pastviskách dozvedeli Jurgovčania. Nezaváhali ani na chvíľu a vykúpili, čo sa dalo. Odvtedy každý rok zakladajú nad Durštínom svoje salaše. S jurgovskými bačami vraj neradno bolo ťaťať sa za pasy. Raz to skúšala mastičkárka Agneša, ktorá do Durština prišla z Fridmana.

- Tak poplašila stádo dvesto, a možno až tristo kráv, že sa chceli navzájom svojimi rohami poprebiať, - hovorí Helena Kubušková. - Ale jurgovský bača sa dovrátil ako oslabiť Agnešine čary.

Durštinčanky sa všakedy nevydávali v īahkých čipkovaných závojoch so snehobielymi kvietkami. Bieda ich donútila, aby si hlavy prikryvali obrusmi, ktoré zdobili venčekom. Taky svadobný "závoj" kúpil Jurgovčan od Agneše a prehnal cezeň svoje stádo. Čary popustili a kravy už viac nevyčíňali.

Staršie Durštinčanky ešte donedávna svojim deťom rozprávali o divých ženách, ktoré sa preháňali po hrachových poliach, tancovali v divokom ošiali, až sa im dĺhočizné vlasy do

Helena a Alojz Kubuškovci si radi spomínajú na staré časy

jedného chuchvalca zapletali. Tieto prešibané bosorky vraj polovali na malé deti, kradli ich a za svoje vymieňali.

Kláštor

Na začiatku 30-ych rokov po ceste cez skaly prišiel františkán - otec Ireneusz. Sosnové hájiky, majestátne skaliská, z ktorých sa tiahol utešený výhľad na dolinu Dunajca a úprimnú pracovitú ľudia - to bolo miesto, kde sa otec Ireneusz rozhodol velebiť Pána. V Červenej skale objavil jaskyňu. Ako každý mnich, čítal veľa kníh, a tak sa domnieval, že je spojená s podzemnými chodbami, ktoré vyhľiba vápencová voda - īahká kyselina. Na hladinu jaskynného jazierka pustil dve kačky, z ktorých vraj jedna v Novej Belej a druhá vo Falštíne vyplávala. Medzi Durštiňskou a Fridmanskou skalou si dal otec Ireneusz zahradit īať, v ktorej sa dychtivo kúpal a hlasno pritom spieval. Mälokto z domáčich sa odvážil strčiť nohu do tohto prírodného bazéna - voda bola hlboká a nikto okrem otca Ireneusza nevedel dobre plávať.

V roku 1935 postavili františkáni v Durštine kláštor, ktorý neskôr slúžil ako odpočinkový dom. K františkánom sa pridal klarisky. Minulý rok sa do drevenej stavby kláštora zahryzol zúri-vý oheň. Odvážni hasiči sa pustili do namáhavého zápasu, ale chýbalo to najdôležitejšie - voda. Keď sa vyčerpala protipožiarňa nádrž, museli požiarnické autá vodu dovážať z Krempáčov. Z kláštora veľa nezostalo. Dnes na dvore stojí malý domček, v ktorom mnisi prebývajú dočasne...

Ustavičné sfahovanie

Počas slovenského štátu patril Durštín k Nižnému Lapšom. Tam chodili deti do školy, tam viedla utvárená pekná cesta, ktorá sa mala v blízkej budúcnosti zmeniť na asfaltovú vozovku. Dnes o smelých plánoch niet ani chýru, ani slychu. Po rozpadávajúcej sa, kedysi dobre udržiavanej ceste už neprejde ani kôň s vozom. Ešte v 50-ych rokoch chodili Durštinčania

kupoval lapšanský chlieb, lebo vraj chutíl lepšie. Ale hrebeň Braniska a Grandeusa ostro oddelil dolinu Lapšanky od Durštínskeho chotára. Najprv sa sídlo miestnej samosprávy prenieslo do Novej Belej a neskôr Durštín pričlenili ku gmine Nový Targ. Telefónna centrála zostala aj nadálej v Nižných Lapšoch.

Elektrifikácia obce prebehla v r. 1962, cestári vyasfaltovali prašné hradske o desať rokov neskôr. V minulom roku sa ukončila výstavba durštínskeho vodovodu a vodojemu, ktorá stála gminu 190 miliónov zlôtich. Ukončia sa konečne tarapy so životodarnou tekutinou,

ktoré Durštíncov sužujú od nepamäti? Vyrieši sa týmto technickým manérom problém zásobovania vodom vysmädnutej obce?

Koncové fázy výstavby novej zbrojnice, kde sa už konajú sporadické zábavy, aj nadalej pokračujú, ako aj oprava vonkajších stien a mûrika miestneho kostolíka.

Dnes v Durštíne žije 465 obyvateľov. Durštínsku školu navštevuje 105 detí, ktoré učí deväť učiteľov. Mnoho mladých ľudí stratilo prácu po hromadnom prepúštaní z novotarského obuvníckeho kombinátu. Vidia svoju budúlosť na gazdovstve?

- Skúšajú sa uchytiť, kde sa dá. Roľníenie veľmi nevyndáva, - hovorí durštínska učiteľka kr. Katarína Vaničková. - Viete, Durštín je na konci sveta...

Možno táto dedinka založená na nemeckom práve bola vždy trochu ukrivená; stála na boku, v zátiší. Nemyslelo sa o modernejšej výstavbe, finančných investíciach...

Dnes Krempašania, s ktorými sa Durštíncania od veky vekov nevedia akosi zhodnúť, hovoria, že Durštín "vyrástol". Kto vie, možno dedinu naozaj čaká lepšia budúlosť?

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

Z DEJÍN HORNOZUBRICKÉHO URBÁRU

Hlavná kniha zápisníc

Urbársky spolok v Hornej Zubrici má svoju hlavnú knihu, v ktorej sú uvedené vo forme zápisníc uznesenia valných zhromaždení, uznesenia výboru, ale aj priebeh diskusie na urbárskych schôdzach. Je to z viacerých dôvodov veľmi cenná kniha. Veľký význam má najmä pre urbársky spolok, lebo obsahuje, tak povediac, jeho história, vzťahy a činnosť skoro za celé storočie. Je to však aj svojho druhu historický prameň, kronika obce Horná Zubrica v 20. storočí, keďže zaznamenané údaje sa priamo vzťahujú, bud' odzrkadlujú život celej horozubrickej spoločnosti. Je to tiež viero hodný dokument z hľadiska národnno-historického, spoločensko-politického, ekonomickeho, ba aj jazykového. Dá sa v ňom zistíť o. i. postoj úradov k spoločnému vlastníctvu a súčasne neochvejnosť členov spolku voči rôznym úradným pokusom o využitie urbárskeho majetku, spozať mentalitu ľudu, ich vzájomné vzťahy a postoj urbánikov k obecným záležostiam a potrebám.

Urbárska hlavná kniha v Hornej Zubrici bola založená 1. apríla 1904, čiže má 90 rokov. Úradne ju previazala a opatrla lakovou pečiatkou Uhorsko-kráľovská oblastná správa lesov v Tvrdošine, čo potvrdzuje na prej strane patričná poznámká, odtlačok úradnej pečiate s uhorským štátnym znakom a podpis uhorsko-kráľovského oblastného horára Jozefa Bardoša.

Kniha obsahuje 400 očíslovaných strán a má rozmer 46 cm x 29,5 cm. Sú v nej záznamy v troch jazykoch: maďarskom, slovenskom a poľskom. Doteraz je zapisaných 334 strán, ktoré zahrnujú 230 zápisníc, 8 urbárskych zmlúv a kópiu jedného listu úradom. Len na niektorých zápisniciach je pečiatka urbárskeho spolku. Okrem zapisovateľa a predsedu ich podpisovali spravidla tzv. overovatelia, zvolení hlasovaním na začiatku schôdze spomedzi účastníkov. Zápisnice z bezproblémových schôdzí bud' zasadané sú zapisané na jednej a niekedy iba na polovičke strany. Naproti tomu valné zhromaždenia, na ktorých sa rokovalo o vážnych záležostiach spolku, sú zapisané na 4, 5, 7, ba niekedy až na 9 stranach knihy. V takýchto prípadoch zapisovateľ zaznamenával nielen program schôdze, prerokúvané otázky a uznesenia, ale aj výpovede jednotlivých urbánikov, prítomných úradníkov a odpovede členov výboru spolku na rôzne otázky a niekedy i útoky.

Prvá zápisnica z valného zhromaždenia urbánikov v Hornej Zubrici, zaznamenaná v hlavnej knihe 8. apríla 1904, je napísaná po maďarsky pekným kaligrafickým písmom na troch stranach. Ďalšie sú už písané po slovensky - tak zá Rakúsko-Uhorska, ako aj v období I. Česko-slovenskej republiky do roku 1920. Jedna z roku 1914, napísaná samozrejme po slovensky, je výnimočne opatrená úradnou pečiatkou horozubrického

urbáru v maďarskom jazyku: ÁRVA VÁRMEGYE ERDÖGAZDASÁG ELNOKE FELSÖ ZUBRICA... (dve slová nečitateľné). Slovensky písané zápisnice vyhotobil a vlastnoručne podpísal okresný notár Dárius Lattyák, brat poslednej majiteľky zemianskej kúrie Moňákovcov v Hornej Zubrici (dnešné múzeum) Joanny Vilčkovej. Potom nasledujú zápisnice, v ktorých sa písuci pokúšajú používať poľštinu. Za čias Slovenskej republiky (1939-1945) sú zápisnice písané po slovensky a po 2. sv. vojne opäť po poľsky.

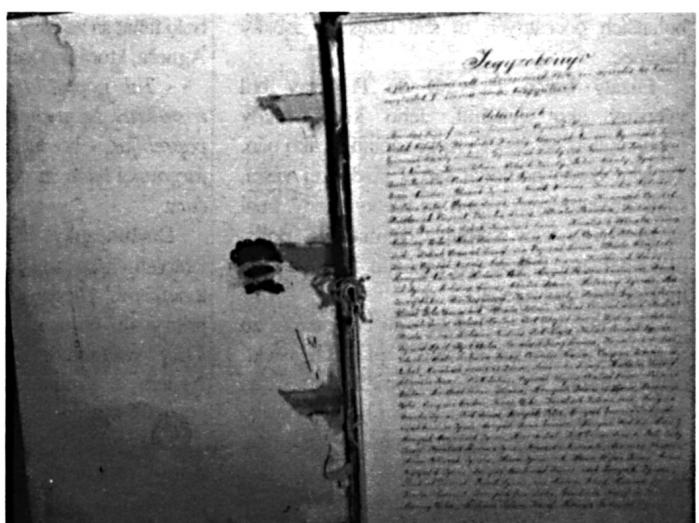
V podstate je dodržiavaná zásada, podľa ktorej sú zápisnice záznamenávané v chronologickom poradí. Iba trikrát sú v knihe ponechané čisté strany - asi mali obsahovať nejaké záznamy, ktoré, žiaľ, neboli doplnené. Sú to strany 26 a 27, určené pravdepodobne pre záznam v období 1924-1925, strana 224 z roku 1970 a strana 244 asi z roku 1974. V niektorých obdobiach je v knihe uvedených niekoľko zápisníc zo schôdzí uskutočnených v priebehu jedného roka. Inokedy, najmä v prvých desaťročiach nášho storočia, medzi jednou a druhou zápisnicou je veľký časový rozdiel. Možno predpokladať, že nie všetky uznesenia vyhovovali vedeniu urbárskeho spolku, ktoré v takomto prípade zápisnicu v knihe úmyselne neuvádzalo, alebo sa na to jednoducho nedbalo. Tak či onak je faktom, že raz za celých 6 rokov a inokedy dokonca za 10 do urbárskej knihy nič nenapísali, ako keby spolok vôbec neexistoval a nemal ani jednu schôuzu. Avšak z ďalších zápisníc vyplýva, že medzitým sa napr. zmenil výbor spolku alebo sa uskutočnili iné väzne veci.

Hlavná urbárska kniha obsahuje aj hodne rôznych zaujímavostí. Tak napr. v jednej zápisnici sú na stranach 226 a 227 dve vety napísané červeným písmom akiste vzhľadom na závažnosť prerokúvanej záležitosti. Týkala sa niekoľkých osôb, ktoré v zápisnici pomenovali "škodníkmi" a pre výstrahu iným uviedli aj ich mená.

Všeobecne možno konštatovať, že urbárska kniha v Hornej Zubrici je pozoruhodným dielom, na základe ktorého možno preskúmať činnosť tejto osobitnej spoločnosti spolumajiteľov skoro za celé 20. storočie.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

Hornozubrická urbárska kniha

VYHÁŇANIE OVIEC

Ked na haluziach vyrašia prvé listy, v mokrinách sa objavujú žlté blatutíky, do rozvítých lesov tiahne kukučka a tráva zelená ako mladý hrach pokrýva chotár, "lúky idú do zákazu". Spišskí bačovia vyjednávajú s gazzdami, pripravujú salaše, skúseným okom odhadujú, či tráve narástol dosť dlhý vlas. Chystá sa "redyk", vyháňanie oviec...

Prví pastieri, valašskí kočovníci

začali premeriavať spišské doliny a vrchy v 14. storočí. Na jednom mieste sa neohriali dlho; keď ich stáda vyšklbali trávu, putovali ďalej. Medzi Dunajcom a Bialkou sa natrvalo usadili o 100 rokov neskôr.

Ciernohorci a Jurgovčania si viedli záznamy o výstavbe salašov už v roku 1589. Prvé zmienky o repišských košiaroch pochádzajú zo 17. storočia. Približne o dvesto rokov neskôr Ciernohorci vypásali v Tatrách asi 3 tisíc oviec. Jurgovčania na chladné lúky pod Havranom a Muránom hnali každé leto dvakrát väčšie stáda a zakladali asi 10 salašov. Toto prekvitajúce obdobie ukončil pán velkomožný Šalamún Hohenlohe, ktorý násilne vykúpil tatranské pozemky v roku 1879. Repišťania, Ciernohorci a Jurgovčania sa museli uspokojiť s náhradnými pastviskami v okolí Javoriny.

V 50-ych rokoch objavili Spišiaci opustené lúky v Bieszczadách. Keď gazzdovia lamentovali, že syr nie je dobrý, bačovia im hovorili:

- Ej, počkajte, ved' vy ešte budeť na ovce doplácať! Došlo na ich slová. Cena za kilo vlny klesla na 6 tisíc zlôtých. Majitelia oviec za dojky

Jozef Vojtička bude tohto roku vypásat' asi 400 oviec

nedostali od bačov ani deravý groš. Na výpas mladých oviec museli dodať 60 až 70 tisíc zlôtých. Všetko pohltili platy juhássov a drahá preprava.

Na Pavlíkovom vrchu

sedí ešte riedka ranná hmla. Vzduch je prehustený sviežosťou a korenistými prímesami vychladnej zeme. Pavlíky vraj založili bačovia z Nižných Lápš, ktorí tu pásl svoje stáda. Po košiareni na svahoch zasadili repu.

- Ideme na Repnická, - hovorili. Na hrebeni sa ich sekery zahryzávali do lesa a na jar, keď pôda ešte len kopnela, kresali kláty, lámalia ráždie, vystieľali klčoviská a podpaľovali ich. Tak sa posúvali "zarembek za zaremkom" až na Grochoľov Potok, až do Tatier.

Ovce neslobodno vyháňať v piatok. Ten deň veští zlý začiatok. Vtedy zomrel Ježiš a vtedy vraj čary zlých čertov najväčšiu moc majú. Tohto roku pripadlo Juraja na nedelu, čiže na "spravodlivý" deň, ale Jozef Vojtička z Pavlíkov sa rozhodol "redykovat'" v utorok. V noci mesačný spln vyčistil nebo a trávu. Také obdobie je vraj na vyháňanie oviec najpriaznivejšie. Všetko dozrieva, obnovuje sa; ovocie je plné...

Správny bača

Baču kedysi dedinčania vyberali v hlučnej krčme. Uchádzači sa prekrikovali, kto dá viac syra na jednu ovcu po letnom výpase. Správny

K ovciam... so svätenou vodou a kadidlom

bača musel mať plné vrecká peňazí, aby z nich mohol uhradiť eventuálne škody za stratu oviec. Pre svojich zákazníkov musel vypracovať zisk zo syra, z ktorého časť poberal potom ako odmenu. Jeho hodnotnosť zvyšovala potrebná kvalifikácia a znalosť magie.

Ján Budz z Čiernej Hory si dodnes pamätá, ako sa na Krížových cestách medzi Repiskami, Jurgovom a Čiermou Horou splašili ovce bačovi Kalafutovi z Lendaku. Bečali a tlačili sa na seba, ako keby ich nejaké čary chytili. Bača vytiahol spod pazuchy prázdne múčne vrecko, potriašol ním a ovce sa zoradili do zástupu ako šík vojakov. Ani honelníkov, ani psov viac nebolo treba.

Spoločný výber baču sa najdlhšie udržal vo Vyšných Lapšoch. Od čias bieszczadských výpasov sa bačom môže stať každý, kto ukončí dvojtýždňový bačovský kurz. Dnes sú všetci bačovia združení vo Zväze chovateľov oviec, ktorý sídli v Novom Targu. Jeho členom sa môže stať každý, kto vlastní aspoň 20 oviec.

Pred cestou na salaš treba ovce trikrát pokropiť a okadiť

Pastierska archa

Pred Vojtúčkovie domom stojí malý zelený voz, do ktorého je zapriahnutý traktor. Ako Noemova archa berie zo seba celý pastiersky svet: truhlicu plnú lyžíc tanierov, pohárov, periny, tri veľké drevené putery na žinčicu, tri medené, zvonka obhorené košíky, kanvice, vedrá na dojenie, štyri vrecia krmiva, dve šedé fažké hrudy soli, ktorej ovce za celé leto zlizú až dva metráky... Pastierska archa na leto zakotví v novom prístavbe - v salaši nad Nižnými Lapšami.

Jozef Vojtúčka bude tohto roku vypásat asi 400 oviec. Pred košiarom sa už schádzajú gazdovia z okolitých dedín.

- Z Lapšanky nie je ďaleko, len strmo, - hovorí gazda Gielata, ktorý z dolinky na druhej strane kopca dorazil pred polhodinou. Aj Sebastián Kaňa a Dominik Dudáš prišli so svojimi ovcami pešo. Keď do Vojtúčkovie dvora dorazia poslední gazdovia z Grochoľovho Potoka, Jozef zatvára bránu na košiari. Jeho usmiate žena pozýva všetkých do "izby" na pohostenie.

Aby neškvŕkalo v bruchu

Na stole ležia plátky bravčového mäsa, bielučký ovčí syr, chlieb, čaj. Štyria juhási lačne hltajú horúcu polievku.

- Na bačovke sme jedli hlavne žinčicu a syr, - spomína si skúsený bača Vladislav Šiška, - keď sa pritrafilo mäso, tak sme boli za ním zabažení, že sme jednu ovcu aj dvaja chlapí na posedenie zjedli.

Juhásov z Pavlíkov čaká tvrdá robota. Každý z nich bude musieť dojiť sto oviec trikrát denne

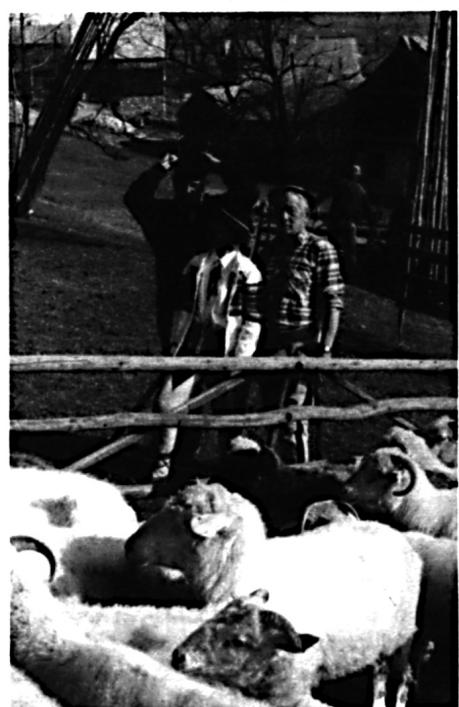
až do polovice augusta, a potom dvakrát denne až do konca bačovky.

- Juhási sa už nemôžu dočkať, kedy si vypijú, - smeje sa gazda Janeček. Na stole sa zjaví pol litra čistej žitnej. Bača sa poberá do druhej izby, kde naňho čaká biela košeľa, vyšívane portky a súkenný klobúk. Juhási a gazdovia podakujú za jedlo a po jednom sa vytrácajú z izby von. Pri príprave svätenej vody a bylinky baču nesmie nik vyrusiť.

Kropenie a kadenie

- Najlepšia svätá voda je z pútnického miesta, - vysvetluje Vladislav Šiška. - Keď sa Ivetka a Katka v Litmanovej rozprávali s Panou Máriou, na vlastné oči som videl, ako sa okolo slnka začali modré a červené kruhy robiť, ako sa potom menili na lúče... Nuž odiaľ som si svätenu vodu priniesol.

Jozef Vojtúčka začína obrad kropenia a kadenia lámaním smrekových halúzok. Potom svätenu vodu prelieva z flašičky do vedra. Kedysi sa do nej pridávalo ešte trochu mäsovej polievky, ktorá sa zachovala z posledného dňa pred pôstom, aby sa zlé duchy postili a nehrázli ovce. Pri kadení sa používa panvica, na ktorú bača kladie uhlíky a sväténe polné bylinky. Keď je všetko pripravené, Jozef Vojtúčka berie do ruky smrekové halúzky a vedro a spolu s bojtárom, ktorý nesie za ním dymiacu panvicu a obchádza košiar pravým smerom. Prává strana ide za slnkom, ľavá viedie do pekla, hovorí sa na Spiši. Ovce sa kadia a kropia trikrát, aby boli zdravé a aby im nik nepočaroval. Potom bača kladie pred bránu košiara zviazanú reťaz, ktorá nesmie mať porušené ohnivá. Keď sa ovce cez ňu preženú, vraj sa budú držať pokope ako ona. Na čelo stáda sa prediera Limba, urastená ovčiarska fenka. Má

Repišskí gazdovia s najmladším juhásom, bačovým synom

svojho baču upozorňovala na všetko, čo by mohli do cesty postaviť zlé sily: na zajačiu srst, slepačie vajíčko, košť, králičiu labku, alebo vrecúško s divými zelinami.

Baču Vojtúčku a jeho juhásov čaká ešte dlhá cesta - cez Pavlíkov vrch až nad Nižné Lapše, kde nový salaš stráži druhá ovčiarka - Bela, dcéra Limby. Až po Michalovi sa ovce vrábia späť k svojim majiteľom, ale to je už iná história.

Zem sa zohrieva, slnko silnie a na horizonte pomaly mizne stádo Jozefa Vojtúčku. Alebo je to biely roj oblakov?

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

ZO STAREJ SLOVENSKEJ TLAČE

Pri listovaní slovenských politických denníkov som natrafil na zaujímavý článok Vojtecha Novanského Na margo rokovani s Poľskom, uverejnený v ústrednom tlačovom orgáne Demokratickej strany ČAS (ročník III, č. 18, 22.I.1946). Dozvedel som sa o ňom pomerne nedávno, hoci som ako mladý chlapec často stretával jeho autora. Treba totiž poznamenať, že Novanský, rodák zo Zeleneca pri Trnave, bol v rokoch 1939-1945 jurgovským notárom. Už ako dospelý som v Jurgove počul o ňom veľa dobrého. V posledných rokoch som v Slovenskom národnom archíve v Bratislave našiel niekoľko jeho listov adresovaných profesorovi Alojzovi Miškovičovi. Ich obsah dosvedčuje, ako sa jurgovský notár vzorne staral o mojich rodákov. Predmetom intervencii Vojtecha Novanského boli napr. právne otázky oslobodenia obyvateľov Jurgova, Repísk a Čiernej Hory

od domovskej dane, prídel umelých hnojív (Thomasovej műcky), výstavba moderných studní, štátnej meštianskej školy, rezbárskej dielňa, potravného družstva Nupod a pod.

Neviem povedať, či autor článku bol členom Demokratickej strany, či len prispieval do Času ako obyčajný slovenský občan. V každom prípade v článku, ktorý pretláčame podľa pôvodiny v Čase, zaujal stanovisko vo veľmi závažnej veci, tj. československo-poľských politických rokovania. Ako je známe, tieto rokovania boli mimoriadne fažké, a preto aj zdľahavé a skončili sa podpísaním československo-poľskej zmluvy o priateľstve a spolupráci z 10. marca 1947. Rokovania stážovali o.i. aj otázky medzištátnych hraníc a postavenia národnostných menšíň (slovenskej v Poľsku a poľskej v Tešínsku). V obidvoch týchto bodoch zaujal svoj postoj aj notár Novanský.

Starší čitatelia Života, predovšetkým Jurgočanía, si budú môcť overiť spomienky notára Novanského na Jurgov z čias jeho pôsobenia na notárskom úrade v tejto spišskej obci. Som presvedčený, že jednoznačne potvrďa, že všetko čo napísal, nie je výmysel, ale skutočná pravda. V konfrontácii s podpísanými udalosťami absolútne neobstoja neobjektívne publikácie niektorých poľských autorov (napr. Seweryna Wislockého alebo Blažejia Okulického) o tom, ako boli v Jurgove za slovenského štátu prenasledovaní Poliaci. Priložená tabuľka, ktorú zostavil jurgovský notár a je uložená v Literárnom archíve Matice slovenskej (v pozostalosti profesora Alojza Miškoviča) ukazuje, že v rokoch 1940-1941 žilo v Jurgove 11 obyvateľov poľskej národnosti. Niektorí ešte žijú, medziiným dve ženy z Bialky, ktoré sa v Jurgove zachránili pred nútrenými prácami v Nemecku. Títo ľudia ešte vždy môžu dosvedčiť, ako sa im žilo na Slovensku.

Vojtech Novanský, múdry jurgovský notár a dobrý človek, prežil intenzívny ale krátky život. Keď zomrel, mal ledva 35 rokov (18.XII.1913 - 29.I.1949). Je pochovaný v Lubici.

JOZEF ČONGVA

NA MARGO ROKOVANÍ S POLSKOM

Neviem, ktorý štátny zamestnanec, či to učiteľ, žandár, financ alebo notár, s akou chuťou šiel v r. 1939 a 1940 na tzv. prinavrátené územie Spiša a Oravy. Môžem však povedať, že ani jednému z nás sa tam veľmi nechcelo. Nie azda preto, že kraje tie sú chudobné, odsahlé, od železničných staníc na 40 až 60 km vzdialené. Nie! Boli medzi nami aj idealisti. Falošná propaganda však využila tohto prinavrátania a tvrdila, že v tom vidno akýsi dôkaz nemeckej priazne. Neverili sme teda, že je to niečo trvalé, cítili sme, že tam dlho nebudeme. Väčšina z nás nikdy nepočula o Jurgove, Nedeci, o Jablonke či Podvilku. Nevedeli sme, či sú tam Slováci či Poliaci, akého sú tam ľudia zmysľania. A nikomu sa akosi nechcelo pôsobiť v cudzom neslovenskom prostredí, nemali sme chuti násilím slovakizovať.

Hned pri príhode sme však boli milo prekvapení. Ti ľudia nás prijali ako svojich. Plakali od radosti, že majú slovenského učiteľa, že o bezpečnosť sa stará slovenský človek, že ich administruje slovenský úradník. A my, čo sme prišli s nedôverou a nechuťou - pracovať sme začali s láskou. Keď sme neskôr poznali, akých to tam máme na hraniciach Slovákov, aké obete títo ľudia prinášali za 20-ročnej poľskej éry za svoje slovenské národné presvedčenie, práca naša zmenila sa priamo v nadšenie. Či učiteľ, žandár, financ alebo notár i kňaz pracoval tak, aby ten ľud ešte viac upervnil v jeho slovenskom národnom povedomí. Áno - k tomuto sa čestne priznávame.

Na druhej strane zase prízvukujeme, že všemožne sme sa snažili nájsť priateľský pomer k Poliam. Nielen k tým, čo žili medzi nami, ale aj k tým, od ktorých nás oddelovala hranica. Bolelo i nás, keď sme zblízka videli priamo strašné utrpenie poľského ľudu. Nadpisujem svoj článok plným menom, aby z poľskej strany

mohli kontrolovať. V týchto obciach žilo mnoho ľudí, ktorí mali štátne príslušnosť na území Poľska. Teda - mali byť poslaní preč, alebo aspoň mali mať povolenie pobytu, pracovné povolenie a pod. My, i keď príkazy v týchto veciach boli prísné, níč takého sme od nich nepožadovali. Práve naopak! Všemožne sme ich podporovali a pomáhali sme im. Často priamo proti jestvujúcim predpisom sme ich zásobovali. Nikdy sme nedovolili, aby im niekoľo krividil. Nepozerali sme, či sa niekto v minulosti hlásil za Slováka alebo za Poliaka, každého sme posudzovali len podľa jeho mravnej hodnoty. Akí sme boli benevolentní, vidno napr. i z toho, že nechali sme v Jurgove v pokoji žiť bývalého komandanta poľských žandárov, ktorý velil poľským žandárom vtedy, keď strielali do demonštrujúcich Jurgovčanov. Nikto mu za tých 6 rokov ani slovom neublížil...

Ale pomáhali sme nielen týmto "domácim" Poliam. Slovenskí žandári i financi v Jurgove a na okolí pôsobiaci, teraz rozstratení po celom území Slovenska, môžu dosvedčiť a potvrdiť, kolko Poliakov prešlo cez Jurgov do zahraničného poľského vojska. Tu dostávali informácie o ďalšej ceste, tu dostávali nielen morálku, ale i hmotnú posilu. Alebo: Je známe, ako praktizovali Nemci v Poľsku "najímanie" robotníkov na práce do Nemecka. Obklúčili poľskú dedinu vojskom, guľometmi a "najímal". Samozrejme, obyvatelia prebehovali k nám, na Slovensko. Kolko ráz prišli ku mne ľudia z Čiernej Hory a iných dedín, pýtať sa, čo robiť, máme u nás nie desiatky, ale stovky Poliakov skrytých. Nielenže sme prikázali, aby ich ďalej skrývali, ale - podľa možnosti - starali sme sa, aby im ľudia mali dať čo jesť. A tak to bolo skoro vo všetkých týchto dedinkách.

Pravda - nepopierame - boli aj s našej strany výstrely. Bolo to najmä vtedy, keď poľskí

pašeráci pri pašovaní urazili mužskú i služobnú hrdosť slovenského pohraničného strážnika. To je však vec služby, ale aj tu sme vždy miernil strohosť predpisov a poľský ľud na pohraničí môže potvrdiť, kolko mýky, cukru a látky na šatstvo dostalo sa mu zo Slovenska. Nuž pomáhali sme ako sa dalo. I tešili sme sa skutočne sme sa tešili, aká to bude spolupráca po vojne s Poliam v rámci oslobodenej ČSR a Poľska. Tešili sme sa, i keď - i keď poniekto nás upozorňovali, aby sme len počkali... A veru sme sa aj dočkali. My sme ani jeden neevakuovali. Zostali sme pri svojom ľude.

Po príchode ruskej oslobodzovacej armády Poliaci chceli hned prevziať správu Spiša a Oravy. Keď nás slovenský ľud nás s placorom prosil, aby sme ich neopúšťali, aby sme lez ostali, nuž - ostali sme. A potom tí, ktorímy tolko pomáhali, títo - aby nás len čím skoršie odiaľ dostali - obvinili nás z fašizmu a zapríčinili tak rodinám jurgovských Slovákov i nás niektorých mnoho ľudí. Ešte šťastie, že neutrálne vedeli ozaj objektívne vec posúdiť a rozsúdiť. A dnes? Dnes tých 95 perc. Slovákov Spiša a Oravy trpí. Veľmi trpia. I prichádzajú k nám a prosia, aby sme na nich nezabúdali. Aby sme pri rokovani s Poľskom aj otázku Spiša a Oravy dostali na pretras.

V záujme dobrého susedského spolunažívania s Poliam nechceme v novinách verejne písť, čo sa robí na Spiši a Orave. Nie - len by sme tým zbytočne zapríčinili určité rozladenie. Neprestávame veriť, že i v Poľsku sa nájdú ľudia, ktorí na otázku Spiša a Oravy budú pozerať rozumne a nie z hľadiska akéhosi velikáštva, ešte stále snívajúceho nielen o Jurgove a Jablonke, ale i o Javorine, Spišskej Staré Vsi a iných slovenských krajoch. Ľud Oravy a Spiša prosí, aby sa prihliadal na jeho vôle, aby prípadne plebiscitom bolo rozhodnuté, kde chce žiť, či v Československej republike alebo v Poľsku. V mene slovenského ľudu Spiša a Oravy prosíme, aby kompetentní štátni dejatelia nezabúdali na týchto našich Slovákov. Apelujeme aj na Poliakov, aby miernili rozvášnené hlavy miestnych lokálpatrítov a aby tak vytvorili prostredie pre priateľské spolunažívanie národov ČSR a Poľska.

Prehľad o počte domov, bytov, obyvateľov obcí: Čierna Hora, Jurgov, Repiská, ktoré tvoria notársky úrad v Jurgove (stav k 15. decembru 1940)

Obec: 1. Počet domov: 2. Počet bytov:	Počet obyvateľov:	Z toho je:		Štátne príslušnosť:						Národnosť:						Náboženstvo:					
		mužov:	žien:	slovenská	Gen. gouv. Poľsko	Protektorát Čechy-Morava	S.S.R., býv. Rusko	Nemecko:	slovenská	nemecká	poľská	russká	židovská	cigánska	r. kat.	ev. a. v.	pravoslav.	bez. vyz.	židovské	gr. kat.	
Čierna Hora: 1:174 domov 2:167 bytov	881	441	440	868	9	4			826		2			53	881						
Jurgov: 1:184 domov 2:193 bytov	799	379	420	742	56		1		743	2	11	1	2	40	791	5	1	2			
Repisko: 1:117 domov 2:110 bytov	577	298	279	571	6				573		4				577						
Spolu	2257	1118	1139	2181	71	4	1		2142	2	17	1	2	93	2249	5	1	2			

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO
ČÍSLA

Když jsme vstoupili do lokálu, byli jsme svědky obrazu, který nás velmi udivil. Pod sádrovým poprsím Jana Žižky seděli tři páni ponoření v hru. Pozoruhodné bylo, že vždycky ten, jenž míchal a rozdával, měl na hlavě vysoký, poněkud již opelikaný cylindr. Když se skončila jedna partie, předal onen pán cylindr svému sousedovi, který jej vážně nasadil na hlavu. Tak měnil onen kloubuk po celou hru své majitele. Žádali jsme čšníka o vysvětlení tohoto neobvyklého výjevu a ten odpověděl:

- Co jste tu spatřili, pánové, je starodávný zvyk kutnohorský. Tento cylindr věnoval zdejším hráčům bývalý náš okresní hejtman. Účelem nadace je zamezit svář mezi hráči, co se týče rozdávání. Neboť zvěčnělý pan hejtman nemiloval hádek a vždycky si přával, aby hra probíhala v důstojném klidu. Rozdávající hráč vezme cylindr na hlavu a pak předá jej svému nástupci. Tak se zamezí nedorozuměním.

Pan Ulián podotkl, že tento zvyk svědčí o rozvážnosti a důmyslnosti místního obyvatelstva. Čšník se uklonil a ruce odběhl, aby nás obsloužil.

Seděli jsme drahou chvíli, věnujíce svou přízeň pivu, a trpce jsme želeli toho, že našim rukám a myslí se nedostalo zaměstnání. Neboť jsme se nemohli nadít, že v cizím prostředí nalezneme parti. Avšak nebe nám přálo.

Jeden z hráčů přerušil ticho voláním:

- Tak, červené eso dodá, pánové. Já musím jít.

Toto zvolání vzbudilo u spoluhráčů roztrpení. S kvílením a hořkováním se snažili odvrátiti onoho pána od jeho úmyslu. Avšak marně byly domluvy a nářky. Pán zaplatil a odešel.

- Tak, - prohodil jeden z hráčů sklesle.

- Tady to máme, - vece jeho společník.

- Sketa! - zahučel mračně první na adresu toho, jenž odešel.

- Nyní, abychom hráli lízaný mariáš, - zasténal druhý.

7 Legenda o tom, kterak vzniklo rčení: "To může hrát prase s kantorem"

- Lízaný mariáš, - pravil první z opuštěných hráčů, - hrají pouze nemocní se svými ošetřovateli, k smrti odsouzený v poslední noci svého života se svým strážcem, anebo staří manželé, kteří věk dožili. Tedy vůbec lidé v abnormalních životních podmínkách. Avšak dospělý občan, poplatník a svépravný muž bude raději hrát kuličky, než by se oddával lízanému mariáši.

- Prchl nám s výhou, - odtušil jeden druh hořce, - a to není charakterní. Dát svým odpůrcům příležitost, aby se zrestaurovali, jest první článek karbanického zákona. Kdo toho nedbá, dává najevo, že postrádá hráčské cti.

- Vůbec se divím, - ujal se slova první, že mohl nad námi zvítěziti. Hraje jako ponocný. Svému spoluhráči ohrožoval desítky, vyházel trumfy a vynášel proti duchu současné konkartace. Mně zpustošil svojí neobratností červenou sedmu.

- Sám dábel, - vece spoluhráč, - pomáhá takovým neumětům vyhrávat. Neboť čert má vždy radost z toho, může-li působit zmatek mezi bohulibými hráči. Odvěkemu nepříteli lidstva příliš připomíná karban bohoslužbu; odtud jeho nenávist. Jsa toho pamětliv, velmi se divím, že mohl někdo nazvat karty dálovými obrázky.

- Jemu se to hrálo, když toho měl vždycky plnou ruku, - zareptal první. - To pak ovšem může hrát prase s kantorem.

- Prase s kantorem? - podivil se jeho přítel. - Jaké to úsloví? Co jsem živ, nikdy jsem toho neslyšel.

- Tak se to říká.

- Ale proč?

- Nevím. Historického výkladu tohoto úsloví neznám.

Tehdy pan Ulián pochopil, že nadešla příležitost, aby se s oběma pány seznámil. Přistoupil k jejich stolu, uklonil se vnadně a pravil:

- Mé jméno, pánové, je Ondřej Ulián. Přibyl jsem do tohoto města za obchodem, jak se říká, a vyslechl jsem nadhozenou otázkou. Tušíš, že bych vám mohl dát historický výklad onoho rčení.

- Těší mě, pane, - odvětil jeden z hráčů, - já jsem notář Vetchý.

- Těší mne, pane, - zašveholil jeho druh, - jsem zdejší lékárník Lacina.

Pan Vetchý vybídil pana Uliána, aby se posadil.

- Nuže, pane? - vybídil jej Lacina.

Můj principál počal takto:

- V Jindřichově Hradci žil v penzi za mých mladých let jeden starý učitel, jenž se nazýval Bejšovec. Byl to osvícený muž, jeden z pochodní osvěty celého kraje. Jeho životním dílem byl obširný spis, jenž zaznamenával všecky význačné výroky, úsloví a hráčská rčení. Tomuto dílu se věnoval s celou duší, neboť spartoval v karbanických úslovích, přirovnáních a parabolách čistý pramen lidové poezie a prapůvodní tvůrčí síly. Já děkuji onomu velebnému kmetu za mnohé poučení estetické i za praktické lekce, které mně v různých hrách dával...

- Tak tedy prase s kantorem... - přerušil jej netrpěliv pan Vetchý.

- Prosím, - pravil pan Ulián. - Již jsem u toho. Rčení: To může hrát prase s kantorem, povstalo, podle učení pana učitele Bejšovce, takto:

V dávných a dávných dobách, kdy chodil ještě Pán Ježíš po zemi, žil v jisté zapadlé české vísce jistý kantor, který ve dne vyučoval dítě elementárním naukám, ale večer hrával se sousedy mariáš. Jeho obvyklími partnery byl obecní starosta Chmelík a velebný pán Fňouk. I vypravuje se, že jednoho dne byl pan starosta tak

zaneprázdněn úředními věcmi, že musil předčasně přerušit hru slovy: "Tak červené eso dodá, pánové..."

- To jsou ti praví - zahučel pan Lacina mračně.

- Ovšem, - pokračoval pan Ulián, - toto jeho jediná vzbudilo u jeho spoluhráčů nelibost, a to tím spíše, že pan starosta odcházel se značnou výhou.

- To je pan starosta, - zahučel pan Vetchý, - to věřím... Namastit si kapsu a jít... Tak tedy už ve starých dobách existoval tento nešvár?

- Zajisté, - pravil pan Ulián. - Nuže pokračujme. Oba opuštění hráči seděli tu smutně, žehrali na nevěrného starosta a uvažovali, co mají činiti. Náhle pravil velebný pán Fňouk:

"Už to mám! Že jsem na to dříve nepřipadl..." Na tváři jeho spoluhráče zaplál oheň naděje a on se ptal dychtivě:

"Co hodláte učiniti, důstojný pane?"

"Nuže," pravil velebníšek, "já mám doma prase..."

"Prase?" protáhl kantor zklamán.

"Ale jaké prase!" rozohnil se velebný pán. "To není obyčejný živočich, chovaný za účelem pokrmu. To je, pane osobnost! Kdybych nevěděl, že to odporuje křesťanskému učení, pak bych sám věřil, že to prase má duši. To je veř moudrý, rozšafný a spořádaný... Rozumem se mu nevyrovnaná žádný starosta. A pak to prase je charakter. Raději zahyne, než aby poskvnilo svou čest."

"Dobrá," odvětil kantor, "ale dovede-li, důstojný pane, vaše ctěné prase hráti také mariáš?"

"Jestli dovede!" zvolal důstojný pán s nadšením, "já vám říkám... Hraje jako z partesů. Rychle rozdává, volí, moc nemluví, hádek nemiluje, a prohrává-li nebudeje."

"A licitovaný mariáš také ovládá?" - vyzvídal kantor. "Míním totiž ambo-jambo se všemi ingredencemi a náležitostmi?"

"Netruděte se takovými podrobnostmi," pravil důstojný pán jemně, "dávám vám slovo, že budete spokojeni."

"Je-li tomu tak," vece kantor, "pak nemám námitek proti tomuto spoluhráči."

Nato zavolal velebný pán pikulíka a poručil mu, aby přivedl jeho večeře. Pikulík čípem poskočil a netrvalo dlouho a vracej se ve společnosti slušného večeře, prostřední postavy. Večeř ostýchavě pozdravil a zůstal stát u dveří.

"Jen dál, Pašku, jen dál," zval jej velebný pán laskavě.

"Co si liběj, jemnostpane, přát?" otázalo se prase skromně.

"Přistup blíže, Pašku," velel důstojný pán, "tady nám budeš dělat třetího. To je Pašk, to je náš kantor," představoval.

"Těší mně," zachrochtal večeř.

Hned napoprve byl pašk forhontem a obdržel kartu nevidaného hojnosti. Volil červenou stovku se sedmou a žaludská pomůcka. Toto nadělení přijal, aniž by mrkl okem. Bylo vidět, že je zvyklý pouze na krásný list, jako by špatných karet ani nebylo.

A po celou hru roznášel oba své protivníky na svých rozecklaných kopýtkách. Nemohlo se mu vytýkat, že hraje u zdi. Odvážně chodil na

všecky hry. Nejbídnější list se mu talónem v dobré obrátil. Vždycky dokoupil na betla, chtěl-li hrát prostinkou sedmu, z obyčejně lepší barvy se mu nenadále vyjevil dřich, ničemu nepodobná karta se mu polepšila kouzelným talónem na stovku se sedmou. Jeho partner po celou hru takřka nezahrál.

"Máte svinské štěstí, Pašku," poznamenal kantor chmurně.

"A jaké mám mít štěstí?" narnítl vepr s blaženým úsměvem, shrabuje tučnou výhru, "jsem-li ze svinského rodu?"

Trvale špatný list nesnáší, jak známo, ani nechladnokrevnější hráči. Stalo se, že důstojný pán vylicitoval červenou sedmu. Pašk, jenž jako správný hráč neznal ve hře bratra, neušetřil ani svého pána a ochránce a dal velebnému pánu flet pod obojí. Na hru i na sedmu. Velebný pán, jenž měl pět mocných trumfů a dlouhou barvu pomáhající, se otočil.

"Může být," usmálo se prase jemně, "ale vyhrát!"

"To budí starost mou," odtušil velebný pán.

Co vám budu dlouho vypravovat. Kantor vynáší a okamžitě velebného pána načal. Důstojný pán pozoruje s úzkostí, jak se mu zásoba trumfů tenčí. A když prase zapělo víťzou, starodávnou píseň:

*Kdybysi za mořem byla,
ty musíš být žena má...*

onu píseň, která značí zkázu sedmy, tu poznal velebný pán, že je zle. Sedma byla zabita a hra prohrána.

Velebný pán se rozhoril.

"Tohle že je nějaká hra?" zahlomozil. "Vždyť je to prozrazování karet! Já dobře viděl, jak Pašk zamaskal a kantor pochopil a vynesl žaludy. Jo, to potom může hrát prase s kantorem..."

"To mně neměli říkat, jemnostpane," pravilo prase hlasem, v nemž se chvěl pocit urážky. Odložilo karty a zvolalo:

"Platit! To si nedám líbit, abych byl osočován z nepočitné hry..."

A nedalo se již přímět k další hře. Pozdravilo a odebralo se k svému korytku...

- A tak, - dodal pan Ulián, - povstalo rčení: To může hrát prase s kantorem...

Ba, správné je rčení, že historie jest matkou nauk.

A odmlčel se. Jeho ruce míchaly mechanicky kartami, jež ležely před ním; a na jeho tváři bylo lze čísti jakési rozpaky. Viděl jsem, že má mnoho chuti do hry, ale že uvažuje, je-li společensky vhodno, aby notář hrál karty s kočovným živnostníkem.

Pan lékárník ukončil jeho duševní boj. Neboť lékárníci bývají zpravidla prodchnuti oním liberalismem, jenž dává lehce překračovati stavovské i třídní rozdíly, a působí svým bujarým duchem k strmení společenských vrstev. Je sice povolání lékárníké nad jiné vzešené; lékárníkovi jest dáno pohlížeti do dílny přírody a svým velkým uměním poutati neduhy a vyháněti je z chorých lidských těl. Avšak přitom je ducha družného, jenž si libuje ve veselé pospolitosti, a bývá často osou, kolem níž se točí zábava.

Usmál se přívětivě a pravil: - Nebylo-li by libo, pane Uliáne...? - A pohyb rukou, naznačující míchání karet, doprověděl větu.

Můj principál se uklonil. Usedl ke stolku, a já se přidružil k němu. Počali jsme hráti.

Pan lékárník byl z onoho druhu hráčů, kteří nedbají zisku ani ztrát, ale kteří milují hru pro hru samu, vidouce v ní epický příběh, skloubený z řady rozmarných epizod. Vítězství vítal s růžovým úsměvem; ale i prohra vzbudzovala v něm veselí. Do paměti jsem si vryl jeho výroky, kterými glosoval různé situace během hry. Žaludskou sedmu hlásil slovy: "Žaludská sedma se obořila na knížete!" Hlášení zelené sedmy provázel popěvkem "Sedma zelená, neposečená, slunce na ni svítí." Objevil-li v talóně červenou sedmu, která znamenitě posílala jeho pozici, tu vplával nadšeně: "Kéž bych tě líbat směl...!" Dvacítku oznamoval slovy: "Král Dvacíčko Corvinus vseďl na kůň a spěchal do boje." Hra vůbec způsobovala u něho evokaci bitvy. Závěr hry, kterou prohrával, vydávaje se z posledních trumfů, ilustroval tímto plastickým ličením: "Obklopen hloučkem svých věrných, klesá hrdinný kníže, pokryt ranami. Kravý západ slunce pokryl krajinu šarlatovým pláštěm. Mroucí oko vévodovo loučí se se světem a jeho rty šepotají slova na rozloučenou. Věrný or smutně hlavu skloní nad mrtvým pánum, jenž platí za prohranou hru i sedmu šedesát krejcarů..."

U pana notáře vzbudzovala hra reminiscence na školní četbu. Získav příznivý talón, neopomenul skandovati verše:

*Tak jako lev potěší se,
na velký kus těla padna,
bud' rohatého koloucha
aneb kozorožce nalezná,
tak pan notář Vetchý
raduje se z karty milostné.*

Při točení vzpomínal Hérodota citátem:

- Když se blížili Peršané, tu zdvihl se ohromný kotouč prachu!

A přirovnával se ke Korachovi, kterého pohltila zem, když bylo mu platiti prohranou stovku.

Byla to hra, při které bylo možno člověku, po vzdělání dychtíci, získati četné vědomosti. A mohu říci, že tato partie patří k mým nejkrásnějším vzpomínkám.

Když bily čtyři hodiny, tu otevřely se dveře hostince a jimi vešel jakýsi scvrklý mužík. Byl velmi stár, podobaje se zkroucenému stromu švestkovému, jehož kmen je na severní straně obrostlý lišejníkem.

Zdálo se, že je potěšen, spatřiv hrající muže. Uchopiv židlí, usedl k panu Uliánovi, zaskuhrav: - S dovolením!

Číšník mu přinesl pivo a stařík láskyplně objal pana Uliána pohledem, jenž pravil, že během hry nehodlal se od něho odloučiti. Oddal se mému principálovi s celou duší. S ním se radoval z vítězství a s ním želel nad ztrátou. Jeho obličeji, divoce zarostlý vousy, vyjadřoval hněv i lítost, žal, zklamání, úžas i uspokojení. Týto počity střídaly se v jeho lící jako barvy pod kůží chameleoňovou. Nepromluvil během hry ani slova, jenom sykal a vzdychal, kroutil hlavou nebo se usmíval. Ale zkušený hráč mohl viděti v jeho obličeji karty pana Uliána jako v zrcadle.

Noc měkce pojala město Kutnou Horu v náruč, když jsme, umdleni, avšak rozjařeni, končili hru.

Neznámý stařík, jenž až do konce při nás setrval, vstávaje, pronesl tato slova uspokojení:

- No, dnes, mohu říci, jsem se poučil!

Zahleděl se upřeně na pana Uliána, jako by hodlal navždycky jeho podobu vrátiti si v paměti. Pokročil k němu, potřásl mu pravicí a představil se:

- Moje jméno je Antonín Mazura. Jsem zdejší připodotýkatelem.

- Připodotýkatelem? - protáhl pan Ulián nechápavě.

- Tak jest: připodotýkatelem. Vím, že se říká kibic, ale já vím, že toto slovo je cizácké a my jsme Slované, není-liž pravda? Dodávám, že jsem nejstarší připodotýkatelem tohoto města.

Tato slova děl s jistým odstímem hrdosti v hlase.

- Přicházím sem denně rázem čtvrté hodiny, abych byl přítomen hře. Dávám přednost partiím, kterým obcují cizinci. Přinášejí do hry mnohé odstíny, takže je poučno jim pohlížeti. Někdy, pravda, probíhá hra bez veškerého užitku pro mne: dnes však jsem se poučil.

- A sám také hráváte? - tázal se pan Ulián.

- Já? Bůh uchovej! - ohradil se kmet, - nejsem dosti poučený... Nemám tolik schopnosti, abych se vmlísil do hry. V onom roce, kdy byly ty velké povodně... kdypak to bylo?... Ano, v roce devadesátém... V roce devadesátém, dne třináctého května byl jsem vyzván jedním pánum, abych vzal karty za něho. Že hned přijde. Neptejte se, jak mne tupil, když se vrátil. Inu, hrál jsem špatně, velmi špatně... Nepoučený člověk nemá hrát. Tak tedy hledám poučení.

- Jste zdejší obyvatel?

- Nikoliv. Jsem Moravan. Pocházím z Rajhradu. Ach, toužím po tom, abych ještě před smrtí spatřil své krásné město rodné. Avšak moje povolání připodotýkateelské mi brání, abych se odtud vzdálil.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

8 Žaludská sedma se obořila na knížete & Když se blížili Peršané, zdvihl se veliký kotouč prachu & Z vypravování kmata Antonína Mazury

Legenda, vyprávěná panem Uliánem, vzbudila zájem posluchačstva, které nešetřilo pochvalou.

- Nikdy, - pravil pan lékárník Lacina, - není člověk tak stár, aby se nemohl poučit.

- I já, - pravil notář, - rád naslouchám poučným příběhům, a to zejména dějům z dávnověku. Z nich můžeme čerpati poznání, že licitovaný mariáš provázel lidstvo od pravěku až po naše časy, a všeude zanechával hluboké stopy.

Veľvyslanec M. Servátko so svojou bývalou profesorkou H. Ivaničkovou

KATOVICE

V krátkom čase si už všetci hostia mohli listovať v útlej knižičke s úhľadným estetickým obalom, ktorá okrem hlavnej časti - Ústavy SR - obsahovala aj zaujímavé štatistické a geografické údaje, ako i krátke prírezy historiou Slovenska. Iniciátorom myšlienky poľského vydania Slovenskej ústavy bol kr. prof. Jozef Čongva, prekladu sa ujal dr. Stanislaw Sagan.

- Preklad právnického textu nesie so sebou veľa problémov, - píše v úvode knihy dr. Sagan. Vďaka pomoci pracovníkov Právnickej fakulty UK, najmä jej dekana prof. JUDr. Petra Blahu DrSc a prodekanu prof. JUDr. Jozefa Klimku DrSc. sa však tie najťažšie prekážky podarilo mladému sliezskemu vedcovovi prekonáť. Nemalú zásluhu na tom mal iste profesor Čongva, ktorý sa hostil úlohy recenzenta.

- Prvý náklad bol nevelký, len 300 kusov, - povedal konzul Ján Jacko. - Kúpili sme ho celý.

- S dočasením nebude žaden problém, - vysvetľuje Mirosław Bodera, riaditeľ vydavateľstva. - Dúfam, že poľský čitateľ o toto potrebné dielo prejav záujem. Naše vydavateľstvo už dlhší čas spolupracuje s vedeckými pracovníkmi Sliezkej univerzity. Preklad Ústavy SR vznikol najmä vďaka profesorovi Čongovi...

- Pre mňa je najväčším ocenením, že prvý

vydanie "Konstytucji Republiki Słowackiej" si nájdzie miesto v knižnici p. prezidenta Michala Kováča, - povedal prof. Jozef Čongva. - Mal som totiž možnosť odovzdať mu ju pri priležitosti jeho návštavy v Krakove...

- Pred nami je ešte strašne veľa práce, - povedal na stretnutí Marián Servátko, - množstvo malých krokov, ktoré budú smerovať k lepšiemu spoznaniu našich kultúr. 1. septembra budeme vo Varšave otvárať Slovenský inštitút. Ako viete, je to deň nášho najväčšieho štátneho sviatku, výročie podpisania Ústavy SR...

V Katowiciach čakala na pána veľvyslance ešte jedna kniha - "Literatúry zachodniosłowiańskie z przełomu wieku", ktorej autorkou je prof. Halina Ivaničková. Aulu Sliezkej univerzity zaplnili študenti - budúci slovenčinári.

- Aj vy ste veľvyslankyňou Slovenskej republiky, - prihovoril sa Marián Servátko prof. Haline Ivaničkovej, - a my vám za to srdečne dakyjeme. Keď sme sa prvýkrát stretli v Bratislave, ešte som netušil, že sa zádene za takýchto okolnosti. Strávil som pri vás 5 rokov a boli ste na mňa veľmi prísnia. Som rád, že ste nám dali zo slovenskej literatúry to, čo mnogí naši rovesníci nepoznali - katolícku modernu, slovenských disidentov...

Význam knihy profesorky Haliny Ivaničkovej hľadam netreba zdôrazňovať. Poľský knižný trh, ziaľ, slabо reaguje na literárne diela tohto typu. Knižku vydalo vydavateľstvo Śląsk, v ktorom má svoj podiel aj Sliezkska univerzita.

- Bola to únavná a ťažká práca, - zverila sa svojim študentom prof. Ivaničková, - trvala veľmi dlho. Tu na Sliezsku som si konečne vydýchla a našla na ňu čas...

Keď Ján Jacko začal študentom rozdávať mapy Slovenska s erbami miest, videokazety a propagančné materiály, využila som príležitosť, aby som sa opýtala Haliny Ivaničkovej na Mariána Servátku.

- Akým bol študentom?

- Veľmi odvážnym. Bol cielavedomý, ambiciozny, ale aj romantický. Predstavte si, raz mi dokonca printesol svoju básnickú zbierku...

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Predsedu Spoločnosti E. Mišinec víta vzácnu návštěvu. Sprava - veľvyslanec M. Servátka, zľava - tajomník ÚV L. Molitoris

KRAKOV

Po Katoviciach navštívil veľvyslanec M. Servátka aj Krakovské vojvodstvo. Veľmi si väžíme, že jeho prvé kroky v tejto funkcií viedli práve do južného Poľska, kde žije slovenská národnostná menšina.

Cieľom jeho návštavy bolo, ako sám zdôraznil, informovať o Slovensku a Slovákoch, zaoberať sa obchodnými záležitostami a pokračovať v dialógu o rozvíjani slovenskej kultúry v Krakove. Tieto myšlienky tlmočil na stretnutí s kardinálom F. Macharským, primátorom mesta J. Lassotom a vojvodom T. Piekarzom.

Záver svojho náročného a bohatého programu venoval veľvyslanec M. Servátka a konzul J. Jacko návštěve Ústredného výboru našej Spoločnosti a redakcie Život.

Hostí v mene prítomných srdečne a neformalne privítal predsedu ÚV E. Mišinec a

tajomník ÚV L. Molitoris a oboznámili ich s aktuálnymi otázkami našej Spoločnosti. Potom sa slova ujal p. veľvyslanec. Ani strata hlasu (kvôli chorobe hovoril len šeptom) mu nebránila, aby krajanov obšírne informoval o výsledkoch svojej návštavy v Krakove a Katoviciach. Hned v úvode povedal:

- Chcel by som vás ubezpečiť, že som sem prišiel niečo vybaviť. Zistil som, že Poľsko je o Slovácoch málo informované. Jednou z našich činností je pomôcť krajanom - netreba vás o tom presviedčať.

Zdôraznil, že svoju prvú úlohu voči krajanom už splnil, a to v rozhovoroch s predstaviteľmi katolíckej cirkvi. S kardinálom Macharským nadviazali na korešpondenciu s bývalým premiérom J. Čarnogurským a o bohoslužbách v slovenskom jazyku hovorili celkom otvorené. Pán veľvyslanec tlmočil monsignorovi podlakovanie, že omše v slovenčine sú v sade tam, kde o to krajania žiadali. Dôležité boli záverečné slová kardinála: Ďalšie prosby budú vyslyšané.

Potom sa slova ujal konzul J. Jacko, ktorý dal krajanom na výber dobrú a zlú správu. V tej zlej hovoril o nereálnosti dvojitého občianstva, aspoň

v súčasnosti. A to z jediného dôvodu - ekonomickejho. Treba však brať do úvahy aj vojenskú službu, alebo odvádzanie daní. Sú to otázky, ktoré musia byť riešené na platforme zákona. P. veľvyslanec ponúkol krajanom pomoc právnika zo slovenského ministerstva vnútra. O požiadavke krajanskej karty sa budú predstaviteľia veľvyslanectva informovať v Matici slovenskej.

Konzul J. Jacko sa vyjadril tiež k otázke hraničných priechodov, ktorých počet sa v najbližšom období nezvýši, tiež z ekonomických dôvodov. Tak napr. otvorenie priechodu v Jurgove je zaradené až na rok 1998. Zato malý pohraničný styk sa rozšíri až na 30 km od hraníc.

Medzi dobré správy patrila informácia o politickom rozhodnutí otvorenia konzulátu Slovenskej republiky v Krakove, pri ktorom by fungovala odbočka Slovenského inštitútu. Pokial však konzulát nie je, konzul J. Jacko bude v tomto roku raz v mesiaci vybavovať pasové záležitosti občanov SR v budove KSSČaS v Krakove. Presné termíny budú oznámené v masovokomunikačných prostriedkoch.

K najpríjemnejším informáciám patril návrh-pozvanie na stretnutie s krajanmi, ktoré by veľvyslanectvo rado usporiadalo. Návrh bol prijatý s nadšením.

Vo vzájomnej výmene správ, návrhov a informácií sa predseda E. Mišinec dotkol o.i. otázky školstva, hlavne slovenských učiteľov a krajanských študentov. Tieto problémy nezostali nepovšimnuté, ako aj informácia E. Mišince o poškodzovaní slovenských kultúrno-historických pamiatok na Orave a Spiši.

Na záver svojej návštavy veľvyslanec M. Servátka pozitívne zhodnotil vydanie almanachu Slováci v Poľsku a nabádal krajanov do ďalšej tvorivej práce. K najbližším iniciatívam by mala patriť publikácia o Slovácoch vo Varšavskom povstani.

Svoje podakovanie veľvyslanec zakončil slovami:

- Ukážte, čo dokážete; čo znamená slovenská menšina pre Poľsko. Každý z nás nech do roka niečo urobí!

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Stretnutia sa zúčastnili aj prof. J. Čongva s dcérou Katarínou, J. M. Božký, A. Bugajský...

... a V. Juchniewiczová, B. Klimkiewiczová, J. Griglák, J. Šternogá a J. Krišák

RICHARD STARK

NEVYDARENÝ PLÁN

Harry Chesterton sa ešte raz pozorne poobzeral. Všetko bolo na svojom mieste, všetko tak, ako treba. V kúpeľni na dlážke ležala Miriam, hlavu mala zaklonenú, ruky mierne roztiahnuté. Rohožka, uterák i mydlo boli už upratané. Nožnice ležali na zemi nedaleko Miriaminho tela, kuchynský nôž mala vedľa pravého pleca.

Dokonalé. Všetko bolo dokonalé.

Harry súhlasne prikývol, vyšiel z kúpeľne a zatvoril za sebou dvere. Potom zašiel do spálne, vyzliekol sa, prehodil si župan a hvizdajúc si pobil sa späť do kúpeľne. Pri kuchyni spomalil a tak hlasno, aby to počuli aj Andersonovci, s ktorími bývali spolu v dome, zakričal:

- Idem sa okúpať, Miriam. Nepúšťaj chvíliku vodu, aby mi skôr netiekla.

Znovu súhlasne prikývol a pískal si, až kým nevošiel do kúpeľne. Prekročil Miriam, ktorá ležala presne v takej polohe, ako keď odchádzal a vyzliekol si župan. Pustil kohútiky, nastavil si správnu teplotu, vošiel do vane a zatiahol za sebou záves. Potom sa namydlil a hlasno si začal spievať.

Bol spokojný. Po troch rokoch zúfalého premýšľania konečne našiel spofahlívý spôsob, ako sa zbaňiť ženy.

Spoftahlívý a ospravedlniteľný. A tak je Miriam už po smrti. Nejaký čas bude smútiť a potom - potom - sa ožení s rozkošnou Cathy, z ktorej sa nikdy nevykluje taká otrava, akou sa stala Miriam po siedmich rokoch manželstva. "Kedy sa už konečne usadíš, Harry? Kedy sa už konečne vzdáš tých nechutných kšeftov s autami a nájdeš si poriadnu robotu? A čo ak sa to raz neskončí dobre, Harry, čo potom? Šupnú ťa do väzenia a nijaký advokát ťa z toho nevyseká."

Už mal tých rečí akurát dosť. Už ich poznal naspäť. Stále to isté. Otravovala mu život. Ako sa môže chlap pri takej žene sústrediť na nejakú prácu? Dlhšie to už nezniesol. Nemohol.

S Cathy je to niečo celkom iné. Cathy mu dôveruje a to je pre muža veľmi dôležité. Cathy je na jeho strane. A okrem toho nečaká na peniaze. Je dcérou muža, ktorý má značný majetok na Long Isande a je predsedom združenia obchodníkov.

Harry s pôžitkom mydlil telo a mysel na Long Island, na dovolenkú na Riviére, na autá skvelej značky...

Vypustil vodu a vyšiel z vane. Bol to vysoký, dobre stavany tridsiatnik. Sadol si na okraj vane a obzeral si nechty na pravej nohe. Ostrial si ich len celkom nedávno, keď sa ešte nožnice dali používať.

Stačí si všetko dokonale naplánovať. V tom je celý úspech.

Odrazu najhlasnejšie ako len vládal, vložiac do hlasu všetok cit, ktorého bol schopný, skríkol:

- Miriam!

Potom vybehol nahý z kúpeľne a zadýchčane vletel do spálne. Schmatol slúchadlo a vytocil číslo.

- Záchranku, rýchlo! A zavolajte aj na políciu. Ja ... zabil som si ženu!

Dom bol plný ľudí. Muži s fotoaparátmi, kriedou a čiernymi vrecúškami ustavične vchádzali a vychádzali z kúpeľne. Pri vchodových dverách stáli policajti, ďalší boli v obývačke. V kuchyni sa dvaja detektívi v civilе zhovárali s manželmi Andersonovcami. Príjazdová cesta i trávnik boli plné novinárov a policajti pri vchode mali čo robiť, aby ich udržali mimo domu.

V spálni sedel v kresle inšpektor, volal sa Hotchkiss a už po siedmy raz počíval príbeh, ktorý mu rozprával zronený a utrápený Harry.

- Chcela si len zažartovať, - vravel. Zapálil si ďalšiu cigaretu a nervózne odklepol popol do popolníka. Sedel v kúpacom župane na kraji posteľe ako na ihlách. Oznámil to čosi po štvrtej a teraz je už osem preč. Vyše štyroch hodín donekonečna opakuje jedno a to isté.

- Vrávite zažartovať, - povedal inšpektor a na chvíľu sa zamyslel. - Mohli by ste mi ešte raz porozprávať o tom filme, pán Chesterton, ktorý ste včera videli?

- Veď som vám povedal, bolo to o akomsi maniakovi, ktorý beštialne zavraždil v kúpeľni svoju ženu. Zhovárali sme sa o tom cestou z kina, ešte sme žartovali, že do kúpeľne nás tak skoro nikto nedostane. Smiali sme sa... bolo to len včera...

- V poriadku, pán Chesterton, - povedal inšpektor. - Upokojte sa.

- Áno, dobre. Ďakujem, inšpektor. Dnes, keď som povedal Miriam, že sa idem okúpať, znova žartom pripomerala ten film. Povedala... povedala, že si nevie predstaviť, že by som ja mal na čosi také nervy.

- Použila presne tieto slová? - spýtal sa inšpektor.

- A-áno, ja... nepamätam sa už. Niečo v tom zmysle. Ona... - Harry si dal hlavu do dlaní. - Už si akosi na nič nespomínam. Bol to pre mňa strašný šok.

- Rozumiem, - povedal inšpektor, no v tvári mu nebolo badať nijaký náznak súčitu, bola ostražitá a bezvýrazná. - A čo bolo ďalej?

- Potom som sa okúpal a keď som si strihal nechty na nohách, vošla Miriam dnu a v ruke... v ruke držala nôž. Kuchynský nôž. Vyzeral presne tak ako ten vo filme.

- Tak ste si ten film prakticky vyskúšali.

- Spočiatku som súhlasil, veď o nič nešlo. Ale potom... odrazu...

- Reagovali ste inštinktívne, však?

- Áno. Dostať som šok. Vyskočil som... v ruke som držal nožnice...

- A dobodali ste ju, - bezvýrazne dodal inšpektor.

Harry mlčky prikývol.

- Mávala vaša manželka často podobné nápady?

Harry čkal túto otázku. Odpoveď by mala znieť áno, veľmi často. No to by celý prípad obrátilo do iného sveta. Po prvej, polícia by namietať, že Harry mohol podobný žart od ženy čakať a vražedná reakcia by v tomto prípade nebola namiestne, a po druhé, vypytovali by sa jej piateľov a príbuzných, či Miriam bola naozaj taká veselá kopa. Všetci do jedného by odpovedali, že bola tichá, uzavretá a pomerne odmeraná.

- Nie, nikdy, - odpovedal. - Preto ten šok. Občas sme si zažartovali, ale toto... - Harrymu sa zlomil hlas.

- Rozumiem, - povedal inšpektor. - Ešte jednu otázku. Tie nožnice. Neboli to bežné nožnice na strihanie nechtorov. Ak by ste si boli nechty strihal malými nožičkami...

- Viem, - skočil mu Harry do reči, - Miriam by zostala na žive. Ale moja manželka, nuž, poznáte ženy, používala malé nožičky na kadečo. Skrátka, tie nožnice, ktorými som si práve strihal nechty, boli v dome jediné, ktoré ešte strihal.

Z haly k nim došiel akýsi hluk. Harry bleskovo zahasił cigaretu a vyskočil.

- Čo to tam stvárajú? - zvolal podráždené.

- Odvážajú vašu manželku, - pokojne odpovedal inšpektor.

Harry mlčky prikývol a znova si zapálil. Inšpektorov pokoj mu začínať ist' na nervy. Onedlho bude taký nervózny, že to ani nebude musieť predstierať.

Inšpektor konečne vstal.

- Myslím, že na dnes máte už toho naozaj dosť, no zajtra by som vás prosil, keby ste prišli k nám. Spíšeme vašu výpoved.

Harry znova prikývol.

- Chcete, aby tu niekto s vami zostal? - spýtal sa inšpektor.

- Nie, - povedal Harry. - Vezmerni si tabletky, dúfam, že zaspím.

- V poriadku. Tak zajtra vás čakám. - Vo dverách sa ešte zvrtol a dodal: - Dúfam, že vás nemusím upozorňovať, aby ste sa nikam nevzdaľovali, pán Chesterton.

Bolo to úžasné ráno. Slnceňné lúče prídili cez okennú tabuľu a zohrievali posteľ, na ktorej ležal. Ešte aj vtáci akoby dnes radostnejšie spievali.

Harry vstal o pol desiatej. Zavolal svojmu spoločníkovi a oznánil mu, že sa pári dní neukáže. Nič nevysvetľoval. Každý predsa číta noviny. Ozaj, noviny! Obliekol si župan, ktorý mal včera na sebe, prezrel sa vo veľkom zrkadle na dverách šatníka a s pocitom spokojnosti zašeplal:

- Cathy, máš ty ale šťastie, dievča.

Nemal by jej zavolať? Nie, ešte nie, ešte pári počká. Nemá význam dopustiť sa chyby a vzbudíť podozrenie. Keby vedeli o Cathy, hneď by im bolo všetko jasné. Pobral sa k vchodovým dverám. Vzal zo schránky noviny a spred dverí dve flaše mlieka. Všetko si to vložil pod pazuchu a netreplivo vošiel do kuchyne. Mlieko vložil do chladničky, uvaril si kávu a až pri jej vábivej vôni si sadol za stôl a rozložil pred seba noviny.

Článok bol uverejnený dolu na titulnej strane, hned za správami zo zahraničia.

ZENA ZAVRAŽDENÁ ZO ŽARTU

Pani Miriam Chestertonovú, bytom Coleridge Drive 148, včera popoludní v netypickom vyvrcholení "žartovej hry" zavraždil vlastný manžel. Podľa výpovede pána Harryho Chestertona sa jeho manželka podujala zahrať si vraždenú scénu z filmu, ktorý spolu s manželom deň predtým videli v kine. Na žart doplatila tragicou smrťou.

Ako sme sa ďalej dozvedeli od pána Chestertona, zachváteného žiaľom a bolesťou...

Bol to ten najzábavnejší článok, aký kedy v novinách uverejnili. Harry si ho prečítať tri razy, slovo po slove, až sa napokon rozhodol, že si ho vystrihne. Vzápäť si uvedomil, že jediné nožnice, ktoré doma malí, odviezli včera spolu s telom Miriam, a tak si článok vyzrel žiletkou.

Znovu dostał ohromnú chuť zatelefonovať Cathy, no včas sa spomäial. Cathy, pravdaže, o ničom nevedela. Ak by jej to prezradil, mohla by ho mať neskôr v hrsti. A to nemohol dopustiť. A potom, Cathy ani nebola ten typ, ktorej by človek mohol stopercentne dôverovať. Nebola natoliky bystrá, aby z neopatrnosti kdesi čosi nevytárala. Veru, Cathy nepatriala k tým najchýrejším. Zato mala peniaze. A bohatí si nejaký ten nedostatok môžu dovoliť. Len aby sa ten jej plesnivý starý otec už čím skôr rozlúčil s týmto svetom. Ak sa mu to o rok, dva nepodarí, možno aj jemu Harry trošku pomôže. Predtým mu táto myšlienka na um nezišla, no teraz sa mu celkom pozdávala. Základom je dobre premyslený plán. A v tom on predsa už nie je nijaký začiatočník!

Zatiaľ je však nesmiere dôležité držať Cathy bokom od celého prípadu. Nesmie s ňou vyrukovávať skôr, než sa prípad definitívne neuzávrie. A potom si ju vezme.

Harry sa pobral späť do spálne a cestou si veselo pískal. Zrazu si spomnul na Andersonovcov a zmíkol. Kto vie, či kdeši nenatŕčajú uši, čo sa hore robi. Nedal by veru za nich ruku do ohňa. Hneď by utekali na políciu. Nuž čo, musí to ešte pári dňa vydržať. A potom mu môžu byť aj Andersonovci ukradnutí. Koniec bývania v spoločnom dome, koniec cestovania autobusom, koniec uvažovania nad hodnotou preázdi! Čakajú ho už len samé príjemné veci a pôžitky. Vlastný dom, jachta a možno aj šikovná francúzska služka...

V spálni sa obliekol a pobral sa na policajnú stanicu.

Čakanie nemoalo konca. Keď ho konečne zavolali dnu, zhlobka si vydýhol. Prečítali mu čosi o jeho právach, o povinnosti hovoriť pravdu

a nič nezamličovať a ešte čosi, čomu sice celkom nerozumel, no na všetko prikývol. Napokon pisárka a začala zapisovať Harryho výpoved. Potom ho zase nechali čakať, až kým mu nepredložili výpoved s množstvom kópií na podpis. Bolo takmer päť hodín, keď mu dovolili ísť domov, pričom ho znova nezabudli upozorniť, aby sa nikde nevzdaľoval.

Na zastávke autobusu stál nekonečný rad. Rozhodol sa, že pôjde peši, ale aj ulice boli také preplnené ľudmi, vracajúcimi sa z práce, že len pomaly napredoval. Mal chuť čosi si vypíti. Len či by bolo vhodné zájsť si krátko po manželkinej smrti do baru, kde ho každý pozná. Rozhodol sa pre kompromis. V odľahlej štvrti našiel nevelký, nie veľmi lákavo vyzerajúci bar a vošiel dnu. Pri barovom pulte bolo pomerne málo ľudí, a tak sa posadiť na vysokú stoličku a objednal si dvojitu whisky.

Barman vzal z poličky pohár, nalial doň whisky, potom vybral z chladničky vedierko a nevelkým nožom vyškrabal z vedierka posledné zvyšky ľadu. Všetko to nechal ležať pred Harrym a odšuchtal sa ďalej. Čudák, pomysel si Harry a prisunul si pohár bližšie. Potom sa rozhliaľol po miestnosti, či náhodou nezbadá kohosi známeho - a v tej chvíli mu prešiel mráz po chrbe.

Pri stene sedel chlap, ktorého Harry určite poznal, len si nevedel spomenúť odkiaľ. Aj chlap si ho všimol, odpil si z piva, ktoré mal pred sebou, no nespúšťal z Harryho pohľad. Keď pivo dopil, objednal si ďalšie a na dúšok ho vypil. Potom vstal a neistým krokom vykročil k Harrymu.

Nie, nie, vrazil si v duchu Harry, nechod sem, daj mi pokoj, prosím tă!

Ked bol chlap asi na dva kroky od Harryho, zostal stáť a nameriel naňho ukazovák.

- Ty... to ty!

Harry zmeravel. Rozhliadol sa okolo seba, dúfal, že mu niekto pomôže a zastane sa ho. Nik z hostí si ho však nevšímal. Podobné scény tu zrejme neboli zriedkavostou.

Chlap sa nachýlil dopredu a pobral sa bližšie k Harrymu. Harry sa inštinktívne chytil pultu. Pod rukou cítil čosi mokré a studené. Nôž, ktorým barman skrabal ľad. Pevne ho zovrel a vo

chvíli, keď ucítil na tvári chlapov pivový dych, zahnal sa, aby ho odsolil. Chlap si zakryl rukami tvár, cez prsty mu tiekla krv.

Inšpektor Hotchkiss bol spokojný.

- Dvakrát za sebou, pán Chesterton? Iste uznáte, fažko je uveriť, že šlo o náhodu, - vrazil Harrymu, ktorý zúbožene sedel v jeho kancelárii a celý sa triasol. Tentoraz svoju tráfalosť nepredstieral. Toto sa nemalo stať!

- Ako som to mohol vedieť? - hystericky vykřikol Harry. - Šiel ku mne, chcel ma zabíť...

- Nemal nijakú zbraň, pán Chesterton, už som vám to raz povedal. Prečo ste si vlastne myslíte, že vás chce zabíť?

- Asi... asi sa mi chcel pomstistiť. Áno, určite sa mi chcel pomstistiť! - vyhrkol Harry.

Inšpektor skúmavo pozrel na Harryho. - Vrávite pomstistiť? A za čo pán Chesterton?

Harry si uvedomil, že spravil chybu. Nervózne pokrútil hlavou.

- Ja... neviem! Ako to mám vedieť! Prečo sa nespýtate jeho?

- Spýtali sme sa, - odpovedal inšpektor. - Ten muž tvrdí, že ste mu pred časom predali ojazdené auto. Spoznal vás a chcel si s vami vypíti. Vôbec nemal v úmysle vám ubližiť. Nemáme prečo neveriť mu. Napokon, pýtali sme sa aj svedkov. Neubližil by vám.

- Ale to som predsa nemohol vedieť, inšpektor. Povedal som vám predsa, ako to bolo. Dostal som šok!

- Dvakrát za sebou? - zopakoval inšpektor, potom pokrútil hlavou a povedal: - Ten prvý prípad by sme tak mohli brať a vyšli by ste z toho pomenne lacno, ale teraz je to už niečo iné. Vy ste chladnokrvný vrah, pán Chesterton! Prečo ste zavraždili manželku? Aký ste malí motiv?

- Nie! To nie je pravda! - zvolal Harry.

- Pozrite, pán Chesterton, času máme dosť obaja. A ja mám na rozdiel od vás, ako ste si mohli všimnúť, nervy v poriadku. Takže skôr či neskôr mi aj tak všetko poviete.

Po štrnástich hodinách výsluchu sa Harry po prvý raz zmienil o Cathy.

ZO ZASADANIA OV KSSČaS NA SPIŠI

8. mája tr. sa vo vyšnolapšanskej klubovni konalo prvé pracovné zasadnutie nového výboru našej Spoločnosti na Spiši. Zúčastnili sa ho zástupcovia väčšiny miestnych skupín, medzi nimi aj tajomník ÚV Ludomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternoga.

Prvým bodom rokovania, ktoré viedol predseda OV Anton Pivovarčík, boli otázky spojené s júnovými volbami územnej samosprávy. Na rozdiel od predošlých sa krajania tentoraz rozhodli vo volbách štartovať a v každej obci, keď to organizačne stihnuť, prihlásiť svojich kandidátov. Je už načas - zdôrazňovali - činne sa podieľať na spolurozhodovaní v osudoch svojich obcí a gmin, skrátka prostredia, v ktorom žijú. V súvislosti s tým sa OV obracia na všetkých členov, aby svojimi hlasmi podporili prihlásených kandidátov.

Bliži sa koniec školského roka, preto sa obvodný výbor zamýšľal nad opatreniami, aby sa po prázdninách zvýšil počet detí navštěvujúcich hodiny slovenčiny. Medziďom výbory MS usporiadajú stretnutia s krajanskými rodičmi o zápisoch na slovenčinu a súčasne pouvažujú o podujatiach (napr. zájazdoch), ktoré mienia pre školskú mládež zorganizovať. Pri tejto príležitosti sa OV oboznánil s aktuálnou situáciou v oblasti štúdií krajanskej mládeže na Slovensku a konštatoval, že 10 štipendí ročne nestačí kryť potreby našej menšiny. V tomto kontexte OV schválili uznesenie vo forme memoranda, venované tejto problematike, ale aj iným požiadavkam, ktoré pošle slovenským a poľským úradom.

Členovia OV prediskutovali aj rad iných otázok, v tom požiadavky krajanských veriacich z viacerých obcí týkajúce sa zavedenia slovenských bohoslužieb v ich farnostiach (doteraz sú v 6 obciach na Spiši a v 1 na Orave). Oboznámili sa tiež s aktuálnou ekonomickej situáciou Spoločnosti, ktorú predstavil tajomník ÚV L. Molitoris, ako aj s niektorými zámermi OV v najbližšom období.

J.Š.

JABLONKA

10. aprila tr. v klubovni MS v Jablonke zasadol novozvolený obvodný výbor KSSČaS na Orave. Schôdzu viedol nový predseda OV kr. Robert Kulaviak, ktorý sa v priebehu jedného mesiaca od zvolenia dokázal dosť podrobne oboznámiť s problematikou činnosti Spoločnosti na Orave. Ukázalo sa, že je odhadlaný svoju funkciu vykonávať svedomite a kormidlo oravského obvodu pevne prevziať do svojich rúk. Schôdzu sa zúčastnili členovia ÚV, učiteľka slovenčiny K. Reisová a viacerí členovia miestnej skupiny Spoločnosti v Jablonke.

Hlavnou tému rokovacieho poriadku bol plán práce OV na tento rok, ako aj otázky bežnej činnosti oravského obvodu KSSČaS. Návrh plánu práce OV, ktorý pripravil novozvolený predseda R. Kulaviak, bol po nepatrnej úprave a doplnení jednohlasne schválený. Na jeho plnení by sa mal podieľať celý výbor.

Krajania sa uznesli na realizáciu o.i. nasledujúcich úloh:

V oblasti školstva:

- OV usporiada stretnutie s učiteľmi slovenčiny na Orave venované problémom vyučovania materinského jazyka,

- OV spolu s výbormi miestnych skupín v Podhradku a Podhradom sa pokúsia obnoviť vyučovanie slovenčiny v tamojších základných škôlach,

- OV spolu s učiteľmi slovenského jazyka zabezpečia účasť našich žiakov na súťažiach v prednese slovenskej poézie na Slovensku (Hviezdoslavov Kubín, Dilongova Trstená a pod.),

- OV sa bude podieľať na príprave recitačnej súťaže pre žiakov navštievujúcich hodiny slovenského jazyka.

V oblasti kultúry:

- OV spolu s miestnou skupinou založia ochotnícke divadlo v Hornej Zubrici,

- OV poskytne pomoc pri organizovaní a nacvičovaní ľudových kapiel v Podhradku a Kyčoroch a krajanského spevokolu v Jablonke,

- OV spolu s ÚV zorganizujú v letných mesiacoch v Jablonke Deň slovenskej kultúry za účasti krajanských súborov a folklórnych skupín zo Slovenska,

- OV sa bude podieľať na príprave krajanských folklórnych hudobných a speváckych skupín na gminné kultúrne podujatia,

- OV zorganizuje tanecnú zábavu, z ktorej príjem bude určený na účely Spoločnosti,

- OV spolu s výbormi MS v Jablonke zorganizujú na začiatku budúceho roka krajanské fašiangy.

Púte a zájazdy:

- krajania z Oravy sa zúčastnia exkurzie do Bratislavu, ktorej cieľom bude účasť na slávnostnom otvorení krajanskej výstavy v Matici slovenskej a prehliadka hlavného mesta Slovenskej republiky,

- OV spolu s odbočkou Spolku sv. Vojtecha na Orave zorganizujú krajanské púte do

L. Molitoris a J.M. Božkovi položili kvety k pamätníku Grunwaldu

slovenských pútnických miest (Šaštín, Levoča, Staré Hory),

- OV a SSV zorganizujú pešiu púť krajanov na odpust do Bobrova,

- OV usporiada dva vlastivedné zájazdy po slovenskej Orave - pre dospelých a školskú mládež.

V organizačnej oblasti:

- OV bude užšie spolupracovať so všetkými miestnymi výbormi Spoločnosti,

- OV bude ďalej rozširovať spoluprácu so slovenskými organizáciami, úradmi a kultúrnymi ustanoviznami, najmä v pohraničnej oblasti,

- OV sa obracia na všetky výbory miestnych skupín KSSČaS, predplatiteľov Života a na všetkých krajanov na Orave, aby podporovali našu Spoločnosť a podľa možnosti finančne prispievali do akcie Dar srdca.

Niekteré úlohy zahrnuté v pláne práce OV na Orave sa už realizujú. Avšak väčšina podujatí si bude vyžadovať veľa organizačnej práce, ale aj finančné prostriedky. Sú to problémy, ktoré trápi nového predsedu OV tým viac, že v súčasnosti Spoločnosť nezamestnáva na Orave inštruktora, ktorý by mu pomohol. Finančná situácia Spoločnosti tiež nie je ružová. Síce niektoré akcie, ako napr. púte a výlety si krajania uhradia sami, lenže kultúrne podujatia, súťaže pre deti a pod. sa nezaobídú bez finančnej podpory ústredného výboru Spoločnosti. Krajania však dúfajú, že spoločným úsilím sa im podarí prekážky prekonať a plán práce úspešne splniť.

EUGEN MIŠINEC

KRAJANIA K ŠTÁTNE-MU SVIATKU

Na deň 3. mája pripadá štátny sviatok Poľskej republiky, ustanovený na pamiatku prvej demokratickej ústavy v Európe, ktorú schválil štvorročný snem vo Varšave práve 3. mája 1791. Pri tejto príležitosti sa každý rok v Krakove - po slávnostnej sv. omši na Wawelskom zámku -

koná sviatočný sprievod smerujúci k námestiu J. Matejku, kde Krakovčania kladú vence a kytky kvetov pri hrobe neznámeho vojaka.

Počas tohto slávnosti, ktoré sa zúčastnil prezident mesta Józef Lassota, krakovský vojvoda Tadeusz Piekarszki a predsedu mestskej rady Tadeusz Kolaczyk, vzdali hold pamäti našej nezávislosti aj predstaviteľia viacerých konzulátov v Krakove, politických strán, obojárskych organizácií, kultúrnych a iných inštitúcií. Za našu Spoločnosť peknú trojfarebnú kytku kvetov položili tajomník ÚV Ludomír Molitoris a predsedu MS KSSČaS v Krakove Jerzy M. Bożyk v sprievode dcér nášho informatika, Magdy a Katky Chrząstekových, čo sa stretlo s uznaním zástupov divákov.

J.M.B.

K ZASEDÁNÍ ČSÚZ

Dne 19. března 1994 se uskutečnila v Praze valná hromada Československého ústavu zahraničního. Shromáždění členové občanského sdružení vyslechli zprávu předsedy p. Jaromíra Šlápoty o činnosti ČSÚZ a práci ve prospěch krajanů v zahraničí, zhodnotili uplynulé roční období a přijali úkoly pro rok 1994. Byly provedeny drobné úpravy a změny ve stanovách Československého ústavu zahraničního a byly doplněny volené orgány ČSÚZ. Jak konstatoval předseda Československého ústavu zahraničního, občanské sdružení má program přijatelný a potřebný pro krajanů a má mezi členy dostatek schopných a ochotných pracovníků k zabezpečení všech přijatých úkolů a projektů. Již třetí rok dokazuje ČSÚZ, že je schopen svou činnost a projekty díky příspěvkům a darům svých členů a příznivců zabezpečit i finančně.

I nadále Československý ústav zahraniční počítá s velikou podporou krajanů i domácí veřejnosti a neprestane nabízet svou podporu vládě České republiky v otázkách krajanské spolupráce. Neskrývá přitom, že ve vztahu mezi krajanem a vlastní existuje nelad a napětí a chce podle svých sil přispět k výraznému zlepšení všude tam, kde k tomu jako občanské sdružení může přispět.

Shromáždění členové Československého ústavu zahraničního odeslali ze své valné hromady otevřený dopis krajanským spolkům a sdružením a přijali prohlášení k domácí veřejnosti.

Československý ústav zahraniční vstupuje do 66. roku své existence s optimizmem a přesvedčením, že bude dále úspěšně pracovat pro prohlubování pout mezi krajanem ve světě a jejich vlastí - Českou republikou.

V Československom ústavu zahraničním se znepokojením sledujeme, jak se již ďalšia doba utvári vzťah k českým krajanom v zahraničí a k řešení jejich oprávnených požiadaviek a potreb z hledisk humanitárnych i právnych. Znepokojivé jsou zejména určité zovšeobecňujúce výroky niektorých oficiálnych predstaviteľov a postoj určité časti domácí veřejnosti.

Na jednej strane byly a jsou obecne uznávaný historické zásluhy krajanov v boji za nezávislosť a svobodu Československa v obou svetových válkach, a politického exilu v boji za svobodu a demokraciu v období let 1948-1989, na druhej strane v konkrétnych postojoch prevládla odmítanie, kdy se mají rešiť lidsky a právne konkrétní krivdy, potreby a požiadavky, jejichž neřešenie má za následek vylučovanie českých krajanov z možností podlet se na správe, řízení a ekonomickom rozvoji vlasti.

Československý ústav zahraniční v uplynulých čtyřech letech zaujal ke konkrétnim otázkám svá stanoviska. Týkala se otázek občanství, mimosoudních rehabilitací, restitučí, reemigrace a volebního práva. Zaujali jsme stanovisko i k výrokům předsedy zahraničního výboru českého parlamentu, které i kdyby v konkrétních jednotlivostech byly pravdivé, nemohou byt charakteristické pre celou českou krajanskou větvou.

Dnes považujeme za nesprávné názory zdůrazňující obtížnost prokazování českého původu. Takovéto názory nesměřují nikam jinam, než ke vzdalování mezi krajanem a vlastí.

RÓMOVIA NA SLOVENSKU

12. apríla t.r. bola v galérii "Na pięterku" v Mestskom kultúrnom stredisku na Mikolajskej ulici v Krakove otvorená výstava fotografií o Rónoch na Slovensku, pod názvom Tí, ktorí pretrvali.

Vďaka vývyslanectvu SR vo Varšave a ochote riaditeľa kultúrneho strediska pána Janusza Palucha bolo možné ukázať v centre Krakova niekoľko desiatok fotografií Miša a Lydy Suchých. Prostredníctvom svojich objektívov predstavili nevšedný, pre mnohých exotický svet Cigánov - od narodenia až po smrť a s tým spojené zvyky a obrady. Veľmi zaujímavým obohatením výstavy bol krátky dokumentárny videofilm, ktorý si mohol pozrieť každý návštěvník.

Vernisáže sa zúčastnili nielen stáli hostia galérie, ale aj predstaviteľa krakovských slovakistov a Slovákov žijúcich v Krakove.

(V.J.)

MENŠINÁM MENEJ

Pod takýmto titulom uviedol denník Gazeta Wyborcza správu o dotovaní národnostných organizácií v Poľsku v roku 1994. Hovorí sa v nej o.i.: Tento rok napriek skorším príslušom Ministerstvo kultúry a umenia neposkytne národnostným menšinám dotáciu vo výške 20 miliárd zł, ale len polovicu tejto sumy, čiže iba o niečo viac ako 10 mld.

Dotáciu 20 miliárd zł prisúbil predstaviteľom menšíň v decembri min. roka národnostný minister kultúry Michal Jagiello, ktorý podotýka, že nie je to prehnaná suma. Malá vystačí len na zabezpečenie základných potrieb. - Rezort nemá peniaz - vysvetluje dnes M. Jagiello. - Môžeme zrealizovať iba 60 percent našich plánov. Tých 20 miliárd to bol len sen.

Pre spoločnosti a zväzky národnostných menšíň znamená obmedzenie dotácií množstvo starostí a problémov. Tak napr. Zväz Ukrajincov v Poľsku zastavuje vydavateľskú činnosť. Bieloruská kultúrno-sociálna spoločnosť po prvý raz nevydá magazín tzv. Bieloruský kalendár a z asi 80 plánovaných podujatí zorganizuje len štyri.

Odbor pre otázky národnostných menšíň Ministerstva kultúry a umenia nemá peniaze ani na financovanie programov zameraných na rozšírenie vedomostí o národnostných menšíňach. Chýbajú tiež prostriedky na výskumy a publikácie. A zatiaľ iba na jeden časopis - týždenník *Wiadomości kulturalne* Krzysztofa Teodora Toeplita sa rezort zaviazal vydáť 22 miliárd zł. Je to viac ako prisúbená celoročná dotácia pre všetky národnostné menšiny - upozorňuje Gazeta Wyborcza.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 16. februára 1994 zomrel v Repiskách vo veku 88 rokov krajan

ANDREJ GOLDEŇÁK

Zosnulý bol činorodým členom našej Spoločnosti od jej vzniku, aktívne sa zapájal do rôznych podujatí, horlivý čítač a propagoval Život. Odišiel od nás vzorom krajan, dobrý manžel, otec a dedko. Nech odpočíva v pokoji!

MS KSSČaS
v Repiskách-Brijovom Potoku

Dňa 23.4.1994 nás navždy opustil vo veku 67 rokov krajan

JÁN MAČIČÁK

Zosnulý bol aktívnym členom našej Spoločnosti, vzorným a pracovitým členom hasičského zboru v Repiskách-Brijovom Potoku, horlivým čitateľom a propagátorom našho krajanského časopisu. Odišiel od nás usilovný krajan, dobrý požiarnik, starostlivý otec, manžel, brat a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS KSSČaS
v Repiskách-Brijovom Potoku

Záhradkári a chovatelia v júni

Jún je na gazdovstve veľmi dôležitý mesiac. V druhej polovici a vyššie v horách koncom júna začínajú senokosy, kosba ľatelinu a iných vikovkvetých rastlín, ktoré rozhodujú, či budeme mať na zimu dostatok suchých objemových kmív.

Veľa práce v tomto mesiaci nás čaká v záhradkách, najmä v boji s burinou, ktorej sa teraz neobyčajne darí. V súvislosti s tým záhony treba sústavne ošetrovať a okopávať, kým je burina ešte mladá, aby zbytočne neodčerpávala zelenine živiny. Keď je sucho, treba hriadky pravidelne polievať - najlepšie ráno, alebo večer. Keď chceme rastliny prihnojiť, napr. liadkom (saleta), robíme to pred polievaním. Prihnojujeme opatne ku koreňom, aby sme rastliny nepopálili dotykom hnojiva na list.

V júni jednotíme (riadime) vysiate rastliny, najmä uhorky a tekvicu, najlepšie odrezaním, nie vytahovaním nadbytočných rastlín, aby sme nepoškodili tie rastliny, ktoré chceme na hriadke nechať. Odporúča sa priediť i hustejšie porasty kríkovej fazule. Kto má skoro vysadené rajčiaky, môže ich teraz vyštipávať, aby na rastline zostali najviac dva výhonky, ktoré v júni privážajeme ku kolíkom. Koncom mesiaca začína zber skorej zeleniny, o.i. šalátu, redkovky, kalerábu, a pod. Zároveň bojujeme proti škodcom a zo zvyškov zelenín, burín pred kvitnutím a iných rastlín zakladáme na zatielenom mieste kompost.

Jún je obdobím hlavného boja proti červivosti ovocia, predovšetkým postrekmi. V prípade čerešní možno strieľať najneskoršie tri tyždne pred oberačkou. Nezabúdajme ani na

postreky proti mŕčiatke a chrvastosti. Tento mesiac prihnojujeme stromy a kry - malo rodiace alebo nerodiace len dusíkom a menším množstvom draselného hnojiva. Netreba to zanedbávať, lebo jún je posledný mesiac, v ktorom možno ešte hnojením ovplyvniť množstvo násady pre budúci rok.

V tomto mesiaci je veľmi dôležité preriedenie plodov po ich prirodzenom opade (keď ich zostało priveľa). Vyžadujú si to najmä tvarované stromy. Končíme tvarovanie stromov, ohýbanie a vyvážajeme ich výhonky a ramená, najmä hrušiek a jabloní. Zaštepujeme tohoročné letorasty, aby sa premenili na rodiace. Na mladých stromčekoch uplatňujeme letný rez (odstraňujeme konkurenčné a vôbec neperspektívne letorasty, výrastky na kmeňoch, odnože a pod.). Ošetrujeme preštepené stromy vyviazaním letorastov k oporným paličkám, ich skrátením, odstránením vlkov a pod. Na všetkých stromčekoch kontrolujeme uvážovací materiál - keď sa zarezáva, uvoľníme ho. Popri hnojení je veľmi dôležité zavlažovať stromov, najmä s väčšou násadou plodov.

Drobnochovatelia by mali pamätať, že všetky zvieratá - okrem tých, čo sú ustajnené v kletkach - by mali mať prístup do výbehu. Keďže v júni bývajú už dni veľmi teplé, musíme zvieratám zabezpečiť dostatok pitnej vody. Dobre je vymieňať vodu aspoň dvakrát denne a napájadlá umiestňovať na zatielenom mieste. Krmivo podľa výdatnosti paše do výbehu poskytujeme zvieratám, napr. hydine raz alebo dvakrát denne.

Tí, čo chovajú husi, mali by ich v júni podškibať. Predtým ich však treba dobre vykúpať

a v deň podškibávania nakŕniť. Čas vhodný na podškibávanie sa dá zistiť aj tak, že pozorujeme tzv. prerastanie alebo prekrižovanie letiek a súčasne skúsim vyrhnúť perie na hrudi. Ak je hrot kostrnky čistý, bez známok krvavej škvormy, je perie zrelé na podškibávanie. Po podškibaní husi výdatnejšie kŕmim, najmä ovsom, ktorý podporuje rast peria.

V júni vrcholí včelárske leto. Deň je najdlhší a teplota sa zvyšuje. Na poliach kvitne najviac peľodajných a nektárodných rastlín, ktoré poskytujú hojnosť včelaj paše. Začiatkom mesiaca kvitne agát, a tak v horských a podhorských oblastiach nastáva obdobie hlavnej znášky. V júni musíme pokračovať v tlmení rojového pudu. Prejavuje sa naplno vtedy, keď nastane znášková medzera alebo ak včelstvá nemôžu pre nepríaznivé poveternostné podmienky zdroje nektáru využívať.

Najúčinnejším prostriedkom na tlmenie rojovej náladý včelstva je bohatý prínos nektáru. Preto sa včelár musí usilovať vhodným premiestňovaním úľov využívať aj vzdialenejšie zdroje agátu. Len čo sa začne výdatná znáška, vrcholí u včiel zberací pud, čím sa oddiali vznik rojového pudu. Pri vytáčaní medu z medníkových plástov po skončení agátovej znášky treba skontrolovať aj plodiská. Plásty naplnené medom alebo so zavieckovanými plodmi treba preložiť do medníka a na ich miesto vložiť pekne vystavané plásty zbavené medu, aby mala matka dostatok priestoru na kladenie vajíčok.

V tomto mesiaci treba realizovať aj chov matiek potrebných najmä pre tzv. tichú výmenu matiek. Staršie matky sa totiž výdatným plodovaním, vzniknutým bohatým prílivom nektáru natolko vysilili, že včelstvá sa ich samy snažia nahradia novými mladými matkami. Ale o tom inokedy. (f)

ZVEROLEKÁR NA DEDINE

Bez veterinára si dnešnú dedinu takmer nemožno predstaviť. Každé gazdovstvo, na ktorom sú nejaké domáce zvieratá, využíva veterinársku pomoc nielen pri liečení zvierat, ale čoraz častejšie preventívne. Dá sa povedať, že veterinári už skoro úplne vyčíli ľudových liečiteľov, ktorí sa kedysi - podobne ako mastičkári - pokúšali rolníkom liečiť zvieratá, aspoň v prípade jednoduchších ochorení.

Prvé stále veterinárske stredisko na Spiši vzniklo krátko po vojne v Nižných Lapšoch, odkiaľ ho v roku 1958 prestaloval dr. Serwin do susednej Nedece, kde sa nachádzala podnes. Šéfom a zároveň majiteľom strediska je dnes Janusz Stanek, ktorý spolu s Hubertom Schlegelom "obsluhujú" dosť rozsiahlu oblasť od Lapšanku a Kacviny po Sromovce a Falštin - teda spolu deväť obcí.

VYŠŠIE NÁROKY NA VETERINÁRA

Donedávna veterinárske strediská vydržiaval štát. Dnes sú väčšinou spravidlizované. Ako nám

povedal Janusz Stanek, k nim privatizácia prišla v júli 1990. Kto má dnes peniaze a je odborníkom, môže si otvoriť súkromné stredisko. Požiadavky sú však prísnnejšie, každý veterinár musí mať ukončené vysokoškolské štúdium. Nedecké stredisko je registrované v Malopoľskej veterinársko-lekárskej komore, ktorá má sídlo v Tarnowe. Odtiaľ dostáva medzinárom časopis Žycie Weterynaryjne, kde sú vlastne publikované nariadenia, predpisy a ceny za veterinárne služby. V súčasnosti sa speje k zvýšeniu úrovne veterinárskych služieb, preto sa podmienky na získanie veterinárskeho povolenia, alebo licencie majú ešte sprísniť. Všetky strediská majú mať jednaké firemné štíty.

- V súčasnosti - zdôveruje sa Janusz Stanek - hľadáme vhodnú miestnosť, kde by sme mohli normálne pracovať. Chceli by sme zriadili malú operačnú sálu. Keď sme stredisko preberali, odkúpili som od predchodcov aj všetky prístroje a zariadenia. Mnohé z nich boli však zastarané a hodia sa snáď do múzea. Postupne ich musíme vymeniť na nové, modernejšie. Na to sú však potrebué veľké finančné prostriedky. Môžem

vám prezradiť, že v súčasnej dobe sa na veterinárstve majetku nemôžno dopracovať.

Zavedenie voľného trhu a reštrukturizácia ekonomiky vari najviac postihlo poľnohospodárstvo, najmä to najrozdrobenejšie, ktoré je dnes vlastne nerentabilné. Prispelo k tomu aj zrušenie dotácií a nízko zúročených pôžičiek, vysoké poistné a pod., čo má za následok pokles poľnohospodárskej produkcie. Keďže sú navyše problémny s odbytom, mnohí rolníci začínajú produkovať len pre seba. V horských spišských podmienkach sa ešte pred pár rokmi pekne vyvíjal chov dobytka, oviec, hydin a pod. Preto neprekvapuje, že len v oblasti, kde pôsobia nedeckí veterinári, denný výkup mlieka dosahoval deväť tisíc litrov. Dnes je to necelých tisíc. Veľkej obľube sa teší napr. chov oviec. Len v samom Kacvíne ich bolo skoro päťtisíc. Dnes tam sice ovce nadalej chovajú, ale v menšom počte, aj to len kvôli jahňatám, ktoré v jarnom období kupujú Taliani. Doteraz ich cena bola pre rolníkov atraktívna. Takmer za jahňa od 10-14 kg platili 51 tisíc zlôtých za kilogram, od 15-18 kg - 46 tisíc zlôtých a vo váhovej triede 19-25 kg - 41 tisíc zlôtých.

V súčasnosti sa vari najviac splati chovať ošípané. Ich nákupná cena je však často limitovaná úrodou zemiakov.

Napriek tomu, že chov zvierat klesá, zvelelkárska služba je stále potrebná. Stáva sa, že rolníci často podceňujú zdravotný stav zvierat, jednako - ako nám povedal Janusz

Stanek - snažia sa dodržiavať všetky preventívne očkovania. Vlani sme po prvýkrát od vojny robili napr. očkanie proti tuberkóze a leukémii zvierat. Dá sa povedať, že

zdravotný stav zvierat v našej oblasti je uspokojivý.

JOZEF PIVOVARČÍK

ROZHODNE SPOLOČNÝ ZÁUJEM?

Pravda a spravodlivosť vždy spolutvorili osud jednotlivca. Tieto dva pojmy sa pokúšali definovať mnohí filozofi a učenci. Jedno je však isté, dospieť k pravde vo vlastnom poňatí je veľmi ťažké, hlavne, keď argumenty druhej strany sú silné. Vtedy dochádza k sporom, ktoré môžu trvať aj niekoľko rokov. Preto nečudo, že v hľadaní pravdy a spravodlivosti sa obraciame na arbitra, akým je napr. súd. Veľmi časté sú najmä majetkovo-rodinné či susedské spory.

O čo vlastne ide?

Spor, ktorý sa vyskytol naposlasy v Repiskách (Grocholov a Vojtičkov Potok), by sme mohli zaradiť k spoločensko-obecným sporom. Začal sa takmer pred dvoma rokmi medzi tamojším rolnickým krúžkom a požiarnym zborom. Dôvodom k sporu sa stala budova nachádzajúca sa v dolnej časti Repísk. Pôvodne mala slúžiť ako sklad umelých hnojív pre rolníkov a možno aj ako kultúrny dom, ale dlhé roky bola nevyužitá. Vzhľadom na to, že na dokončenie stavby začali chýbať peniaze, objekt stál v surovom stave a samozrejme chátral. Preto nečudo, že viaceri Repišťania začali uvažovať o jeho náležitom využití v prospech celej obce. Vyšli s iniciatívou výkupenia pozemku a celého objektu. O pomoc požiadali Gminný úrad v Bukowine Tatrzańskiej a Fond rozvoja poľnohospodárstva, odkiaľ vlastne získali potrebné finančné prostriedky. Potom na návrh Wojciecha Jurgowiana pristúpila celá obec k oprave sporného objektu. Svojpomocne urobili veľké množstvo prác a ich úsilie bolo završené úspechom. Podarilo sa dokončiť aspoň tie najsúrnejšie časti stavby a adaptovať ich, a tak 27. júna 1991 došlo k otvoreniu objektu a vlastne akéhosi kultúrneho stánku, ktorý Repišťania nazvali jednoducho Biela izba. Organizovali sa v nej zábavy a veselice, čo malo priniesť určité príjmy aspoň na údržbu celého objektu.

Švindel či skutočnosť?

- Celý nás spor vznikol práve vo chvíli, keď sme sa dozvedeli, že za dva roky sa v budove uskutočnilo až 32 záťav, ale pri nulovom zisku - hovoria členovia požiarneho zboru. No nielen to. Ako sa neskôr ukázalo, majiteľom celej usadlosti sa stal neprávom tunajší rolnický krúžok. - Ale keď sme my chceli usporiadať záťavu, gmina nám povolenie nedala - spomína bývalý veliteľ požiarneho zboru Ján Solus. - Naša jednota vznikla v roku 1983 na podnet samých obyvateľov. Zúčastnili sme sa všetkých požiarnických cvičení, kde sme získali - aj napriek nedostatočnému vybaveniu - vysoké ocenenie. Zasahovali sme takmer pri každom požiarom nešťastí v celom okolí. Naposlasy, keď vypukol požiar u nás spoluobčana M. Wrześniowskeho, len vďaka duchaprítomnosti našich požiarníkov sa nám podarilo oheň lokalizovať a zvládnúť. Vyšli sme zároveň s iniciatívou pomoci pohorelcovi a zozbierali sme vyše 65 miliónov zlotted.

- Náš problém spočíva v tom - hovorí terajší veliteľ požiarnej jednotky V. Madeja - že nemáme dobré požiarické auto, ba ani len miestnosť, kde by sme ho mohli garážovať, a kde by sme mali uskladnené náradie. Podľa toho, ako sme sa dohodli pred dvoma rokmi, požiarna zbrojnice sa mala nachádzať práve v tejto repišskej stavbe. Budova mala slúžiť všetkým obyvateľom Repísk a nielen rolnickemu krúžku a jeho terajšiemu predsedovi. Keď sme sa len ozvali, boli sme označení ako buriči, alebo

Sporný objekt v Repiskách

skrátku ľudia, ktorí nevedia čo chcú! Chceme len spravodlivosť a pravdu. Našou snahu je získať nasprávnu usadlosť, aby slúžila celej obci. Sme za to - pokračuje veliteľ požiarnej jednotky - aby sa celý spor vyriešil v Repiskách za objektívnej účasti obyvateľov. Treba v našej obci rozhodne skončovať s rodinkárom!

Gmina v úlohe arbitra

Bukowinská gmina to nemá ľahké. Isté je, že v takejto situácii je hľadanie východiska a kompromisu pre obidve zvášnené strany nevyhnutné. Ako nám povedal vojt Mgr. Franciszek Jezierczak - je to spor medzi Repištanmi. Budova je evidovaná v pozemkovej knihe, ako majetok rolnického krúžku, ktorého členmi sú takmer všetci Repišťania, a preto si spor musia vyriešiť sami. My, ako úrad, sme hľadali kompromis až dva roky. Sme toho názoru, že v budove sa mohla nachádzať aj miestnosť pre hasičskú jednotku. Aj keď z praktického dôvodu, vzhľadom na lokálne podmienky, by bolo žiaduce, aby sa požiarna zbrojnice nachádzala na ľahko dostupnom mieste. Navrhli sme dokonca, aby nám obyvatelia určili pozemok, ktorý by sme na konto zmierenia vykúpili a poskytli by sme aj stavebný materiál. Dosiaľ sme tip a odpovede nedostali. Už takmer dva roky sa snažíme konflikt v Repiskách vyriešiť. Pripravili sme dohodu pre obidve strany. Na miestnej schôdzke sme dospeli k tomu, že bola znluba, ale neskôr jedna zo strán dohodu zrušila a tým vlastne vzala celú zodpovednosť na seba. Preto sme sa v súčasnosti zriekli úlohy arbitra. Dokonca, keď sme videli, že dosiahnuť kompromis bude ťažko, rozhodli sme sa previesť stavebný materiál, ktorý sme poskytli v minulom roku na dokončenie sporného objektu, na opravu repišskej školy.

Ako ďalej?

Nájsť odpoveď na túto otázkou je dosť ťažko, keď ho nenašiel ani Gminný úrad v Bukowine Tatrzańskiej. Konflikt je na to, aby bol spravodivo vyriešený k spokojnosti obidvoch strán. Efektívna činnosť rolnického krúžku, ale aj existencia požiarnej jednotky je pre obyvateľov Repísk rovnako dôležitá. Zdá sa nám, že pokiaľ nenájdú Repišťania v najbližšom čase spoločný jazyk, bude sa treba obrátiť na súd, čo by nebolo najlepšie. Už viac ako štyri roky budujeme demokratický systém, v ktorom, na rozdiel od minulého totalitného režimu, má jednotlivec, ale aj spoločenstvo právo o sebe rozhodovať. Je to skutočne tak? Vieme sa dohodnúť, využiť šance, ktoré sa nám v praxi často naskytujú? Podľa nás mal by rozhodnúť spoločný záujem.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

POTRESTANÝ MÄSIAR

Na jarmoku predával voliar voly. Kúpil ich bohatý mäsiar, ale zaplatil ich falošnými peniazmi. Keď to chudobný voliar zbadal, bol už mäsiar za horami za dolami. Začal nariekať, ale všetky jeho slzy boli daromné, veď ktože mu mohol pomôcť. Ale ako sa hovorí: niet takej biedy, žeby na ňu lieku nebolo. Aj teraz. Práve vtedy sa na okolí zdržiaval slávny a obávaný zbojník Jánošík. Ten vypočul chudobného voliara, čo a ako sa mu prihodilo. Zlutoval sa nad ním a vymenil mu falosné dukáty za pravé. Jánošík vedel dobre, o ktorého mäsiara ide.

Najprv mu napísal, aby dal chudobnému voliariu za falosné dukáty pravé. Mäsiar mu však nedal na list odpoved, a tak sa Jánošík rozhodol, že si pôjde po peniaze sám. Vopred oznámil mäsiarovu svoje rozhodnutie a určil mu presne aj deň, kedy si pre peniaze príde.

V stanovený deň zhromaždil mäsiar okolo svojho domu všetkých sluhov a prikázal im, aby nikoho k nemu nepúšťali a každého okoloidúceho pristavili. Mäsiar bol presvedčený, že sa mu nemôže nič stať. Už bolo poludnie, ale o Jánošíkovi nebolo ani chýru ani slychu. Mäsiar si bol istý, že sa mu nič nestane. Keď poludnie minulo, zastal naraz len pred jeho domom parádny koč so štyrmi koňmi. Z koča vystúpil akýsi cudzí pán a kráčal rovno do mäsiarovho domu. Sluhovia ho však chytili a predviedli pred mäsiara. Jánošík, lebo to bol on, sa vysmial mäsiarovu, že sa bojí takého niktoša, ako je Jánošík, a sám sa mu predstavil ako zemepán, ktorý bude mať onedľho svadbu a chce si už kúpiť nejaké voly, lebo sa dopočul, že v celom okolí nikto nemá také pekné voly ako on. Mäsiarovu nebolo treba viac hovoriť, najmä keď šlo o obchod. Ochotne zaviedol cudzieho pána do svojej veľkej stajne a s hrdostou mu ukazoval svoje voly. Zastavil sa pri tých, ktoré kúpil od chudobného voliara. Jánošík sa rozhadol, že kúpi práve tieto.

Keď sa dohodli na kúpe volov, išli kúpu zapíť. Ako sa vrátili do izby, Jánošík hneď prestal hrať úlohu bohatého zemana a stal sa opäť tým, čím bol - zbojníkom. Vtyahol pištole a oboril sa na prekvapeného mäsiara, aby mu okamžite dal všetky dukáty, čo má pri sebe, ale najmä tie falosné, lebo inak vraj už neuzrie viac slnko vychádzajú. Čo mal mäsiar robiť, chtiac-nechtiac musel sa podrobniť zbojníkovmu rozkazu. Odovzdal Jánošíkovi všetky dukáty, pravé i nepravé. Nepravé dukáty hodil Jánošík do Váhu, aby z nich nikto viac nemal osloh a neklamal ľudí.

Takto trestal Jánošík každú krivdu, o ktorej sa dopočul.

Slovenská ľudová povest

Hej, keď ma šikovali

Stojí starý strom,
veverička v ňom.
Horár o strom buchne,
veverička zdúchne.

VIKTOR HUJÍK

STROM

ANTON MAREC

SVÄTÝ BYSTRÍK

Za vlády kráľa Štefana (okolo roku 1000) bol na biskupský stolec v Nitre ustanovený kňaz slovenského pôvodu Bystrík. Žil skromným životom, naplneno oddaný svojej povinnosti šíriť a upevňovať kresťanské učenie medzi Slovákm a Maďarmi, ktorí obývali zverené územie.

Po Štefanovej smrti zosnovali nespokojní maďarskí bojari vzburú. Jej cieľom bolo zastať šírenie kresťanstva v krajinie a návrat k pohanským običajom, ktoré podporovali ich moc. Odbojné skupiny prepadli aj stredisko náboženského života - Nitru.

Biskupovi Bystríkovi neostalo iné, len zachraňovať sa útekom. Keď sa chcel nedaleko Budapešti preplaviť na druhý breh Dunaja, pohanskí vzbúreni ho zákerne prepadli. Zranili ho kameňmi a do bodali šípmi i oštepmi tak, že na treť deň zomrel.

Jeho pamiatku si pripomíname 24. septembra.

JIŘÍ SLÍVA
Marnivý ježek

Představte si, co jsem dneska
viděl v lese pod skalou:
potkal jsem tam v trávě ježka,
měl na hlavě trvalou.

Hned zítra se vydám v lese
hledat jeho stopy.
Jakpak asi učeše se? Nebude mít copy?

PAVOL ŠTEFÁNIK
POKLAD

Kamže, vláčik, nákladáčik,
kam tak letíš ako vtáčik?
Veziem poklad, a nie malý,
baníci ho vykopali.
Vykopali v čiernej hrude,
celú zimu hriaľ nás bude.

2./ Hej, spred bystrickej brány dívajú sa páni,/
ako vedú Janka pod karabínami.

3./ Hej, sekaj, valašička, štyri strany sveta,/
nedaj sa, Janiček, bolo by ťa škoda.

PAVEL ČERNÝ

JOSÉ A PRINCEZNA

José byl bystrý hoch. Rád se učil, a protože chtěl poznat i cizí kraje, vydal se do světa. Šel jen tak nezdářbůh, až potkal četu vojáků. Byli to verbíři. Hned Joseho obstoupili, a ať prý se dá k nim, na vojnu. To se Josému ani trochu nelíbilo. Sotva začal, už měl s cestováním skončit. Začal se vzpouzet, až ho vojáci zatkli a odvedli ho do žaláře. Hrozilo mu, že bude zastřelen za vzpouru proti králi. Jenže ten král měl dceru, samozřejmě

princeznu, a ta byla nejen moc hezká, ale taky dobrého srdce. Když se o Josému dozvěděla, pospíchala do žaláře. Tam Josému pověděla, že její otec, pan král, má velkou slabost: hádanky. Kdo mu dá hádanku, kterou nezná, může po něm žádat cokoli. A José, chytrá hlava, už si dál věděl rady sám. Když ho druhého dne přivedli před krále, aby vyhlásil rozsudek, hněd se hlásil, že má pro krále hádanku, kterou neuhodne. Král zvědavostí div nespadol z trůnu a rovnou slibil Josému za hádanku život, princeznu a ještě přidal půl království. A José spustil: "Chodí to nejdřív po čtyřech, pak po dvou a pak po třech. Co to je?" Král přemýšlel, hlavu si lámal, ale neuhodl. "To je jednoduché," povídá José, "to jsi ty sám. Když jsi byl batole, lezl jsi po čtyřech. Teď chodíš po dvou. A až zestárneš, budeš chodit s holí, po třech." Král se divil, že na to nepřišel sám, ale svůj slib dodržel. A tak byla svatba, po ní José otevřel žalář a pustil všechny vězně na svobodu.

ALOJZ ČOBEJ

ČO DEŤOM K ŠŤASTIU TREBA

Čo všetko deťom k šťastiu treba?
Slnko a modrý kúsok neba,
piesok a v izbe s hračkami
dva veľké bozky od mamy.

Čo všetko deťom k šťastiu stačí?
Hrozičko sladké na koláči
a denne jedna hodinka
v náručí svojho ocinka.

Čo sa dnes deťom najviac ráta?
Mať otca ako kamaráta,
maminu dlaň a popri tom
mať vždycky lásky plný dom.

ČO JE TO?

Železný koník,
lanový chvostík.
Čo je to?
(ahl)

Letí, píska, vrieska,
dvermi trieska.
Čo je to?
(roteiV)

Po hlate ma bijú,
pod kamene dajú,
cez vodu a oheň prejdem,
nožmi ma režú,
a predsa celý svet živím.
Čo je to?
(beilhC)

MALUJTE S NAMI

Ponúkame vám maliarsku zábavu. Vašou úlohou bude obrázok pekne vymaľovať a zaslať na adresu našej redakcie v Krakove. Najkrajšie a najnápaditejšie práce odmeníme knihami.

Zo správnych odpovedí aprílového čísla nášho časopisu sme vyžrebovali troch výhercov: Jolantu Sikorovú z Harkabuza, Agnešu Knaperkovú z Jablonky a Dominiku Zapalovú z Novej Belej.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Otecko, je to pravda, že Komenský odporúčal učiť deti v škole hrou?
- Áno, synček.
- No vidíš, a nám sa v škole nedovolia hrať!

* * *

- Na výstave obrazov:
- Tento maliar vedel jedným pohybom ruky zmeniť smejúcu sa tvár na plačúcu.

Jurko: - To vie aj moja mama.

- * * *
- Po odpovedi hovorí Jožko učiteľovi: - Tú pätku som si nezaslúžil!
- Viem, ale horšiu známku už nemám!

- * * *
- Babička s vnukom je na prechádzke. Stretnú somára, ťahajúceho káru.
- Babička, aké je to zvieraj?
 - To je somár, Janko.
 - Babička, ale on o tom nevie, však?

- * * *
- Janko, neľahaj toho kocúra za chvost!
- Ved ja ho neľahám, ja ho len držím a on sa ťahá!

lekla se, až málem
na zem spadla.

Jaký nepozorný pilot!
Moucha volá na letiště:
"To ať se nestane příště,
málem mě to stálo život!"

JIŘÍ SLÍVA SRÁŽKA

Narazila moucha
do letadla,

PRED VEĽKÝM FINÁLE

V najbližších týždňoch budeme svedkami veľkého športového podujatia, ktorého popularita sa nielen vyrovna, ale nezriedka prevyšuje Olympijské hry. Ide o XV. futbalové majstrovstvá sveta v USA, ktoré budú trvať od 17. júna do 17. júla t.r. Na šampionát, ako mnohí už vedia, sa prebojovalo 24 mužstiev, ktoré boli žrebovaním rozdelené na šesť skupín:

- I. Nemecko, Bolívia, Španielsko, Južná Kórea;
- II. Brazília, Rusko, Kamerun, Švédsko;
- III. Argentína, Grécko, Nigéria, Bulharsko;
- IV. Belgicko, Maroko, Holandsko, Saudská Arábia;
- V. Taliansko, Írsko, Nórsko, Mexiko;
- VI. USA, Švajčiarsko, Kolumbia, Rumunsko.

Účastníci šampionátu zohrajú spolu 52 zápasov v 9 mestách: Los Angeles, San Francisco, Detroit, New York, Washington, Orlando, Boston, Chicago, Dallas.

Dostal sa na majstrovstvá sveta nebolo nikdy ľahko. O postupe často rozhodovali až posledné kvalifikačné stretnutia. Je veľa krajín, reprezentujúcich vo futbale dobrú úroveň, ktorým sa to nikdy nepodarilo. Doteraz najúspešnejším tímom, ktorý sa zúčastnil na všetkých 15 šampionátoch, sú Brazíliačania. Za nimi s 13 účasťami na MS nasleduje Taliansko a Nemecko, potom Argentína - 11, Mexiko - 10, Švédsko a Španielsko - 9, Belgicko, Rusko (ZSSR) a Česko-Slovensko - 8.

Obhajcom majstrovského titulu je mužstvo Nemecka, ktoré na poslednom šampionáte v Taliansku zdolalo vo finále Argentínu 1:0. Nemecko je všobec najúspešnejším tímom, keďže doteď vybojovalo už tri tituly majstrov sveta, štyrikrát skončilo na druhom a dvakrát na treťom mieste. Tak isto po tri majstrovské tituly získali mužstvá Brazília a Talianska, dvakrát Argentína a Uruguay a raz Anglicko. V tomto kontexte treba spomenúť i dve strieborné medaily, ktoré vybojovali futbalisti Česko-Slovenska v 1934 a 1962.

Samozrejme znalcov futbalu a všobec fanúškov asi najviac zaujíma, kto z účastníkov šampionátu má šance postúpiť do osemfinále, štvrtfinále či semifinále a predovšetkým, kto sa stane novým majstrom sveta? Kedysi bola situácia prieľadnejšia. Svetovú špičku tvorilo niekoľko tímov, spomedzi ktorých bolo ľahšie vytípovať víťaza. Odvtedy úroveň futbalu značne stúpla, zároveň vzrástol počet mužstiev reprezentujúcich veľmi vyrovnanú úroveň, ktoré majú skoro jednaké šance uchádzať sa o majstrovský titul. Potvrdzujú to i prvé výpovede odborníkov po žrebovaní skupín.

Všeobecne sa hovorí, že žiadna z týchto skupín nie je "lahká". Ak predsa - tak hŕdam IV. skupina, z ktorej by malo postúpiť Belgicko a Holandsko. Dobré sú tiež na prvý pohľad výhľadky na postup Argentíny v III. skupine, kde juhoamerický tím by si mal poradiť s 2 nováčikmi (Grécko, Nigéria). Spokojný môže byť azda aj obhajca titulu Nemecko v I. skupine, ktoré by podľa všetkých predpokladov malo bez väčej námaha "preskočiť" nielen Južnú Kóreu, ale i Španielsko a Bolíviu. Výhľadky na postup má nepochybne i Taliansko v V. skupine, hoci Nórsko či Írsko sú v stave hocikoho prekvapení. Zdá sa, že vari najľahčiu cestu bude mať Brazília, keďže jej skupinoví súperi reprezentujú veľmi slušnú a vyrovnanú úroveň.

Máme teda skupinu favoritov, určenú na základe papierových výpočtov, prípravných stretnutí a hodnotenia predošlého šampionátu, čo sa nemusí presne zhodovať so skutočnosťou. Dôležitá je príprava na majstrovstvá, momentálna dispozícia, ako si tímy dokázali načasovať formu a celý rad iných činiteľov. Napokon neboli by to šampionát, keby naň nedošlo k prekvapeniam, aké pred 4 rokmi pripravil napr. Kamerun, ktorý v úvodnom zápase dokázal zraziť na kolená Argentínu. A tak na to, aby sme sa dozvedeli, kto sa stane majstrom sveta a získa zlatú Niké, budeme si musieť počkať až do 17. júla, kedy o všetkom rozhodne veľké finále v Los Angeles.

J.S.

Hviezdy svetovej estrády

ZZ TOP

Rockové hviezdy majú obvykle buď vyholené hlavy, alebo veľmi dlhé vlasy a ich telo zdobí tetovanie. Diváci si už na to zvykli. Ale s výše tridsačimetrovou bradou sa na scénu mälokto odváži vyjsť - snáď len Billy Gibbons a Dusty Hill, ktorí spolu s Frankom Beardom tvoria známu americkú heavymetalovú skupinu ZZ TOP.

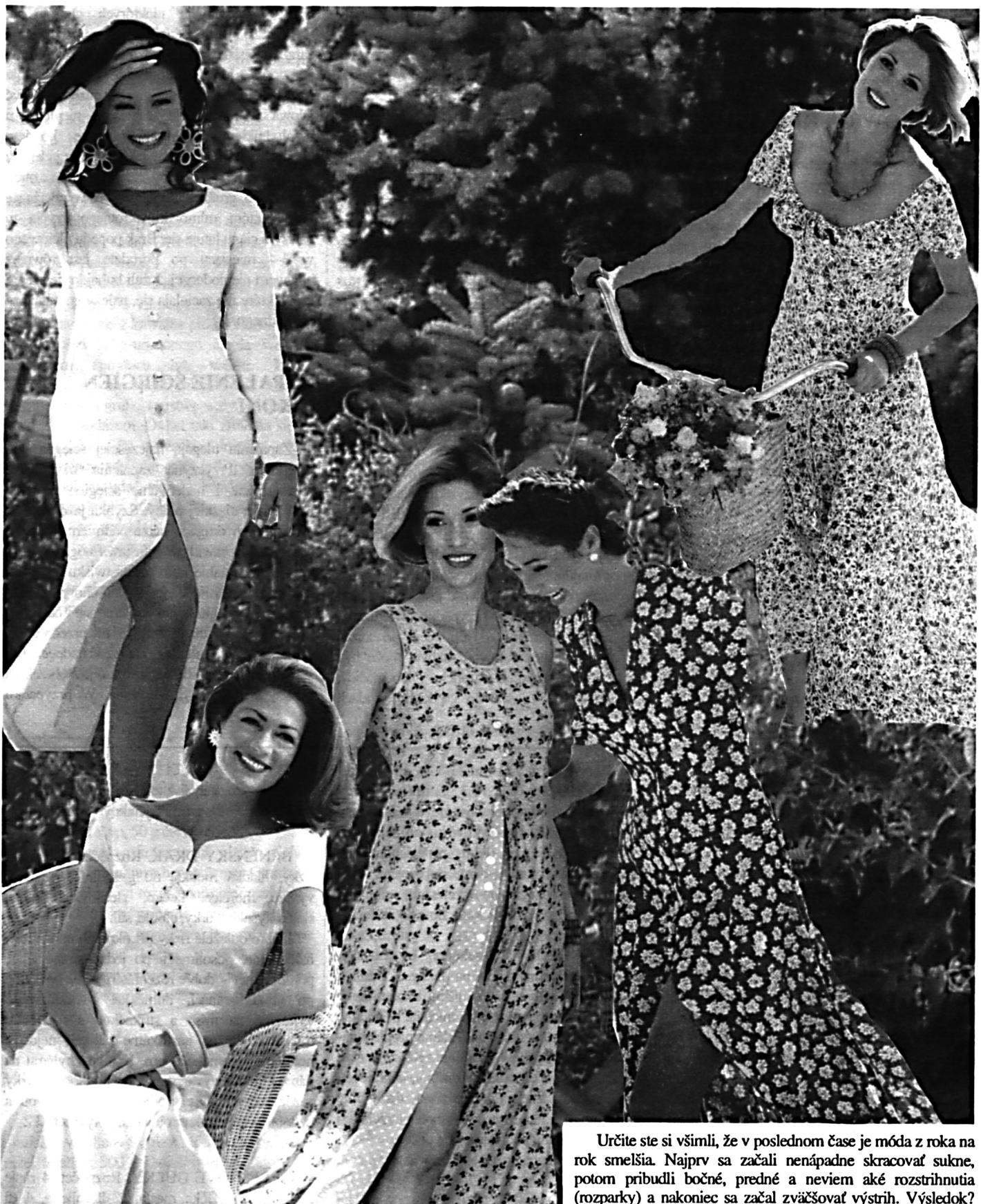
Stretli sa v roku 1969 počas spoločnej nahrávky, po ktorej sa mali rozísť, každý svoju stranou. Keďže zistili, že im to ide dobre, že sa zhodujú a majú na hudbu rovnaký názor, rozhodli sa zostať spolu. Odvtedy uplynulo celé štvrtstočie a trio ZZ TOP sa teší novým a novým úspechom. Samozrejme muselo prejsť

niekoľko rokov, kým sa vtedajší traja mladí chlapci z Houstonu v Texase stali známi a získali uznanie poslucháčov. Spočiatku hrávali v malých kluboch na predmestiah. Keď sa dostavili prvé úspechy, zrazu zmíkli a urobili si dlhšiu dovolenku. Na scénu sa vrátili až po dva a polročnej prestávke: B. Gibbons (gitara, spev) a D. Hill (basová gitara) s veľkými bradami. Len bubeník F. Beard (čo po slovensky známená brada) mal napriek svojmu menu naďalej hladkú tvár. Spočiatku šlo len o žart, ale zanedlho sa dlhé brady stali poznavacím znamením skupiny ZZ TOP, ktorá odvtedy natrvalo zakotvila medzi poprednými rockovými formáciami.

- *Naša hudba je ako štyri zodráte pneumatiky na hrboľatej ceste* - hovorí B. Gibbons. Ozajstné bluesové znenie dosahuje trio vďaka duniacim bubnom a ostrým gitarovým riffom. Ich texty hovoria o automobiloch, dievčatách a pive - typické texty, ktoré majú radi nielen vodiči, ale aj ženská časť poslucháčov. Za štvrtstoročia nahrali desiatky platení, vo vysokých nákladoch. Posledný album má názov *Antenna* a je venovaný všetkým americkým rozhlasovým staniciam, ktoré hrali ozajstný blues a podnes ho udržujú pri

živote. Poznamenajme ešte, že nedávno nahrali singel *Pincushion*, ktorý je už dlhší čas na poprednom mieste americkej hitparády. (js)

ODVÁŽNE LETO

Čo povieť na nápad - nosiť naraz až dvoje šaty? Fantázii sa medze nekladú. Musia byť však z rôznofarebnej látky, tak ako to vidíte na modelke. Farby tohto leta sú rôzne. Určite sa nepomýlite, ak sa budete pridržiavať tónovaných ekologickej odtieňov. Látky, ktoré sa osvedčili aj vlni - viskóza, hodváb, ľan a bavlna, vládna aj v tejto sezóne. Šaty sú väčšinou ušité podľa princesového strihu - teda strihané vcelku, ale môžu byť tiež prestrihnuté v páse. Čím viac obmedzíte doplnky, tým budete elegantnejšie. V.J.

Určite ste si všimli, že v poslednom čase je móda z roka na rok smelšia. Najprv sa začali nenápadne skracovať sukne, potom pribudli bočné, predné a nievym aké rozstřihnutia (rozparky) a nakoniec sa začal zväčšovať výstrih. Výsledok? Máme tajuplné zakryté len to najnutnejšie.

Nemusíte sa však obávať milé čitatelky. Naše letné šaty sú určené pre všetky vekové kategórie. Dĺžka môže byť rôzna, gombíky spredu zapnuté alebo nezapnuté a výstrih hlboký podľa ľubovoľe. Mladým dievčatám so štíhlymi nohami navrhujeme obliecť si pod šaty šortky.

WETERYNARZ

KRĘTKOWICA KRÓLIKÓW

Krętkowica jest schorzeniem narządów płciowych wywołanym zarazkiem zwanym krętkiem. Zarażenie następuje przede wszystkim w czasie krycia, ale może również powstać przez stykanie się zdrowych sztuk z chorymi oraz przez zakażone przedmioty i ściółkę. Oznaki choroby mogą wystąpić dopiero po 20-30 dniach od chwili zakażenia. Głównym objawem choroby jest zaczerwienienie oraz obrzęk narządów płciowych samca lub samicy. Na narządach tych po pewnym czasie występują krosty, które przekształcają się w owozrodzenie, po czym wypływa z nich gęsty śluz. Po pewnym czasie owozrodzenia powstają wokół odbytu, jamy ustnej, nosa, uszu i na sutkach. W wypadku podejrzenia (na podstawie podanych objawów) o krętkowicę, należy niezwłocznie powiadomić lekarza a w międzyczasie oddzielić chore zwierzęta od zdrowych.

JAŁOWOŚĆ ZWIERZĄT

Zwierzęta niezdolne do wydania na świat potomstwa nazywa się jalowymi lub nieplodnymi. Zwierząt takich nie udaje się zapłodnić ani za pomocą naturalnego krycia, ani

przez sztuczne unasienienie. Przyczyny jałowości są różne. Można je ująć w trzy zasadnicze grupy: 1) jałowość spowodowana złym utrzymaniem i żywieniem, 2) jałowość wrodzona, 3) jałowość nabыта.

Nieplodność na tle niedożywienia i zlego utrzymania jest spotykana najczęściej. Długotrwała głodówka wywołuje tak wielkie zmiany w organizmie zwierzęcia, że samica jest niezdolna do wytworzenia zdrowego jaja a samce nie są w stanie wyprodukować zdrowych, silnych plerników. Nie tylko brak zasadniczych pasz, ale również niedostateczna w nich ilość składników mineralnych i witamin może być przyczyną jałowości. Brak pastwisk, ruchu na świeżym powietrzu - sprzyjają występowaniu jałowości. Zbyt wielka obfitość pasz wpływa na zapasienie zwierzęcia i brak popędu płciowego a w następstwie na niemożność zajścia w ciąże. Jałowość, która powstała na tym tle, daje się zlikwidować przez odpowiednie żywienie i utrzymanie.

Do wad wrodzonych powodujących jałowość należy przede wszystkim niedorozwój narządów rozrodczych, na przykład brak macicy, zarośnięcie pochwy oraz wnętrze polegające na tym, że jedno lub dwa jądra u samca znajdują się nie w mosznie lecz w jamie brzusznej. Wrodzona jałowość jest wadą, której nie można wyleczyć. W przypadku stwierdzenia u zwierząt zmian wrodzonych należy przekazać je na opas i ubój. Jałowość nabыта może być spowodowana zapaleniem pochwy lub macicy, które powstaje zwykle po ciężkich porodach

oraz po przebyciu niektórych chorób jak gruźlica, otret, zakaźne ranienie, pryszczyca i zaraza rzęsistkowa. Bardzo często przyczyną jałowości jest nieumiejętnie odejmowanie lożyska po porodzie. Samica może też być jałowa wskutek pokrywania jej nieplodnym rozplodnikiem. Rozplodnik może bowiem cierpieć na różne choroby jak zapalenie jąder lub napletka oraz choroby zakaźne jak otret, pryszczyca, gruźlica. Za jałową krowę uważa się każdą, która mimo kilkakrotnego krycia w dalszym ciągu latuje się. Brak popędu płciowego w 3-4 miesiącu po porodzie jest również objawem nieplodności. Jeżeli buhaj kryje szereg krów, które nie zaciebiają się, należy go uznać za nieplodnego.

ZAPALENIE ŚCIĘGIEN U KONI

Zapaleniu ulegają najczęściej ścięgna nóg przednich. Przyczyną zapalenia może być rozciagnięcie i naderwanie ścięgien wskutek nadmiernie ciężkiej pracy. Szybka jazda koni po twardych drogach także nadmiernie osłabia ścięgna. Nieprawidłowa postawa nóg, wadliwe kucie oraz pętanie koni na pastwisku sprzyjają również zapaleniu ścięgien. Koń chory na ostre zapalenie ścięgien nie opiera się na całej podeszwie kopyta, lecz tylko na przedniej jej części, w ruchu kuleje. Tylna część nadpęcia (od stawu pęcinowego do nadgarstka) jest obrzękla i gorąca a przy dotyku bolesna. W przypadku

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

FAZUĽOVÁ POLIEVKA S BARANÍM MÄSOM. Rozpočet: 160 g bielej fazule, 600 g baranieho boku s kostou, 100 g slaniny, 1 cibuľa, 50 g hladkej múky, mletá červená paprika, 50 g rajčiakového pretlaku, mleté čierne korenie, vývar z kostí, cesnak, soľ.

Fazuľu preberieme, umyjeme a namočíme. Napučanú uvaríme takmer do mäkkia. Mäso nakrájame na malé kúsky. Údenú slaninu nakrájanú na kocky roztopíme, pridáme nadrobno pokrájanú cibuľu a miernie oprážime. Pridáme baranie mäso a zaprášime múkou. Po opäťovnom oprážení pridáme červenú papriku, rajčiakový pretlak, okoreníme a zalejeme vývarom. Počas varenia pridáme cesnak rozotretý so soľou. Keď je mäso mäkké, pridáme uvarenú fazuľu a ešte povaríme.

KALDOUN Z DRŮBKŮ. Rozpočet: 300 kachních nebo husích drůbků, 1 cibule, 100 g kořenové zeleniny, 2 lžice másla, 3 lžice hladké

mouky, 100 g rýže, 0,3 l mlieka, mletý muškátový květ, bobkový list, nové koření, cély pepř, petrželová nať, polévkové koření, sůl.

Drůbky očistíme, dobře propláchneme v teplé a studené vodě a dáme do osolené vody vařit. Přidáme očištěnou zeleninu, cibuli a bobkový list, po 3 kuličkách nového koření a celého pepře.

Vařené drůbky přesekáme na kousky, žaludky a srdec nakrájíme na plátky. Z másla a mouky připravíme světlou jišku, okořeníme ji mletým květem, a za stálého míchání přiléváme procesený vývar z drůbek. Přidáme propláchnutou rýži a vaříme asi 15 minut. Když je rýže měkká, přidáme do polévky drůbky, nakrájenou zeleninu a mléko. Po převáření dochutíme polévkovým kořením a posekanou petrželovou nať. Ke kaldounu podáváme bílé pečivo.

ZEMIAKOVÝ BOCHNÍK. Rozpočet: 1 kg zemiakov, 1 cibuľa, 80 g prerastenej slaniny, 200 g párov alebo klobásy, 2 kávové lyžičky horčice, červená mletá paprika, 80 g strúhanky, 2 lyžice smotany, soľ, žltok.

Zemiaky uvaríme v šupke, po vychladnutí ošúpeme a preberieme cez sitko. Slaninu a cibuľu pokrájame na kocky a upražíme. Pridáme zemiaky, pokrájané páry alebo klobásu, horčicu, papriku, strúhanku a soľ. Hmotu sformujeme do bochníka, potrieme smotanou, v

kterej sme rozšľahali žltok. Pečieme pri 200° C asi 30 min. Podávame s rajčiakovou omáčkou.

BRNÉNSKÝ DRAK. Rozpočet: 4 vepřové řízky, hladká mouka, 60 g sádra, asi 1/2 dl vývaru, hořčice, kečup, sterilovaná kapie, sladkokyselé okurky, cibule, sůl.

Dobře odleželé řízky při okrajích nařízneme, naklepeme, posolíme a po jedné straně lehce pomoučíme. V dobře rozebrálem sádle opékáme po obou stranách doměkkou. Měkké maso vyjmeme na mísu a sůrkou s ozdobou trubičkou na ně nastříkáme cik-cak nejdříve hořčici a potom kečupem. K tuku zbylému na pánvi přidáme vývar, osolíme a pováříme. Řízky rozdělíme na talíře, polijeme vroucí šťavou a ozdobíme kapíí, okurkou a prstýnky cibule.

ČEREŠŇOVÉ GULKY. Rozpočet: 4 malé zemiaky, 1 lyžička masla, 2 dl mlieka, 4 dl mýky, soľ, čerešne bez kôstok.

Zemiaky uvaríme v slanej vode, ešte teplé rozotrieme vidličkou a pridáme maslo, mýku a olej. Zamiesíme hladké cesto, ktoré vyvalkáme. Vykrájeme kolieska alebo štvorce, do ktorých dáme 1-2 čerešne a vyformujeme gulky. Vkladáme ich do vriacej vody a varíme, kým nevyskočia na povrch. Podávame s opráženou strúhankou alebo poliate tekutým maslom a posypané práškovým cukrom.

długo trwającego nie leczonego zapalenia dochodzi do trwałego zgrubienia i przykurczu ścięgien. Pospolite mówią się, że koń ma "zerwane nogi". Koń taki w spoczynku stoi na nogach zgętych, nadgarstki ma wysunięte do przodu, robi wrażenie, że chce uklęknąć. Konia chorego należy zwolnić od pracy. Leczenie powinno się rozpocząć zaraz po zauważeniu pierwszych objawów, gdyż wówczas jest łatwiejsze i skuteczniejsze. Polega ono na przykładaniu na ścięgna przez 2-3 dni okładów z lodu lub zimnej wody. Owiniętą nogę co pewien czas polewa się wodą z octem. Na trzeci dzień należy zastosować okład rozgrzewający, zmieniając go 2-3 razy dziennie. Okład taki przygotowuje się z kawałka płótna złożonego w kilka warstw i zmoczonego cieplą wodą z dodatkiem spirytusu lub wódki. Płótno przykłada się na chore miejsce, na nie zaś kawałek folii i grubą warstwę waty, owijając to wszystko bandażem. Okład taki zmienia się co 6-8 godzin. Po trzech dniach okład rozgrzewający zdejmuje się. Jeśli poprawa nie nastąpi należy udać się do lekarza. W razie zaniedbania lub niewłaściwego leczenia powstaje przewlekła kulawizna, która w znacznym stopniu zmniejsza przydatność konia do pracy. W zapobieganiu należy zwrócić uwagę, aby nie zmuszać konia do pracy ponad siły. Bardzo źle wpływa na stan ścięgien konia szybka jazda po twardych drogach. Słuszne jest powiedzenie ludzi znających się na koniach: "kon jest wart tyle co jego nogi."

HENRYK MĄCZKA

ŠPANIELSKA TELACIA PEČEŇ.
Rozpočet: 1500 g telacej pečene, 1 dl oleja, 250 g rajčiakov, 50 g masla, 100 g cibule, 1 strúčik cesnaku, soľ, kečup, 50 g červeného vína.

Umytú pečeň nakrájame na plátky, zlahka naklepeme a na okrajoch narežeme. Oprážime spolu s rajčakmi na rozpálenom oleji po oboch stranach. Do tuku pridáme maslo, nadrobno nakrájanú cibuľu a oprážime. Potom pridáme cesnak so soľou, kečup a všetko krátko podusíme. Nakoniec pridáme víno. Hotovou šťavou polejeme rezy a podávame so zemiakmi alebo ryžou.

MÚČNIKY

STUDEŇA RYŽA. Rozpočet: 400 g ryže, 1 l mlieka, vanilínový cukor, 100 g cukru, 20 g jedlej želatíny, 300 g šľahačkovej smotany, 5 g oleja.

Prebratú, umytú a obarenú ryžu uvaríme v mlieku s vanilínovým cukrom. Do uvarenej ryže pridáme cukor, soľ, napučenú želatinu a dôkladne premiešame. Do vychladnutej ryže pridáme polovicu množstva tekutej smotany a druhú polovicu vyšľahanej smotany a zlahka zamiešame. Zmes rozdelíme do vopred olejom vymastených mištičiek a dáme do chladničky stuhnúť. Potom ryžu vyklopíme na tanieriky a podlejeme syrupom alebo tekutou čokoládou. Ozdobíme šľahačkou.

PRAWNIK

O ZWOLNIENIACH OKOLICZNOŚCIOWYCH

Przepisy kodeksu pracy poświęcają wiele uwagi ochronie pracy kobiet. Bez względu zatem na fakt, czy kobieta zatrudniona jest w państwowym, spółdzielczym, społecznym, czy też prywatnym zakładzie pracy, przepisy dotyczące zatrudnienia kobiet obowiązują te zakłady w jednakowym stopniu.

Zakład pracy zobowiązany jest udzielać pracownicy ciężarnej zwolnień od pracy na zlecone przez lekarza badania lekarskie, przeprowadzane w związku z ciążą, jeżeli badania te nie mogą być przeprowadzone poza godzinami pracy. Za czas nieobecności w pracy tego powodu pracownica zachowuje prawo do wynagrodzenia.

Prawo do wynagrodzenia zachowuje także pracownica karmiąca dziecko piersią. Ma ona prawo do dwóch półgodzinnych przerw w pracy, wliczonych do czasu pracy. Pracownica karmiąca więcej niż jedno dziecko ma prawo do dwóch przerw w pracy, po 45 minut każda. Przerwy na karmienie mogą być na wniosek pracownicy udzielane łącznie.

Pracownicy, zatrudnione na czas krótszy niż 4 godziny dziennie, przerwy na karmienie nie przysługują. Jeżeli czas pracy pracownicy nie przekracza 6 godzin dziennie, przysługuje jej jedna przerwa na karmienie. W przypadku wątpliwości co do karmienia dziecka piersią, na pracownicy spoczywa obowiązek potwierdzenia tego faktu świadectwem lekarskim. Pracownicom wychowującym dzieci w wieku do 14 lat, przysługuje w ciągu roku zwolnienie od pracy na dwa dni z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Uprawnienie to przysługuje również pracownikom, będącym jedynymi opiekunami dzieci do lat 14. Zakład pracy jest zobowiązany na wniosek pracownicy, udzielić jej urlopu wychowawczego w wymiarze do 3 lat w celu sprawowania osobistej opieki nad swoim dzieckiem do ukończenia przez nie 4 lat, pod warunkiem, że jest zatrudniona od 6 miesięcy.

Niezależnie od powyższego, zarówno pracownikom, jak i pracownikom przysługują okolicznościowe zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia w razie:

- 1) ślubu pracownika - przez 2 dni,
- 2) urodzenia się dziecka pracownika - przez 2 dni,
- 3) ślubu dziecka - przez 1 dzień,
- 4) zgonu i pogrzebu małżonka, dziecka, ojca, matki - przez 2 dni,
- 5) zgonu i pogrzebu siostry lub brata, teściowej lub teścia, babki lub dziadka albo innej osoby pozostającej na utrzymaniu pracownika lub pod jego bezpośrednią opieką - przez 1 dzień.

Pracownik może być również zwolniony od pracy na czas niezbędny do załatwienia ważnych spraw osobistych lub rodzinnych, które

wymagają wyjścia w godzinach pracy. Czas zwolnienia może być odpracowywany przez pracownika, a odpracowanie to nie stanowi pracy w godzinach nadliczbowych.

DNI WOLNE OD PRACY

Zgodnie z zarządzeniem ministra pracy i polityki socjalnej z 29 listopada 1993 r. w sprawie terminów udzielania dodatkowych dni wolnych od pracy w 1994 r. (M.P. nr 63 z 6 grudnia 1993., poz. 566) nie będzie się pracować w następujących dniach: 2, 14, 28 maja * 11, 18, 25 czerwca * 2, 9, 23, 30 lipca * 6, 13, 27 sierpnia * 3, 10, 24 września * 1, 8, 22, 31 października * 12, 19, 26 listopada * 10, 24, 31 grudnia.

Dodatkowe dni wolne nie mają nic wspólnego z dniami ustawowo wolnymi od pracy, takimi jak Nowy Rok, Wielkanoc itp.

ŚWIADECTWA DLA ZWIERZĄT

Posiadacze zwierząt gospodarskich będących przedmiotem obrotu lub przemieszczania z jednej miejscowości do drugiej są obowiązani do zaopatrzenia zwierząt w świadectwa miejsca ich pochodzenia. Wydaje je - odpłatnie - wójt (burmistrz, prezydent miasta) albo z jego upoważnienia sołtys. Świadectwa są jednostkowe (konie, bydło) albo zbiorcze (np. prosięta). Od 12 maja opłaty za te świadectwa wynoszą:

- 10.000 zł (przedtem tysiąc) za jednostkowe,
- 30.000 zł (przedtem 3000) za zbiorcze.

Stawki te podwyższyl rozporządzeniem minister rolnictwa i gospodarki żywnościowej, zmieniając tym samym pierwotne rozporządzenie z 1 sierpnia 1990 r. Nowela zamieszczona jest w Dz.U. nr 54 z 27.4.1994 r.

NOWE STAWKI PODATKÓW OD SPADKÓW I DAROWIZN

Stawki podatku od spadków i darowizn, limity wartości rzeczy darowanych lub odziedziczonych (zależnie od stopnia bliskości darczyńcy lub spadkodawcy i obdarowanego albo spadkobiercy) wolnych od tego podatku lub wyłączenych z podstawy opodatkowania rosną wraz z poziomem cen towarów nieżywnościowych trwałego użytku. Minister finansów obowiązany jest podwyższyć je, gdy ceny zwiększą się o ponad 20 proc. Od 29 kwietnia obowiązują nowe skale podatkowe i limity, wyższe od poprzednich. Tak więc należący do I grupy podatkowej będą płacić tę daninę dopiero wówczas, gdy wartość spadku lub darowizny uzyskanej od jednej osoby przekracza 48 mln 300 tys. zł (poprzednio 39 mln 755 tys. zł), a jeśli od kilku osób - 96 mln 600 tys zł (poprzednio 79 mln 510 tys. zł). Jeśli np. spadkobierca otrzyma dom lub mieszkanie spółdzielcze, urząd dodatkowo odliczy mu jeszcze 144 mln 500 tys. zł. Szczegóły w Dz.U. nr 55, poz. 230 z 28.4.1994 r.

HVIEZDY O NÁS

RAK
(22.6.-22.7.)

Získaj si sympatie spolupracovníkov svojim objektívnym prístupom k problémom a sporom medzi nimi. Ak to uznáj aj tvoji šéfiovia, môžeš si vďaka tomu zlepšiť postavenie v práci, ako aj finančnú situáciu. Poteší ťa tiež zlepšenie tvojho zdravotného stavu, lebo zdravie ti v poslednom čase veľmi neslúžilo.

LEV
(23.7.-23.8.)

Nebude ti chýbať životný elán a radosť zo života. Dvojice, ktorých vzťahy neboli najlepšie a hrozil im rozchod, nájdú východisko z kritickej situácie. Partneri si uznáj svoje chyby a čas urobí svoje - vylieči rany, utŕžené v manželských potýčkach. Staršie osoby poteší pozvanie do spoločnosti, alebo na dovolenkú.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Mnohí, narodení v tomto znamení, budú nariekať na nedostatok úspechov. V nejednej rodine zavládne stiesnenosť, depresia a obavy z budúcnosti. Nebude to dobré obdobie na cestovanie. Prineslo by len únavu a veľké výdavky, ktoré v neistej finančnej situácii nie sú žiaduce.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Na obzore sa sfáhuju čierne mraky. Mnohí ľudia prežijú vo svojom živote ťažké chvíle - nehody, spory, alebo operácie so sebou prinesú neočakávané výdavky a stresy. Pomerne sa však situácia vysvetliva a koncom obdobia budete mať už to najhoršie za sebou. Snažte sa udržať srdečné ovzdušie a pochopenie v rodine, pomôže vám to prečkať ťažké chvíle.

ŠKORPIÓN
(24.10.-23.11.)

Na začiatku obdobia sa môžu vyskytnúť prekážky v láske. Inak môžete očakávať úspechy, predovšetkým pracovné. Bude to dobré obdobie na cestovanie a šport. Pri spoločenských príležitostiach sa vám hľadam podarí prejednať veci, ktoré vám ležia na srdci už dlhšiu dobu. Na zdravie sa nebude stažovať, ale pozor na opaľovanie, aby ste nedostali úpal.

RYBY
(19.2.-20.3.)

V práci nebude zlá situácia, ale pozor, aby si ju sám nepokazil! Bude ťažké ovládnúť svoje zlé povahové sklonky, ktoré sa naplno prejavia. Konflikty v rodine budú na dennom poriadku. Neprenášaj svoju zlú náladu na pracovisko, mohlo by to spôsobiť značné finančné straty, ktoré by nebolo fahké vyrovnať.

STRELEC
(24.11.-21.12.)

Nebude to najhoršie obdobie, aj keď musíš rátať s ťažkosťami, predovšetkým zdravotnými a rodinnými. Pomaly sa prejavia priažnivejšie vplyvy. Nielen zdravie, ale aj rodinné a bytové záležitosti sa začnú stabilizovať. Mnohí budú mať nádej na splnenie svojich životných plánov. Mládež určite poteší športový úspech, alebo nevelký príjem.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Väčšina Baranov prežije v mňželstve, alebo v milostnom vzťahu šťastné obdobie. Mnohí v sebe objavia lepšie kavality a vlastnosti. Okrem dobrých peňažných príjmov ti radosť prinesú zaujímavé cesty a návšteva kultúrnych podnikov, ktorá bude spojená s milou spoločnosťou.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Úspechy v rokovaní a na pracovisku nebudú trvať dlho. Očakávať príliš veľa, a preto budeš sklamaný, že všetko nejde tak ľahko a rýchle, ako si si predstavoval. Nezvádzaj svoje ťažkosti na zdravie - ide len o malú nevoľnosť, spôsobenú nervami, ktoré ti v poslednom čase príliš neslúžia.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Čakajú ťa nové známosti a príjemná spoločnosť. Aj peňaženka sa ti trochu naplní. Nezačni však utrácať, radšej vyrovnej staré dlhy. Mladí Býci môžu očakávať prírastok v rodine, staršie osoby osamelé dostanú dopis, alebo správu, ktorá im spríjemní ďalšie dni. Dobré obdobie na dovolenkú alebo dlhšiu cestu.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Môžeš počítať predovšetkým s úspechom v povolaní. Poteší ťa tiež podpora priateľov alebo predstavených. Neznamená to, že nebudeš mať žiadne ťažkosti. Nejeden človek sa ukáže falšový a závislý a môže ti spôsobiť nepríjemnosti. Nedaj sa vyprovokovať, zachovaj klúd a rozvahu, vďaka tomu prekonáš mnoho prekážok.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Drobné prekážky a starosti, ktoré sa objavia na začiatku obdobia, pomaly zmiznú a na obzore sa ukáže slnko. Druhá polovica obdobia prinesie šťastie v láske, dobré dohody medzi obchodnými partnermi a v podnikaní. Stalo by zato odložiť dovolenkú alebo naplánovanú cestu a dokončiť predsačzatia, ktoré si začal. Kto vie, kedy zasa príde tak priažnivé obdobie!

NÁŠ TEST

Jsi ekologem?

Blíží se léto. Prázdniny a dovolené jsou nejlepší příležitosti, abychom se priblížili přírodě. Jaký je vlastně tvůj vztah k ekologii? Jsi na straně přírody nebo na straně pokroku, i když degradoval životní prostředí? Náš test ti pomůže určit tvůj ekologický koeficient, ale neber ho příliš vážně, spíše jako pobavení.

1. *Byl jsi při narození nějakého zvířete?*

A - mnohokrát, B - alespoň jednou, C - nikdy

2. *Kolik druhů stěhovavých ptáků znáš kromě vlaštovky a čípa?*

A - tři, B - jeden, C - žádný

3. *Kolik stromů z uvedených poznáš bez pochybností?*

Buk, dub, kaštan

A - tři, B - dva, C - nanejvýš jeden

4. *Weekend za městem je pro tebe*

A - nutnost, B - radost, C - utrpení

5. *Dovedl bys popsat jednotlivé etapy pěstování obilí?*

A - podrobně, B - více méně, C - nepřesně

6. *Vyhynul různých živočichů v tobě budí*

A - velkou starost, B - přechodnou starost, C - lhostejnost

7. *Vřelý vztah k rostlinám a zvěřinám je u tebe*

A - normální, B - náhodný, C - vzácný

8. *Když kupuješ noviny, připomíná se ti pokácený strom*

A - automaticky, B - někdy, C - nikdy

9. *Naposledy jsi běhal bosý po trávě*

A - tento měsíc, B - tento rok, C - těžko říci

10. *Rostlin ve tvém bytě je*

A - mnoho, B - málo, C - vůbec ne

11. *Jdeš na návštěvu a pro hospodyně máš*

A - květinu v květináči, B - řezané květiny, C - víno

12. *V restauraci nejčastěji objednáš*

A - saláty, B - pečeř, C - jídla s omáčkou

13. *Ovoce a zeleninu na trhu znáš*

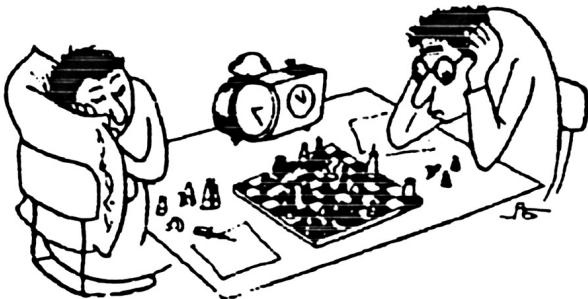
A - některé, B - mnoho, C - většinu

14. *Pěstuješ zahrádku*

A - rok, B - několik let, C - nezájímá tě to

15. *Nejdéle jsi pozoroval a poslouchal ptáky*

A - přes hodinu, B - více než 10 minut, C - méně než 10 vteřin

Dedinčan v meste sa pyta:

- Prosím vás, čo to tu stavajú?
- Blázinec pre dedinčanov.
- To som si hneď mohol myslieť, lebo pre meštanov by bol malý.

* * *

- Policajt zastaví dvoch podozrievých na ulici. Pýta sa prvého:
- Kde bývate?
- Ja? Nikde. A vy, pýta sa druhého.
- Ja som jeho sused.

* * *

Návštěvník pochlebuje paní domu: "Ten žlutý koktail chutnal skutečně výborně!"

Hostitelka: "A vidíte - bylo to jen dílo náhody. Do mixéru nám spadl kanárek!"

* * *

Jozef je vynikajúcim športovcom. Bežal štvristovku a potom skočil šesť a pol metra.

- No a čo je na tom? S takým rozbehom!

* * *

Paní Novotná se marně snaží vycvičit pejska, kterého si koupila. Manžel se jí směje.

"Ale jdi," povídá mu paní Novotná. "To se poddá. Vždyť i s tebou jsem zpočátku měla potíže."

16. Nejbližší les je od tvého bydliště vzdálen

A - méně než 2 km, B - méně než 10 km, C - přes 10 km

17. Soudíš, že přítomnost moře sama v sobě je

A - privilegiem, B - podívanou, C - nutným zlem

18. Prázdniny se ti pojí předeším

A - s přírodou, B - cestováním, C - prohlídkou měst

19. Spán ve stanu se ti stává

A - občas, B - málokdy, C - ani mne to nenapadne

20. Jsi-li sám v přírodě, cítíš

A - plný relax, B - krátkou příjemnost, C - neklid

Za každé A si připočti 3 body, za B - 2 a za C 1 bod.

Méně než 30 bodů: ponauč postupne si zvyk na myšlenku, že na naši planetě existuje živá příroda. Začni chodit na výlety za město, kde je málo lidí. Léto je výbornou příležitostí - můžeš objevit nový svět, který tě zaujme.

30-40 bodů: jsi právě uprostřed mezi přírodou a velkoměstem. Udrž si tu citlivou rovnováhu, která ti umožní ocenit přednosti jednoho i druhého.

Vice než 45 bodů: pomysli, že kromě zvířat a rostlin jsou na světě lidé, kteří většinou musí žít ve městech. Zamyslel ses někdy nad tím, jaký je jejich způsob života? Poznej město, doma nebo v zahraničí. Objeviš nové prostředí, jehož kouzlo někdy soupeří s krásou lesů, hor a jezer.

MENO VEŠTÍ

ANTON - dôvtipné, suverénne, egoistické, ba aj dravé meno.

Človek s týmto menom býva pomenší alebo je strednej, vždy však štíhlej postavy. Má svetlé, hnedé buď červené, najčastejšie kučeravé vlasy, pozdĺžnu tvár a veľké, čierne, sivé alebo modré oči.

Anton pochádza veľmi často z robotníckej, remeselnickej alebo aj roľníckej rodiny a máva dobrú a múdro matku. V základnej škole dosahuje priemerný, ba dokonca slabý prospech a nezriedka opakuje triedu. Má však technické a kresliarske nadanie. Svoje vzdelanie končí najčastejšie v základnej alebo učňovskej škole a len zriedkakedy v strednej. Od skorého detstva je nadšeným športovcom, aj keď neskôr nedosahuje bohvieaké výsledky. Žení sa veľmi skoro; jeho manželka je dobrá, mûdra a nadaná žena. Anton je cholerickej typ - rýchlo vzbúkne a pomaly sa uklidní. Má rozkazovačnú povahu. Uznáva len takých priateľov, ktorí sa mu podrobujú. V zamestnaní je dobrým, disciplinovaným a cenným pracovníkom. Ako šef je veľmi náročný, opatrny a podozrievavý. Najčastejšie býva kresličom, technikom, mechanikom, ale niekedy aj novinárom. Je spravidla dobrým organizátorom a vie sa rozhodnúť spravidla po krátkom a len povrchnom premýšľaní. Veľmi sa stará o svoj zovňajšok a chodí vždy pekne oblečený. Je to ctižiadostivý a domýšľavý typ.

Väčšina Antonov dosť často chorlave, obyčajne na neurózy, srdcové nemoci a reumatizmus. Dá sa povedať, že skoro každý Anton je dobrý a starostlivý manžel, pomerne prísný otec a ambiciozny hospodár. Vyhyba sa alkoholu, ženám a hazardným hrám. Kedže je šetrný, ba až lakomý, veľmi skoro sa stáva z neho zámožný človek. Máva spravidla dve alebo tri deti a dožíva sa priemerné vysoké veku. Najšťastnejším obdobím v jeho živote sú roky medzi tridsiatkou a štyridsiatkou. V zamestnaní žije v neustálych konfliktoch, ale chová sa tak, ako keby neexistovali. (j3)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdállo se vám o:

Kamarádovi: potkat ho - neočekávaný zážitek; zemřelého viděti - veliká novina; s ním jísti nebo pití - budeš mít nesnáze.

Kamenech žhavých - mnoho úspěchů; hřátí se u nich - blahobyt; bez ohně - budeš postrádat nejpotečnejšího; padnouti viděti - utrpíš škody; postavití je - nepřijemnosti ve stáří; velmi pěkná viděti - pohodlný život; spáliti se u nich - tvá sebedívčera zakolísá; schovati se za nimi - žal, lístot; topiti v nich - spokojený domov.

Kalhotách černých - hoře, zármutek; bílých - nahlédneš svůj omyl; roztrhaných - budeš mít hanbu; natáhnouti si je - získáš vedení v domácnosti; svlékati je - nemoc; ztratiti je - budeš pod pantoflem; spravovati je - nesnáze, rozpaky.

Kanárkovi létajícím - milá zpráva; zpívajícím - nenech se omárnit.

Kamenech - nemoc; jítí přes ně - utrpení, soužení; lámati je nebo tlouci - získáš statek, panství; házeti s nimi - budeš původcem hádky; býtí kamenován - někdo tě nenávidí; otesávati je - mzda za tvoje zásluhy nebude ti odepřena; vožených na stavbu - neodkládej dále své podnikání.

Kameníkovi - nalezeň dobrý výdělek.

Kamenné dlažbě - jistá životní dráha.

Kamzíkovi - bud' opatrny.

Kaktusech - špatné ošetření ti přinese škodu.

Kajuč - svojí vrakostí to daleko nedopracuješ.

Kanci divokém běžícím - vyvázl jsi z nebezpečí; složiti jej - projdeš nebezpečným dobrodružstvím; chytati ho - radost a přízeň.

Kapitánovi - bude s tebou přísně nakládano.

Kapesníku - nevole, hádka; hedvábném - jsi zamilován.

STÁVA SA - STALO SE...

AMBICÍZNA. "Naštatie sa nepodobám na mamu. Inak by si ma s ňou mýlili" - hovorí 20-ročná Chiara Mastroianniová, dcéra vynikajúcej francúzskej herečky Catherine Deneuveovej a talianskej hviezdy Marcella Mastroianniego. Tento pári spájala kedysi horúca, hoci len krátká láska a nikdy neboli zosobášení.

Chiara nechcela nasledovať rodičov - ako dorastajúce dievča snívala o povolaní profesorky taliančiny a mama ju nahovárala, aby študovala antropológiu. Život chcel však inak. Režisér André Techine hľadal do svojho filmu mladé dievča a Chiaru nahovorili, aby sa zúčastnila skúšobného natáčania - dopadlo to vynikajúco. Chiara dospela k názoru, že herectvo jej je predsa len súdené. Uvedomuje si, že mená rodičov jej uľahčujú štart - tak, ako mnohým deťom známych hercov, a preto je veľmi tažké po kračovať v kariére svojich rodičov. Aby mladé talenty neboli len ich tieňom a večným porovnaním.

"Chcela by som, aby sa niekedy hovorilo, že Catherine Deneuveová je matkou Chiary Mastroianniovej a nie Chiara, to je len dcéra slávnej Catherine" - hovorí ambiciozne mladé dievča. Na fotografii: Chiara Mastroianniová

* * *

GEPARDÚM, jejichž skvrnitá kožešina je touhou každé elegantky, hrozí vyhynutí. Proti jejich zabijeniu stále častejši protestujú protivníci nošenia kožešín zabitych zvierat. Gepard, zvaný stepním chrtem, dosahuje rýchlosť 115 km/hod. Zoologové zjistili, že gepard na rozdíl od tygra nebo lva - není lidem nebezpečný, nikdy na ľudovku neútočí. Loví pouze zvířata, ktorá pred ním utíkají, pôdevším antilopy.

* * *

HILLARY CLINTONOVÁ, manželka prezidenta USA Billa Clintonu sa ocitla na prvom mieste najlepšie oblečených žien sveta. Tento zoznam pripravuje a publikuje slávny znalec módy Richard Blackwell. Pani Hillary predbehla dokonca aj princeznú Dianu, ktorá bola doteraz uznaná za najelegantnejšiu ženu.

Nielen, že je Hillary od čias Jacqueline Kennedyovej najelegantnejšou "prvou dámu" Ameriky, ale Američania ju dokonca považujú za najvplyvnejšiu (po prezidentovi USA). Samozrejme, nepáči sa to všetkým. O jej "všeľade" kolujú už aj vtipy. Napriek tomu sa Hillary teší veľkej stále vzrástajúcej popularite. Vďačí za to rovnako svojej osobnosti, ako aj spoločenskej angažovanosti. Zaoberá sa ochranou životného prostredia, zdravím - aktívne podporuje projekt reformy amerického zdravotníctva. Nedávno sa spolu s Liz Taylorovou a šéfom filmového štúdia Disneya Jeffreyom Kotzenbergom zúčastnila veľkej konferencie venovanej sociálnym dôsledkom AIDS. Konferencia sa uskutočnila v Los Angeles.

Neúnavná pani Hillary okrem toho všetkého sprevádza svojho manžela na služobných cestách v zahraničí. Nedávno si v sprievode manželky prezidenta Jelcyna s veľkým záujmom prezrela Moskvu. Na fotografii: Hillary Clintonová

* * *

ROCKY A BARCO se jmenují psi, ktorí mají největší úspěchy v hledání drog. Patří americké protinarkotické brigádě, patrolující jižní hranici Texasu. Během roku odhalili 969 pokusů o pašování drog v hodnotě 182 milionů dolarů. Mexikánskí pašeráci vypsalí za jejich hlavy vysoké odměny. Rocky a Barco dostali hodnost majora a tuto hodnost mají označenou na obojcích.

* * *

NAŠLI SA. Anglický časopis Sun nedávno opublikoval nezvyčajnú história dvoch mladých žien. Fiona a Wendy (tak sa teraz volajú) sa zoznámili v škole, keď jedna mala 15 a druhá 16 rokov. Skamarátili sa natolik, že sa stali nerozlúčne ako sestry. Mysleli aj konali podobne, dokonca sa na seba podobali. Často sa ich pýtali, či nie sú príbuzné. Obe boli v detstve adoptované.

Po niekolkých rokoch sa vydali, založili si vlastné rodiny, ale nadálej sa stýkali. V minulom roku sa Wendy rozhodla nájsť svoju pravú matku. Mala štásie a hľadanie netrvalo dlho. Stretla sa s matkou a obe si padli do náručia s pláčom. Pat McNulty, ozajstná Wendina matka sa priznala, že už 25 rokov ju trápia výčitky svedomia a smútok. Bola vtedy samotným mladým dievčaťom, otec jej deťu ju opustil a ona nemala na to podmienky, aby ich vychovala. Dala do adopcie najprv Wendy a potom jej o rok mladšiu sestru. Wendy si hned domyslela, že tým druhým dievčaťom musela byť jej priateľka Fiona. A tak bolo naozaj. Príbuzenské putá boli silnejšie než dlhé roky odlúčenia. Matka a dcéry - doteraz najlepšie priateľky - sa cítia tak, akoby sa nikdy nerozišli. Na fotografii: Wendy a Fiona

* * *

SLAVNÝ HEREC AL PACINO ukončil 53 let a stále ještě je starým mládencem. A pocházi z rodiny sicilských emigrantov, kde se mladí muži brzy žení a rodina je pokládaná za nejvyšší poklad. Pacino měl mnoho románků. Již čtyři roky je jeho družkou australská filmová režisérka Lyndall Hobbsová. Mají spolu dcérku Julii. V životě Ala Pacino se však objevila jiná žena. Je to Penelope Ann Millerová, je herečkou a hrála s Alejom v jeho novém filmu Carlito's Way. Je krásna a v milostných scénach tak presvedčivá, že se do ní Pacino zamílovával. Vzájemně.

Herecký svet čeká na súboj obou žen o jeho prízeň. Na slavnostnej premiére filmu Al Pacino přišel s Lyndall a Penelope byla sama. "To nemá význam, že Al přišel s ní," řekla Penelope novinářům. "Jsou-li si dva lidé předurčeni, nikdo a nic je nerozdělí."

* * *

NA KATAstrofe sa dá tiež zarobiť! Dvaja Kalifornčania Pete Maxwell a Rober Travis ponúkajú na predaj úlomky rezidencii známych filmových hviezd a iných osôb zo zábavného priemyslu, poškodených pri nedávnom zemetrasení v Los Angeles. Tieto trochu zvláštne pamiatky predávajú po 10-20 dolárov. Medzi turistami sa vraj najväčšiu úspechu tešia úlomky vily Barbary Streisandovej. Podnikaví zberatelia už zarobili 10 tisíc dolárov, ale polovicu tejto sumy venovali na pomoc chudobným obetiam zemetrasenia.

* * *

ÚTĚK ALINY. Senzací posledných týdnov byl útěk Aliny Fernandez Revueltovej, 37-leté nemalnželskej dcery Fidela Castro, z Kuby. Alinina matka Natalia pochádzala z jedné kdysi nejbohatších a nejslavnějších rodin na Kubě. Zamílovala se do mladého revolucionára a žila s ním sedm let. Alina už dávno chtěla opustit Kubu. O otci mluvila jako o "el diablo" a on s ní zacházel ako s vězněm. Vypnul jí telefon a kontroloval korespondenci. Konečně se jí podařilo opustit Kubu, ačkoliv ji hlídal speciální služby. V paruce a s výborně padělaným španělským pasem opustila vlast a dostala politický azyl v Americe.

Na Kubě zůstala její šestnáctiletá dcera, rovněž Alina, pocházející z jednoho ze čtyř Aliníných nepodařených manželství. Alina požádala otce o svolení, aby dcera mohla za ní přijet. K velkému překvapení Castro souhlasil: "Nemá-li zbytek rodiny nic proti tomu..." fekl prý. Říká se také, že dal souhlas, protože se obával, aby dcera neprozradila podrobnosti z jeho soukromého života. V každém případě matka a dcera jsou už spolu... Na snímku: dcera a vnučka Fidela Castro...

Kroj z Vacenovic v jižní Moravě

Kroj z Moravské Nové Vsi v jihovýchodní Moravě

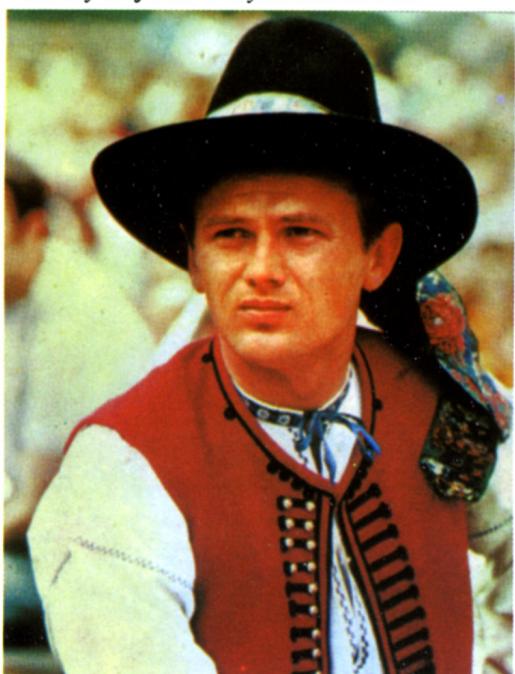
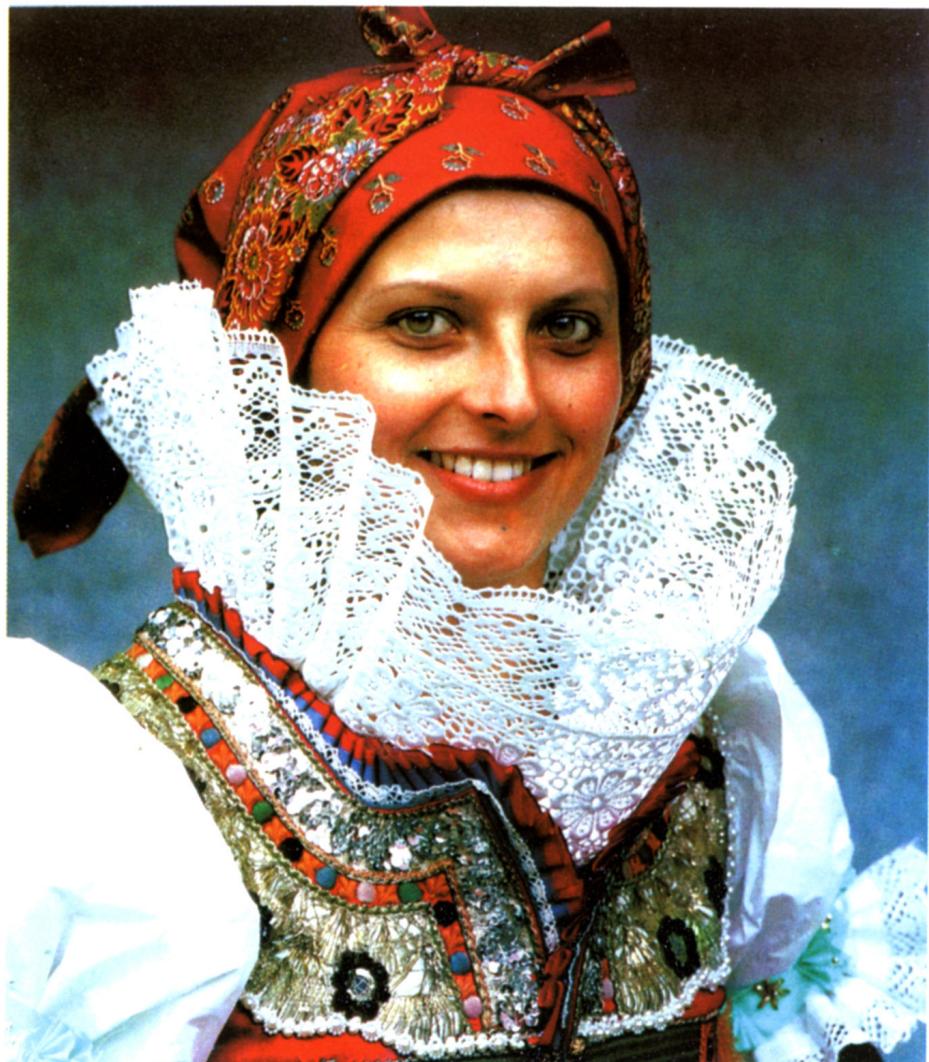

Hanácky kroj v severní Moravě

Valašský kroj v severovýchodní Moravě

MORAWSKÉ KROJE

Kroj z okolí Brna

Renesančný kaštieľ vo Fričovciach z roku 1623

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27